

...

**JOURNAL OF
POLITICAL SCIENCE
AND PUBLIC ADMINISTRATION**

KASETSART UNIVERSITY

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์

...

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2568)

ISSN 3088-1218 (Print)
ISSN 3088-1285 (Online)

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์

Journal of Political Science and

Public Administration Kasetsart University

ISSN 3088-1218 (Print)

ISSN 3088-1285 (Online)

---

1. วัตถุประสงค์

- ส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์: เพื่อเป็นเวทีสำหรับนักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาในการเผยแพร่ผลงานวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิเคราะห์ที่มีคุณภาพ
- พัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะและภาคปฏิบัติ: สนับสนุนการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในแขนงวิชา การปกครองและการบริหารจัดการ ท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การบริหารงานยุติธรรม และความปลอดภัย รัฐประศาสนศาสตร์ และวิชาสายสังคมศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเชิงนโยบาย สังคม และการเมือง
- สนับสนุนการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตคุณภาพ: โดยใชวารสารเป็นแหล่งเรียนรู้และอ้างอิงที่สำคัญสำหรับนิสิตในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา
- ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาการ: วารสารยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลวิจัย และส่งเสริมความรับผิดชอบต่อทางวิชาการในทุกขั้นตอนของการผลิตและเผยแพร่ความรู้

2. ขอบเขตเนื้อหา

วารสารรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Political Science and Public Administration Journal of Kasetsart University: PSPAJKU) มุ่งเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการในสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคง มนุษยศาสตร์ การปกครองท้องถิ่น นโยบายสาธารณะ และการบริหารภาครัฐ วารสารมีเป้าหมายในการส่งเสริมองค์ความรู้ที่มีคุณภาพสูงและสนับสนุนการแลกเปลี่ยนทางวิชาการทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

3. กำหนดออกตีพิมพ์เผยแพร่

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการซึ่งตีพิมพ์บทความวิชาการและบทความวิจัยจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย จัดพิมพ์รายปี ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

4. เจ้าของ

ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

5. สำนักงานกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
แห่งเกษตรศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เลขที่ 50 ถนนงามวงศ์วาน
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์: 02-561-3480,
02-561-3484 ต่อ 2 โทรสาร: 02-942-8579 อีเมล: polscikuj@gmail.com
เว็บไซต์: <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/PSPAJKU>

6. ผู้จัดการวารสาร

นางสาวจุติรัตน์ กวินรวีกุล และนายเปียนนาร์ต ศีกแสนพ่าย

7. สถานที่พิมพ์

บริษัท เอเชีย ดิจิตอลการพิมพ์จำกัด 21 19-20 ถนน งามวงศ์วาน
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

8. การพิจารณาบทความ

1. กองบรรณาธิการพิจารณากลับกรองบทความในเบื้องต้น
โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของเนื้อหาของบทความกับ
ขอบเขตเนื้อหาของวารสาร ความน่าสนใจ การนำเสนอ
องค์ความรู้ใหม่และความครบถ้วนตามมาตรฐานวิชาการ และ
จะพิจารณาความซ้ำซ้อนของบทความโดยการนำบทความ
เข้าสู่กระบวนการตรวจสอบการคัดลอกผลงานการเขียน
ทางวิชาการผ่านโปรแกรม Turnitin

2. บทความที่ผ่านการพิจารณากลับกรองจากกองบรรณาธิการเบื้องต้นจะถูกนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 คน พิจารณาโดยใช้ระบบ U Double-blind peer review (ผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้เขียน และผู้เขียนไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา)
3. กระบวนการพิจารณาบทความตามข้อ (1) และ (2) จะใช้เวลาไม่เกิน 6 เดือน โดยกองบรรณาธิการจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนทราบ และหากกระบวนการพิจารณาล่าช้ากว่าที่กำหนด กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบถึงความล่าช้าดังกล่าว
4. ในกรณีที่จำเป็นต้องมีการแก้ไข หรือปรับปรุงบทความ ให้ผู้เขียนแก้ไขบทความ และนำส่งกองบรรณาธิการภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับการพิจารณา
5. การตรวจสอบความถูกต้องทางภาษาของบทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) และเนื้อหาของบทความ กรณีที่เป็นบทความภาษาอังกฤษ เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนที่จะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และรูปแบบการใช้ภาษาอังกฤษ ตั้งแต่มานำส่งบทความเข้าสู่ระบบ
6. ตลอดกระบวนการพิจารณาบทความ วารสารมีสิทธิ์ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความในกรณีที่ ผู้เขียนไม่ดำเนินการแก้ไขภาษาอังกฤษให้มีความถูกต้องตามข้อเสนอแนะของกองบรรณาธิการ
7. กองบรรณาธิการจะนำบทความที่ผ่านการพิจารณาและแก้ไขแล้ว เข้าสู่กระบวนการเรียงพิมพ์ และการตีพิมพ์เผยแพร่ โดยกองบรรณาธิการจะแจ้งกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่เบื้องต้นให้ผู้เขียนทราบ

9. ประกาศเกี่ยวกับลิขสิทธิ์

1. ข้อความที่ปรากฏในบทความแต่ละเรื่องในวารสารวิชาการเล่มนี้เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนแต่ละท่านไม่เกี่ยวข้องกับภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณาจารย์ท่านอื่น ๆ แต่อย่างใด ความรับผิดชอบองค์ประกอบทั้งหมดของบทความแต่ละเรื่องเป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน
2. หากมีความผิดพลาดใด ๆ ผู้เขียนแต่ละท่านจะรับผิดชอบบทความของตนเองแต่ผู้เดียว
3. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นลิขสิทธิ์ของภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำข้อมูลไปเผยแพร่ขอให้อ้างอิงแหล่งที่มาให้ถูกต้อง
4. บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารจะผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer reviewer) ในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน ตามกระบวนการที่กองบรรณาธิการกำหนด

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์
ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2568) | ก

รายนามกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการในวารสารวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน พ.ศ. 2568) ประกอบด้วย

ที่ปรึกษา

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรนันท กุลนทประ ที่ปรึกษา
- รองศาสตราจารย์จุฑาทิพ คล้ายทับทิม ที่ปรึกษา
- รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ ที่ปรึกษา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลดาวัลย์ ไขคำ บรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ

- รองศาสตราจารย์ ดร.วินัยกานต์ รุจิภักดิ์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพลิน กิตติเสรีชัย
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขจรศักดิ์ สิทธิ
สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวินี ช่วยประครอง
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาย ไชยชิต
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. อาจารย์ ดร.ณัฐภัทร์ รักษวงศ์วาน
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
7. อาจารย์ ดร.พรพรรณ เหมะพันธุ์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.นันทร์พัช ไชยอัศรพงศ์

ผู้จัดการวารสาร

นางสาวจุติรัตน์ กวินรวีกุล และนายเปียนนาร์ด ศีกแสนพ่าย

บทบรรณาธิการ

ในโอกาสก้าวเข้าสู่ปีที่ 51 แห่งการสถาปนาภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการเป็นแหล่งผลิตองค์ความรู้ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ที่มีคุณภาพ ทั้งในเชิงวิชาการและการปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อวงวิชาการ สังคม และประเทศชาติในภาพรวม

วารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความจำนวน 7 บทความ แบ่งออกเป็นบทความวิจัย 2 บทความ และบทความวิชาการ 5 บทความ ซึ่งล้วนสะท้อนความหลากหลายทางแนวคิดและประเด็นร่วมสมัยในศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง บทความวิจัย ประกอบด้วย (1) Desired Leadership Traits of Local Government Administrators Influencing Innovation in Personnel Development in Mueang District, Maha Sarakham Province และ (2) การสำรวจความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งให้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่น่าสนใจสำหรับการพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษา

บทความวิชาการ ประกอบด้วยบทความที่หลากหลาย ทั้งด้านทฤษฎีและการวิเคราะห์ทางสังคม เช่น (1) บทความเสนอแนวคิด “ก้อนหิมะแห่งความรู้” (S-know Ball) เพื่ออธิบายกลไกการสั่งสมองค์ความรู้ (2) การศึกษาทางเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยนโยบายควบคุมนำเข้าเสื้อผ้ามือสองในประเทศแอฟริกาตะวันออก (3) การวิเคราะห์ปัญหา

อคติชาติพันธุ์ต่อแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย (4) บทวิเคราะห์เชิงหลักการ
ด้านปรัชญาการพัฒนาชุมชน และ (5) บทความเรื่องโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับ
มาตรฐานการบริการไปรษณีย์ ซึ่งมีนัยยะสำคัญต่อการออกแบบนโยบาย
และมาตรฐานภาครัฐในระดับมหภาค

บทความเหล่านี้ ไม่เพียงแสดงถึงพลวัตของศาสตร์ด้านรัฐศาสตร์
และรัฐประศาสนศาสตร์ แต่ยังชี้ให้เห็นความจำเป็นของการทำความเข้าใจ
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ สังคม และประชาชนในบริบทที่เปลี่ยนแปลง
อย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่กรุณาส่งบทความที่มี
คุณภาพ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ประเมินบทความอย่างรอบคอบ ด้วย
ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความกรุณา ซึ่งล้วนมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนา
คุณภาพของวารสารให้ดำรงอยู่บนมาตรฐานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง
พร้อมทั้งขอเชิญชวนนักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจร่วมส่งบทความและ
ข้อเสนอแนะเพื่อร่วมพัฒนาวารสารแห่งนี้ให้เป็นเวทีวิชาการที่มีชีวิต และ
เติบโตเคียงคู่กับภาควิชาฯ ไปในระยะยาว

ด้วยความเคารพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลดาวัลย์ ไขคำ

บรรณาธิการ

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์

สารบัญ

รายนามกองบรรณาธิการ	ก
บทบรรณาธิการ	ค
สารบัญ	จ

บทความวิจัย

Desired Leadership Traits of Local Government Administrators Influencing Innovation in Personnel Development in Mueang District, Maha Sarakham Province Ntapat Worapongpat	1
ความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ชลิตา ชะอุ่มใบ และพงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต	33

บทความวิชาการ

แนวคิดก้อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball) ปิยะนันต์ จันทรแหกหล้า และคณะ	76
แรงงานข้ามชาติกับอคติทางชาติพันธุ์: ความเกลียดชัง “คนอื่น” ในสังคมไทยที่กลายเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองแรงงาน สืบสกุล บำรุงบุตร และฟ้าสว่าง อภิมาหาเกรียงไกร	91

สารบัญ (ต่อ)

โลกาภิวัตน์มาตรฐานการบริการไปรษณีย์ ภาคภูมิ สุกุลวงศ์	131
เศรษฐกิจการเมืองเรื่องเสื้อผ้ามือสอง: ศึกษานโยบาย การลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มใช้แล้วของประเทศ ในกลุ่มประชาคมแอฟริกาตะวันออก พงษ์พันธ์ ยอมิน	174
ปรัชญาและหลักการพัฒนาชุมชน ประภัสสร ทองยินดี	226
คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ	253

Desired Leadership Traits of Local Government Administrators Influencing Innovation in Personnel Development in Mueang District, Maha Sarakham Province

Ntapat Worapongpat¹

Received: April 26, 2025; Revised: June 6, 2025; Accepted: June 20, 2025

Abstract

This research aimed to: (1) examine the desired leadership traits of executives that influence the development of learning innovation organizations among local personnel in Mueang District, Maha Sarakham Province; (2) investigate the characteristics of learning innovation organizations shaped by executive leadership; and (3) analyze the impact of innovation leadership on the development of such organizations. This quantitative study involved a sample of 113 local personnel,

---

¹ Eastern Institute of Technology Suvarnabhumi (EIT) and Doctor of Philosophy Program in Social Administration and Development, Rajabhat Maha Sarakham University (RMU) Email: dr.thiwat@gmail.com

determined using Krejcie and Morgan's sample size table and selected through proportional simple random sampling by lottery. A structured questionnaire was used as the research instrument. Data were analyzed using descriptive statistics (percentage, mean, standard deviation) and inferential statistics (Pearson's product-moment correlation coefficient). The key findings are as follows: (1) Executives exhibited a high level of leadership across all dimensions related to innovation and personnel development. (2) Local personnel perceived their organizations as operating at a high level as learning innovation organizations, especially in the dimension of shared vision. (3) Executive innovation leadership was found to have a significant positive impact on the development of learning innovation organizations for local personnel.

Keywords: Desirable leadership, executive leadership, innovation management, local personnel development, Maha Sarakham Province

Introduction

Organizational development is a fundamental mechanism that drives national progress across economic, social, and administrative dimensions (Achito, Thong-In, & Suyaprom, 2024). Particularly in the context of public administration, organizations serve as vital engines in enhancing service delivery and the overall quality of life of citizens (Dongling & Worapongpat, 2023). A key determinant of organizational effectiveness is leadership, which not only directs the attainment of goals but also shapes the strategic vision and learning culture necessary for sustainable progress (Koyram, Thian Nai Mueang, Apharam, Wichaiyam, & Panyayong, 2024).

In this context, human resources are indispensable to organizational success. However, rapid social and technological changes require personnel to continuously update their knowledge and skills (Limpasathaporn, Suppakit, & Chinnasri, 2024). One common challenge is the limited time for self-development among public officials. Consequently, organizations must take a proactive role in facilitating continuous learning

through training programs, knowledge-sharing platforms, and technology-enabled learning to build capacity among personnel (Thian Nai Muang, 2024; Min & Worapongpat, 2023).

A "learning organization" model is increasingly recognized as a strategic approach for enhancing the capacity of public sector agencies and local administrative organizations (LAOs) (Puntip, Chancharoen, & Tangkawanich, 2024). Such organizations require leaders who can cultivate an internal culture of learning and innovation to support policy formulation, public service delivery, and area-based development (Srisuk, Yumuang, Chatpatichok, & Laohapong, 2024). In local governance, where responsiveness to community needs is paramount, adaptive learning and innovative management are essential (Worapongpat, 2024).

This vision is consistent with the National Education Development Plan B.E. 2560–2574 (2017–2031), which emphasizes the development of human capital capable of lifelong learning and adaptation in a dynamic social context. It highlights accessibility, quality, and relevance as critical pillars to achieving sustainable local development. Given this background, the role of

executives in Local Administrative Organizations (LAOs) in Mueang District, Maha Sarakham Province becomes crucial. Their leadership must transcend traditional administrative functions and instead foster a culture of continuous learning and innovation. Visionary leadership that encourages knowledge application and innovative thinking will transform these organizations into learning innovation hubs, leading to more effective local governance and improved public service outcomes (Worapongpat, Wongkumchai, & Anuwatpreecha, 2024). Accordingly, this research aims to investigate the desired leadership characteristics of LAO executives that influence the transformation of their organizations into learning innovation entities. The findings will provide a foundation for developing practical strategies to enhance local administrative capacity, contributing to sustainable area-based public administration.

Hypothesis

Hypothesis 1 (H1): There is a statistically significant positive correlation between executives' desired leadership and the development of learning innovation organizations among local personnel in Mueang District, Maha Sarakham Province.

Hypothesis 2 (H2): Executive leadership in the dimension of innovation in local development administration is positively correlated with organizational learning innovation.

Hypothesis 3 (H3): Executive leadership in the dimension of innovation in learning management is positively correlated with the development of local personnel.

Research Objectives

1. To examine the characteristics of desired leadership among executives of local administrative organizations in Mueang District, Maha Sarakham Province.

2. To analyze the components of a learning innovation organization within local administrative organizations.

3. To investigate the influence of executive leadership on the development of a learning innovation organization aimed at enhancing local personnel capacity.

Literature Review

1. Innovative Leadership in Development Administration

Innovative leadership is a critical component in driving change within development administration. It encompasses the leader's ability to generate new management approaches that facilitate effective and sustainable transformation. Such leaders must possess a clear and broad vision, foresee future trends, think creatively, solve problems systematically, and adapt to dynamic environments. Furthermore, They should promote participation, foster collaboration, and create an atmosphere conducive to learning and development (Worapongpat, Cai, & Wongsawad, 2024). Key characteristics of innovative leaders in development administration include: Visionary thinking and strategic foresight Creativity and resilience in problem-solving Openness to change and adaptability to uncertainty Capacity to build collaborative networks and empower personnel Encouragement of participation and engagement across all organizational levels

2. Innovation-Oriented Organizations in the Public Sector

A learning innovation organization in development administration is defined as an organization that applies new ideas and practices to enhance processes, service delivery, and

administrative efficiency. Such organizations demonstrate continuous learning and innovation through flexible, non-bureaucratic structures and supportive cultures. Key features include: Emphasis on creative thinking in strategy and policy development Open and adaptive organizational culture Application of digital technologies Worapongpat. (2024). Encouragement of cross-functional teamwork and collaborative innovation Internal knowledge management and responsive decision-making These organizations recognize failure as part of the innovation process and promote a safe space for experimentation and feedback.

3. Theoretical Foundations of Innovation and Leadership

Several theoretical perspectives provide insight into how leadership influences innovation in development administration. Diffusion of Innovation Theory explains how innovations spread within organizations through networks and user groups (Worapongpat & Chayboonkrong, 2024). Transformational Leadership Theory emphasizes the leader's role in inspiring and stimulating creativity among subordinates. Servant Leadership Theory focuses on leaders who prioritize developing people and organizational capacity. Change-management theories address how leaders can effectively manage transition processes within public-sector reform (Worapongpat & Sriaroon, 2024). Together,

these frameworks affirm that leadership is central to fostering an innovation climate and implementing change successfully.

4. Guidelines for Developing Innovation Organizations

To transform an organization into an innovation-driven entity, the following strategies are recommended: Cultivate an organizational culture that values creativity and risk-taking Support leaders in ongoing knowledge development and digital literacy Integrate digital tools for data-driven governance and agile management Foster collaboration through cross-departmental innovation teams Institutionalize continuous learning and feedback mechanisms Embracing these guidelines ensures that public organizations can remain responsive and resilient in rapidly evolving socio-political contexts. (Worapongpat, Purisuttamo, Phrakhuudombodhivides, Arunyakanon, & Dookarn, 2024).

In summary, innovative leadership is indispensable for advancing development administration. It not only shapes organizational direction but also nurtures a culture of learning and creativity. Simultaneously, innovation-oriented organizations must be flexible, adaptive, and supported by visionary leaders capable of mobilizing change. The integration of theory and practice in leadership and innovation provides a comprehensive framework for sustainable local development.

Conceptual Framework

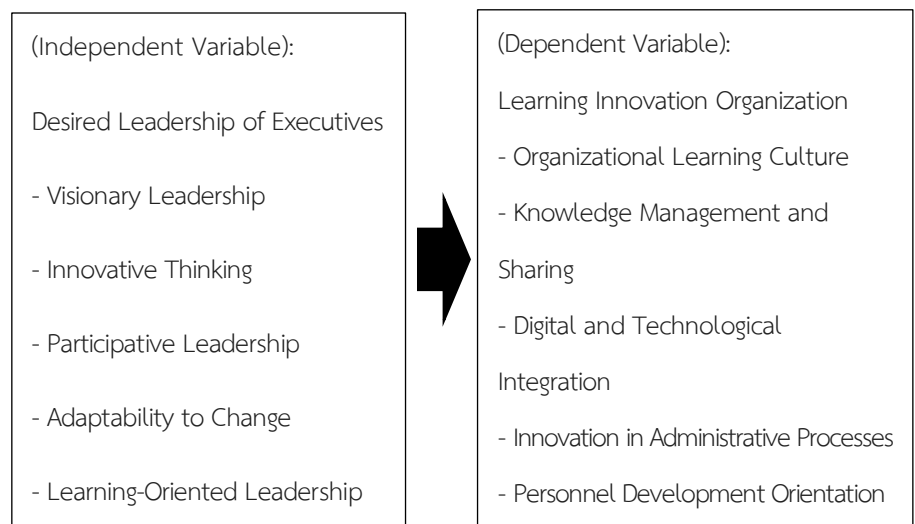

Figure 1 shows the conceptual framework of the research.

Research Methodology

This study employed a quantitative research methodology to investigate the relationship between executive innovation leadership and the development of a learning innovation organization in local administrative organizations.

1. Population and Sample

Population: The population consisted of local government personnel in Mueang District, Maha Sarakham Province, including both executives and staff involved in the development and promotion of learning innovation organizations.

Sample: The sample was determined based on Krejcie and Morgan's (1970) sample size table, using proportional simple random sampling via a lottery method. The sampling was designed to proportionately represent personnel across various subdistrict administrative organizations.

2. Research Instrument

The instrument used in this study was a structured questionnaire comprising three sections:

Section 1: General Demographic Information

Included variables such as gender, age, educational attainment, and work experience, collected through a checklist format.

Section 2: Perceptions of Executives' Innovation Leadership

Focused on respondents' opinions regarding the leadership characteristics of local executives in fostering learning innovation. A 5-point Likert scale was used, ranging from "lowest" to "highest".

Section 3: Characteristics of the Learning Innovation Organization

Measured the extent to which the organizations exhibit characteristics of a learning innovation organization. This section also used a 5-point Likert scale.

3. Instrument Development and Validation

The development of the research instrument followed these steps:

The draft questionnaire was initially reviewed by academic advisors and revised accordingly.

The revised version was evaluated by three experts to assess content validity using the Index of Item-Objective Congruence (IOC), following the guidelines of Luan Saiyot and Angkana Saiyot. The IOC values for the items ranged from 0.80 to 1.00, indicating strong content validity.

A pilot test was conducted with a group of 30 respondents to assess the reliability of the instrument. The Cronbach's Alpha coefficient was calculated and found to be 0.95, reflecting high internal consistency.

4. Data Collection Methods

Data were collected using two approaches:

Documentary Research: Relevant data and theoretical frameworks were gathered from academic books, scholarly

articles, research reports, and online databases to establish the research context.

Survey Method: Questionnaires were distributed to the selected sample group. After collection, the responses were prepared for statistical analysis.

5. Data Analysis

Quantitative data were analyzed using a statistical software package. Both descriptive statistics and inferential statistics were employed:

Descriptive Statistics: Included frequency, percentage, mean, and standard deviation to describe the general characteristics and opinions of the sample group.

Inferential Statistics: Employed Pearson's product-moment correlation coefficient to determine the relationship between executives' innovation leadership and the characteristics of learning innovation organizations in local administrative units.

Results

Table 1 presents the means and standard deviations of the desired leadership of executives influencing the learning innovation organization for the development of local personnel in Mueang District, Maha Sarakham Province.

Innovation Leadership in Development Administration	Mean ($\bar{x}$)	Standard Deviation (S.D.)	Level
1. Innovation in Local Organization Management	4.05	0.87	Highest
2. Innovation in Local Personnel Development	4.08	0.84	Highest
3. Innovation in Using Information Technology for Development	4.06	0.86	Highest
4. Innovation in Community Development Administration	4.07	0.85	Highest
5. Innovation in Local Evaluation and Development	4.02	0.83	Highest
6. Innovation in Academic Supervision and Consultation	4.03	0.82	Highest
7. Innovation in Quality and Standards of Local Organizations	4.04	0.81	Highest
Overall	4.05	0.85	Highest

The research results indicate that executives influencing the learning innovation organization for the development of local personnel in Mueang District, Maha Sarakham Province, exhibit leadership at the "highest" level across all dimensions.

The dimension that received the highest score is "Innovation in Local Personnel Development" (Mean = 4.08, S.D. = 0.84), reflecting the importance of human resource development within local organizations.

Other dimensions, such as "Innovation in Community Learning Resource Development" and "Innovation in Using Information Technology for Development," were also rated highly, indicating a trend towards utilizing technology and developing local resources.

Table 2 presents the means and standard deviations of being a learning innovation organization for development in local administrative organizations influenced by executive leadership.

Being a Learning Innovation Organization for Development	Mean ($\bar{x}$)	Standard Deviation (S.D.)	Level
1. Being Knowledgeable Individuals	4.04	0.78	Highest
2. Having Mental Models	4.05	0.77	Highest
3. Having a Shared Vision	4.09	0.75	Highest
4. Team Learning	4.07	0.76	High
5. Systems Thinking	4.08	0.76	High
Overall	4.09	0.70	Highest

Interpretation of Results:

1. The research findings indicate that overall, local personnel in Mueang District, Maha Sarakham Province, operate at the "highest" level in terms of being a learning innovation organization for development, particularly in the dimension of "Having a Shared Vision," which has the highest mean of 4.09 (S.D. = 0.75).

2. The dimensions of "Being Knowledgeable Individuals" and "Having Mental Models" were also rated highly, with means of 4.04 and 4.05, respectively.

3. The dimensions with the lowest scores are "Team Learning" and "Systems Thinking," which are still at a "High" level, with means of 4.07 and 4.08, respectively.

Table 3 shows the relationship between executive innovation leadership and the learning innovation organization for development of local personnel in Mueang District, Maha Sarakham Province.

Executive Innovation Leadership	Learning Innovation Organization for Development of Personnel
1. Innovation in Local Development Administration	.410
2. Innovation in Local Learning Management	.553
3. Innovation in Local Communication Development Administration	.540
4. Innovation in Local Learning Resource Development Administration	.532
5. Innovation in Evaluation and Assessment	.577
6. Innovation in Local Relationship Building	.562
7. Innovation in System Development	.507

Note: Values indicate statistically significant correlations at the .01 level (1%).

Interpretation of Results

The findings reveal a statistically significant positive correlation between executives' innovation leadership in development administration and the presence of a learning innovation organization for local personnel development in Mueang District, Maha Sarakham Province.

The strongest correlations were observed in the dimensions of Innovation in Local Organization Management ($r = .410$) and Innovation in Local Learning Management ($r = .553$), indicating that leadership practices which emphasize organizational and instructional innovation have a substantial influence on the development of learning-oriented organizations at the local level.

Moderate positive correlations were also found in the areas of Innovation in Local Learning Resource Development and Team Learning Management.

While these dimensions did not exhibit the highest correlation coefficients, their consistent association with innovation leadership underscores the relevance of building team-based learning structures and developing local educational resources as part of the innovation ecosystem.

Overall, the findings affirm the critical role of innovation-oriented leadership in fostering the transformation of local administrative organizations into learning innovation entities.

The results emphasize the necessity for local executive leadership to strategically develop innovation capabilities—not only to improve organizational performance but also to enhance the capacity and adaptability of personnel. This supports sustainable and responsive public service delivery aligned with the goals of local development administration.

Discussion

The results from the first research objective revealed that executives within local administrative organizations in Mueang District, Maha Sarakham Province, demonstrated innovation leadership at the highest level across all measured dimensions. This reflects the presence of key leadership characteristics such as visionary thinking, adaptability, and participative decision-making that align with the concept of transformational and Innovative leadership is essential for steering public organizations toward learning and innovation, particularly in the context of decentralized development

administration (Worapongpat, Purisuttamo, Uttamavangso, & Lormanenoprat, 2024)

Consistently, the second research objective found that local personnel perceived their organizations as operating at the highest level of learning innovation orientation, particularly in the dimension of “Having a Shared Vision.” This indicates a strong internal alignment between leadership and organizational direction, which supports the concept of the “learning organization” (Xunan & Worapongpat, 2023). The presence of a shared vision is a critical element that encourages commitment to continuous learning and collaborative innovation among members of the organization.

Moreover, findings from the third research objective demonstrated a positive and statistically significant correlation between executives’ innovation leadership and the overall development of learning innovation organizations. Notably, the strongest correlations were found in: Innovation in Local Development Administration ($r = .410$) Innovation in Local Learning Management ($r = .553$)

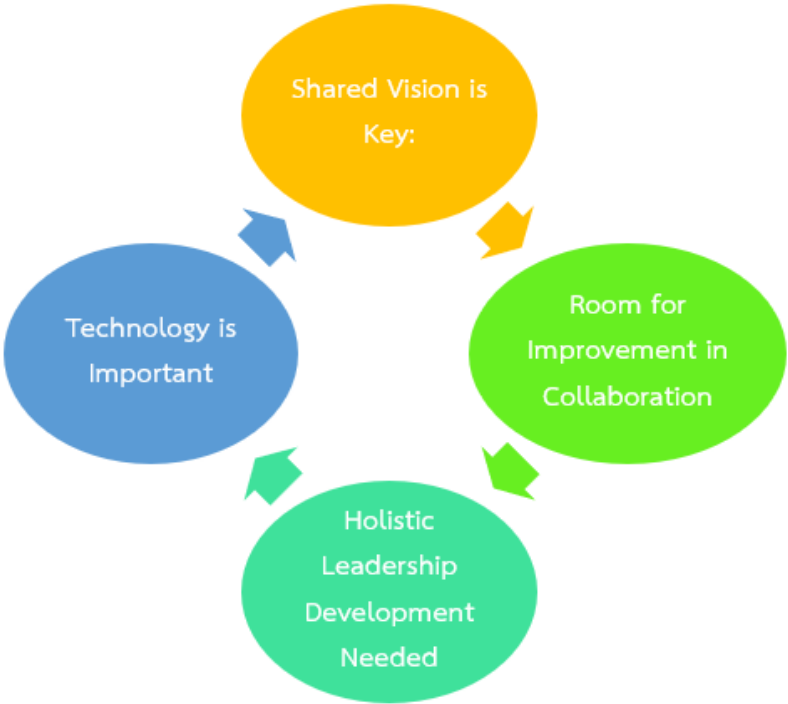
These results underscore that leadership focused on both administrative innovation and learning process transformation plays a pivotal role in shaping organizational

culture, promoting knowledge sharing, and enhancing personnel development (Yasuttamathada & Worapongpat, 2025). This finding is consistent with the Diffusion of Innovation Theory, which emphasizes the role of key influencers and leaders in adopting and disseminating innovation throughout organizations (Zhou, Worapongpat, & Liuyue, 2024).

In addition, the results reinforce the importance of developing digital and adaptive leadership capacities in local administrative executives. The ability to integrate technology, manage change, and foster organizational learning is essential for transforming local bureaucracies into responsive, innovation-driven institutions. (Worapongpat, 2025). Overall, the results affirm that executives' innovation leadership is a critical driver for enhancing organizational learning capacity, improving administrative performance, and achieving sustainable development goals at the local level. This supports Thailand's National Education Development Plan B.E. 2560–2574, which promotes leadership and innovation as core strategies in human resource development and local governance.

New knowledge from research

From the study, The Desired Leadership of Executives Influencing Innovation Management for Local Personnel Development in Mueang District, Maha Sarakham Province. I found knowledge that can be summarized in a diagram.

Figure 2 shows the results. The Desired Leadership of Executives Influencing Innovation Management for Local Personnel Development in Mueang District, Maha Sarakham Province.

Diagram 2 shows that Strong Leadership Drives Innovation: Effective executive leadership, particularly in areas like management and learning, is crucial for local organizations to become innovative. Shared Vision is Key: A clear, shared vision among personnel is the strongest indicator of an innovative organization. Room for Improvement in Collaboration: While generally high, organizations can improve in team learning and systemic thinking. Holistic Leadership Development Needed: Developing a range of leadership skills is essential for fostering innovation. Technology is Important: Utilizing technology is a key part of becoming an innovative organization. In short: Good leadership creates innovative local organizations, especially with a shared vision, but focusing on collaboration and using technology can make them even better.

Conclusion

The findings of this research underscore the vital role of innovative leadership in development administration as a key driver in transforming local administrative organizations into effective learning innovation organizations. Such leadership fosters not only the internal development of personnel but also

the creation of an organizational environment conducive to continuous learning, innovation, and adaptability.

Executives who exhibit strong competencies in strategic development administration, participatory management, communication, and local policy innovation were found to significantly influence their organizations' ability to embrace innovation and promote sustainable human resource development. These competencies are especially critical in fostering organizational readiness for rapid technological, social, and environmental changes.

The research confirms that the presence of a shared vision and the promotion of collaborative learning processes strengthen organizational unity and commitment. These factors are foundational to the development of personnel capable of critical thinking, creative problem-solving, and proactive public service delivery—all of which contribute to achieving higher levels of organizational effectiveness and local development.

In an era defined by digital transformation and innovation, local administrative organizations must not only adapt to change but actively drive change through visionary leadership. Developing such leadership will be essential to

building future-ready local governments that are resilient, inclusive, and responsive to the needs of their communities.

Recommendations

1. Recommendations for Policy and Practice

1.1 Developing Leadership in Development Administration

Executives in local administrative organizations should enhance their leadership capacities in critical areas such as innovative thinking, strategic planning, and community-based communication. Emphasis should be placed on developing competencies that foster organizational learning and adaptive leadership, which are essential for transforming local agencies into sustainable learning innovation organizations.

1.2 Creating a Learning-Conducive Organizational Environment

Educational and administrative institutions should promote inclusive organizational cultures that encourage open dialogue, participation in decision-making, and collaborative learning. Such environments will strengthen team cohesion, promote creativity, and enhance the engagement of personnel at all levels.

1.3 Promoting the Use of Technology and Innovation In response to rapid technological changes, local administrative organizations should integrate digital tools and innovations into administrative and learning processes. This includes leveraging technologies such as AI, Big Data, and cloud computing to support knowledge dissemination, decision-making, and public service innovation.

1.4 Enhancing Inter-Organizational Collaboration Local development requires interconnected systems. Therefore, fostering collaborative networks with external organizations including educational institutions, private sector entities, and civil society—can facilitate the exchange of knowledge, experiences, and best practices. This collaboration will contribute to more dynamic and innovative development administration.

2. Recommendations for Future Research

2.1 In-depth Evaluation of Organizational Innovation Development Future research should explore the impact of innovation-oriented development administration on the capacity-building of personnel and the quality of public service outcomes. Particular attention should be given to longitudinal assessments of leadership development programs and their effectiveness in fostering innovation.

2.2 Comparative Studies Across Administrative Levels

To broaden the applicability of findings, it is recommended to conduct comparative studies across different administrative levels (e.g., local vs. national) and regions. Such research will offer insights into contextual differences and support the formulation of tailored strategies for promoting learning innovation organizations across the public sector.

References

- Achito, P. E. ., Thong-In, T. ., & Suyaprom, S. (2024). Components in The Leadership Development of Local Politicians in Samut Songkhram Province. *Journal of Interdisciplinary Innovation Review*, 7(4), 52–64.
- Dongling,Z, Worapongpat, N. (2023). Academic Leadership of Administrator Influence Learning Organization of Case Study of The University, Hong Kong, *International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies*, 1(2), 12-20.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activity. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3), 607-610.

Koyram N., Thian Nai Mueang N., Apharam W., Wichaiyam S., & Panyayong W. (2024). Guidelines for developing leadership in community development towards sustainable development: a case study of Ban Krajaio community, Lamduan Subdistrict, Krasang District, Buriram Province. *Journal of Public Administration and local Innovation Buriram Rajabhat University*, 2(2), 17–30.

limpasathaporn, suppakit, & Chinnasri, W. (2024). Strategic Local Personnel Development Under The New Public Managemant Concept of Local Administrative Organizations in Bang Saphan District, Prachuap Khiri Khan Province. *Journal of MCU Phetchaburi Review*, 7(3), 221–236.

Miss Pim Phisit Thian Nai Muang. (2024). Guidelines for developing leadership in community development towards sustainable development: A case study of Ban Krajaio community, Lamduan Subdistrict, Krasang District, Buriram Province. *Journal of Innovation in Public Administration and Local Administration, Buriram Rajabhat University*, 2(2), 17-30.

- Min.Y, Worapongpat, N. (2023). Creative Leadership and School Administration Participation Under Zhong Shan Polytechnic in Guangdong Province, *International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies (SITER)*, 1(1), 1-13
- Puntip, N., Chancharoen, I., & Tangkawanich, T. (2024). Innovative Leadership of School Administrators Affecting Teachers and Educational Personnel's Motivation to Work in Local Administrative Organization Schools in Nan Province. *Journal of Administration and Social Science Review*, 7(6), 293-302.
- Srisuk, N., Yumuang, S. ., Chatpatichok , P. ., & Laohapong, P. . (2024). The Role of Transformational Leadership Influence Good Governance within Aranyaprathet Municipality, Sa Kaeo Province. *Journal of Educational Management and Research Innovation*, 6(3), 591–608.
- Worapongpat, N. (2024). Innovative leadership that Influences Becoming an Innovative Learning Organization Private Universities in Bangkok. *UBRU International Journal Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 4(2), 29-44.

- Worapongpat, N., Wongkumchai, T., & Anuwatpreecha, T. (2024). Innovative Leadership of Educational Institution Administrators at Dhonburi Rajabhat University. *Journal of Education and Learning Reviews*, 1(2), 1–12.
- Worapongpat, N., Cai, Q., & Wongsawad, T. (2024). Creating and Validating a Digital Leadership Model for University Teachers, Liaoning Province. *Journal of Education and Learning Reviews*, 1(3), 1–10.
- Worapongpat . (2024). Academic Leadership of Adminstrators in Burapha Suksa School Group Under Nakhonpathom Primary Educational Service Area Office 1. *International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies*, 2(2), 1–12.
- Worapongpat.N, Chayboonkrong. P. (2024). Learning innovations in science and technology subjects By organizing learning in a cycle of inquiry. *Journal of Public and Private Issues: JPPI*, 1(1), 21-32.
- Worapongpat, N., & Sriaroon, S. (2024). Strategic leadership according to the four Brahmavihara principles in the Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 1. *Journal of Public and Private Issues*, 1(3), 107–117.

- Worapongpat.N, Purisuttamo. P, Phrakhrudombodhivides (Narong Uttamavangso Sendaranath), Arunyananon.P, Dookarn.S. (2024). Guidelines for the Development of Innovative Buddhist Leadership in the Context of Sudden Change at Bangkok Rajabhat University. *The Journal of International Buddhist Studies College (JIBSC)*, 10(3), 127.144.
- Worapongpat, N., Purisuttamo, P. M., Uttamavangso, P. (N.), & Lormanenoprat, K. (2024). Academic leadership of administrators that influence being a learning organization in basic educational institutions under the Bangkok Educational Service Area. *The Journal of International Buddhist Studies College (JIBSC)*, 12(1-2), 163-180.
- Xunan.L , Worapongpat. N. (2 0 2 3) . The Tranformation Leadership Administration of Fit Middle School in Auhui Province, *International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies (SITER)*, 1(1), 14-27.
- Yasuttamathada , N. ., & Worapongpat, N. (2025). Leadership of Organization Administrators in an Open University in China: A Case Study. *Journal of Education and Learning Reviews*, 2(1), 83-92.

Zhou.W, Worapongpat, N, Liuyue.Z. (2024). Leadership according to the curriculum of teachers under the foundation of wisdom education, a case study of a primary school. in Yin Chuan, China. *International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies. (SITER)*, 2(1), 15-28

Worapongpat, N. (2025). Digital Skills of Local Government Executives in the 21st Century and Their Relationship with Employee Performance in Mueang District, Maha Sarakham Province. *Trends of Humanities and Social Sciences Research*, 13(1), 117–129.

ความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

ชลิตา ชะอุ่มใบ¹

พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต²

Received: April 23, 2025; Revised: June 2, 2025; Accepted: June 20, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามเพศ อายุ และคณะที่สังกัด กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 รหัส 66 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 210 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

¹ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา Email: chalita.ch@go.buu.ac.th

² คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา Email: pongstate@hotmail.com

ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติ t-test สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 ตัว และใช้สถิติ One – way ANOVA สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 ตัว เมื่อพบความแตกต่างรายคู่ใช้วิธีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ (Post hoc) โดยวิธี LSD (Least significant difference test) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และหากสถานการณ์ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของ F-test จะเลือกใช้สถิติ Welch และ Brown-Forsythe ในการทดสอบ

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 25 - 35 ปี กำลังศึกษาอยู่คณะศึกษาศาสตร์ มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ด้านบุคลากรที่ให้บริการมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นิสิตระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 2 ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีเพศ และคณะที่สังกัด ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความคิดเห็น, นิสิตระดับปริญญาโท, การดำเนินงาน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

Opinions of Second-year Master's Degree Students on The Operations of The Graduate School, Burapha University

Chalita Cha-umbai³

Pongsatean Luengalongkot⁴

Abstract

The research aims to achieve the following: 1) examine second-year master's degree opinions on the operations of the Graduate School at Burapha University, 2) compare their opinions based on gender, age, and faculty. The sample consisted of 210 second-year master's students (ID 66) enrolled in the 2024 academic year. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way ANOVA.

---

³ Faculty Political Science and Law, Burapha University Email: chalita.ch@go.buu.ac.th

⁴ Faculty Political Science and Law, Burapha University Email: pongsatean@hotmail.com

Results showed that most respondents were female, aged 25–35, from the Faculty of Education. Overall, their opinions on the Graduate School's operations were rated as very good. The highest-rated aspect was service personnel, followed by public relations, academic management, information technology system, and support services. The results of the hypothesis test found that the second-year master's degree students with different ages had significantly different opinions at the 0.05 level, while the second-year master's degree students with different genders, and faculties, had no different opinions.

Keywords: Opinions, Second-year master's degree, Operation, Graduate School urapha University

บทนำ

มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐแห่งแรกที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคตะวันออกของประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับดูแลของรัฐ ตั้งอยู่ที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 ปัจจุบันมหาวิทยาลัยบูรพา เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 17 คณะ/วิทยาลัย โดยมีบัณฑิตวิทยาลัยกำกับดูแลนิติระดับบัณฑิตศึกษาดังแต่รหัส 61-67 ทั้งหมดประมาณ 3,662 คน จำแนกเป็นระดับปริญญาโทจำนวน 3,134 คน และระดับปริญญาเอก จำนวน 528 คน (กองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 2567: ออนไลน์)

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยบูรพามีคณะและวิทยาลัยที่เปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษาจำนวน 17 ส่วนงาน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 7 ส่วนงาน ได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ คณะดนตรีและการแสดง คณะบริหารธุรกิจ และวิทยาลัยนานาชาติ กลุ่มที่ 2 กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพจำนวน 5 ส่วนงาน ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะสาธารณสุขศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะสหเวชศาสตร์

กลุ่มที่ 3 กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 5 ส่วนงาน ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีทางทะเล คณะวิทยาการสารสนเทศ และคณะโลจิสติกส์

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มีหน้าที่ตามพันธกิจ คือ การควบคุมกำกับ การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน การพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุน อาจารย์ นิสิต และบุคลากรบัณฑิตศึกษาให้มีความ เข้าใจเกณฑ์มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และการบริหารจัดการ ใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีหน้าที่หลักตาม พันธกิจ คือ การรับสมัครนิสิตเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา การ กำหนดปฏิทินการสอบภาคบังคับ การอบรมภาคบังคับ การออกหนังสือ ราชการตามคำร้องขอนิสิต ออกคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำ ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และงานนิพนธ์ ให้เป็นไปตามข้อบังคับและ กฎระเบียบ

บัณฑิตวิทยาลัย มีการนำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวก แก่นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา แต่การให้บริการถูกจำกัดด้วยปฏิทินทาง การศึกษา ระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นตัวกำหนดวันในการ ปฏิบัติงาน การบริการที่ต้องผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อีกทั้งนิสิต ระดับบัณฑิตศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้บริการระบบบริการ

การศึกษาที่ถูกต้อง ซึ่งมีผลต่อภาระงานที่เพิ่มมากขึ้นให้แก่บุคลากรที่ให้บริการและการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับพันธกิจด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดช่องว่างต่อการบริการระหว่างบุคลากรและนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา โดยเก็บข้อมูลจากนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 รหัส 66 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 เนื่องจากนิสิตกลุ่มนี้จะผ่านการรับบริการหรือการติดต่อประสานงานจากบัณฑิตวิทยาลัยแล้ว ตั้งแต่การรับสมัครเข้าศึกษา การปฐมนิเทศ การอบรมภาคบังคับ การจัดอบรมหรือกิจกรรมส่งเสริมนิสิต กระบวนการทำวิทยานิพนธ์/งานนิพนธ์ การออกหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำวิจัย ตลอดจนให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำเกี่ยวกับการเตรียมเอกสารต่าง ๆ ตามรายการที่กำหนด เพื่อยื่นขอสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อสามารถนำผลในการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาปรับปรุงในการดำเนินงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อรับรองและสนองความต้องการของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาที่เข้ารับบริการของบัณฑิตวิทยาลัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามเพศ อายุ และคณะที่สังกัด

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายของความคิดเห็น

Kolasa (1969: 386) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของแต่ละบุคคล อันที่จะพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นการประเมิน (Evaluate) สิ่งใดสิ่งหนึ่งจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ หรือความคิดเห็นเป็นการตอบสนองสิ่งเร้าที่ต้องถูกจำกัดเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากความโน้มเอียง

Hurlock (1995: 155-158) ได้ให้คำนิยามว่า ความคิดเห็น คือ การแสดงออกทางด้านความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เชื่อถือที่ไม่ได้อยู่บนความแน่นอนหรือความจริง แต่ขึ้นอยู่กับจิตใจบุคคลจะแสดงออกโดยมีข้ออ้างหรือการแสดงเหตุผลสนับสนุนหรือปกป้องความคิดเห็นนั้นปะปนอยู่ด้วย ความคิดเห็นบางอย่างเป็นผลของการแปล

ความหมายข้อเท็จจริง ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเฉพาะตัวของแต่ละคน เช่น พื้นฐานความรู้ประสบการณ์ในการทำงาน สภาพแวดล้อม และมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญการแสดง ความคิดเห็นอาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้

Kotler (2000: 175) ได้ให้ความหมายไว้ว่าความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกในการประเมินความชอบหรือความไม่ชอบของบุคคล และความโน้มเอียงในการกระทำที่มีต่อบางสิ่งบางอย่าง

กล่าวโดยสรุป ความคิดเห็นเป็นสิ่งที่รายบุคคลแสดงออกมา โดยอาศัยพื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์ สภาพแวดล้อมและพฤติกรรมระหว่างบุคคล เป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาและประเมินค่าก่อนที่จะตัดสินใจแสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้น ๆ โดยแสดงออกทางคำพูด ความรู้สึก หรือปฏิบัติ ซึ่งอาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นได้

2. ความหมายของการดำเนินงาน

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2545: 30) ได้อธิบายเกี่ยวกับการดำเนินงานไว้ว่าเป็นพฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานเป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกาย รวมทั้งการปฏิบัติและ พฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ในสภาวะการณ์หนึ่ง ๆ หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ล่าช้า คือ บุคคลไม่ได้ปฏิบัติทันทีแต่คาดคะเนว่าอาจจะปฏิบัติในโอกาสต่อไป เป็นพฤติกรรมที่ต้องอาศัยพฤติกรรมระดับต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบทั้งทางความรู้และทัศนคติสามารถประเมินผลได้ง่าย

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2545: 16) ได้อธิบายว่า การดำเนินงาน มีความหมายเช่นเดียวกับการปฏิบัติงาน ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมของสิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดแสดงออกโดยอาจจะสังเกตได้หรืออาจอยู่ภายในและภายนอก

วิโรจน์ สารัตนะ (2546: 44-57) กล่าวว่าไว้ว่า กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กร โดยอาศัยหลักการในการบริหารอย่างน้อย 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดการองค์การ การนำไปใช้และการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงาน หมายถึง การปฏิบัติงานที่บุคคลที่แสดงออกทางร่างกาย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ สามารถช่วยให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งการดำเนินงานอาจปฏิบัติได้ทันทีหรืออาจมีความล่าช้าเกิดขึ้นได้ตามปัจจัยต่าง ๆ

ตารางที่ 1 ที่มาของตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษา

พันธกิจ	การดำเนินงาน
1. การควบคุมกำกับ การจัดการศึกษาระดับ บัณฑิตศึกษาให้เป็นไปตาม มาตรฐาน	- ด้านการจัดการศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษาให้ เป็นไปตามมาตรฐาน
2. การพัฒนา ส่งเสริม และ สนับสนุน อาจารย์ นิสิต และ บุคลากรบัณฑิตศึกษาให้มี ความเข้าใจเกณฑ์มาตรฐาน การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา	- ด้านการส่งเสริมและ สนับสนุน - ด้านการประชาสัมพันธ์ - ด้านบุคลากรที่ให้บริการ
3. การบริหารจัดการใช้ระบบ เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมี ประสิทธิภาพ	- ด้านระบบเทคโนโลยี สารสนเทศ

ตัวแปรตามที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ที่สอดคล้องตามพันธกิจแบ่งเป็น 5 ด้าน (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2566: 6) ซึ่งพันธกิจในการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มีทั้งหมด 3 ข้อ คือ

1. การควบคุมกำกับ การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน แบ่งเป็นด้านการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน

2. การพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุน อาจารย์ นิสิต และบุคลากร บัณฑิตศึกษาให้มีความเข้าใจเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แบ่งเป็นด้านการส่งเสริมและสนับสนุน

3. การบริหารจัดการใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งเป็นด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศโดยด้านการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน และด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้ง 3 ด้าน

โดยสามารถแบ่งการดำเนินงานออกเป็นอีก 2 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านบุคลากรที่ให้บริการ เนื่องจากทั้ง 3 ด้านดังกล่าว มีด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านบุคลากรที่ให้บริการ เข้ามาเกี่ยวข้องในทุกการดำเนินงานตามพันธกิจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ที่สอดคล้องตามพันธกิจแบ่งเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านบุคลากรที่ให้บริการ

การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน หมายถึง การควบคุมกำกับ ติดตาม การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้

เป็นไปตามมาตรฐาน ได้แก่ การรับสมัครเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา การจัดปฐมนิเทศเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าศึกษา การอบรมภาคบังคับ การสมัครสอบประมวลความรู้ การออกประกาศต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ และงานนิพนธ์ เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ความเข้าใจ รับทราบถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง การออกประกาศวันสุดท้ายของการอนุมัติเค้าโครงวิทยานิพนธ์ และงานนิพนธ์ และการส่งเล่มสมบูรณ์วิทยานิพนธ์ และงานนิพนธ์ ในทุก ๆ ปีการศึกษา เพื่อให้บัณฑิตได้มีการวางแผนในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ การควบคุมกำกับบัณฑิตให้มีมาตรฐานการทดสอบภาษาอังกฤษให้เป็นไปเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด ในการยื่นขอสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์คู่มือบัณฑิต ขั้นตอนการดำเนินงานด้านเอกสาร/แบบฟอร์มคำร้องต่าง ๆ ในการให้บริการแก่นิสิต

การส่งเสริมและสนับสนุน หมายถึง การให้ทุนสนับสนุนการทำวิจัย ทุนนำเสนองานวิจัย ในแต่ละปีงบประมาณ เพื่อเป็นประโยชน์ในการต่อยอดการทำงานวิจัยของนิสิต การจัดโครงการบริการวิชาการการอบรมภาษาอังกฤษระดับบัณฑิตศึกษา ตามเกณฑ์มาตรฐานที่มหาวิทยาลัยเพื่อใช้ประกอบในการยื่นขอสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา การจัดกิจกรรม Soft skills สำหรับนิสิต เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาให้นิสิตได้รับความรู้ ประสบการณ์ และประสบความสำเร็จในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามากขึ้น ซึ่งเป็นการจัดโครงการอบรม/กิจกรรมแบบ ณ ที่ตั้ง และแบบออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่

นิสิต อีกทั้งยังมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเกี่ยวข้องกับนิสิตมาช่วยสนับสนุนในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา เปิดให้บริการหรือเป็นผู้ดูแล เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ เว็บไซต์บัณฑิตวิทยาลัย ระบบรับสมัครเรียน GRD-ADMISSION ระบบ GRD-FORMS สำหรับกระบวนการทำวิทยานิพนธ์/งานนิพนธ์ ระบบ i-Thesis สำหรับการจัดรูปแบบเล่มวิทยานิพนธ์/งานนิพนธ์ตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด และระบบ e-Learning ในส่วนของเนื้อหาการอบรม i-Thesis และจริยธรรมการวิจัย สำหรับอบรมก่อนลงทะเบียนเรียนรายวิชา วิทยานิพนธ์/งานนิพนธ์

การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ผ่านช่องทาง เว็บไซต์ (Website), เฟสบุ๊ก (Facebook) และไลน์ออฟฟิเชียล (LINE Official Account) เพื่อให้นิสิตได้รับทราบข้อมูลในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา รวมถึงการประชาสัมพันธ์โครงการหรือกิจกรรมสำหรับนิสิตที่เปิดให้เข้าร่วม ทำให้ภารกิจในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของนิสิตเป็นไปอย่างราบรื่น และลดทอนปัญหาอุปสรรคลง

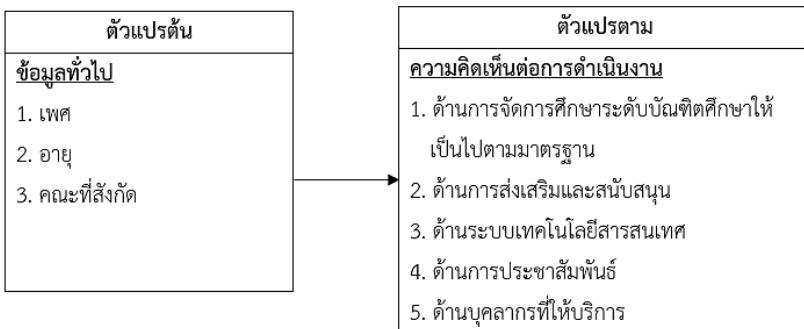
บุคลากรที่ให้บริการ หมายถึง บุคลากรและผู้ปฏิบัติงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ที่นิสิตได้รับบริการทั้ง ณ ที่ตั้งสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย และทางช่องทางออนไลน์ เพื่อตอบสนองความต้องการของนิสิตให้บรรลุผลสำเร็จ และเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ

สมมติฐานการวิจัย

นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 มีข้อมูลส่วนบุคคลได้แก่เพศ อายุ และคณะที่สังกัด ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพาแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ที่สอดคล้องตามพันธกิจแบ่งเป็น 5 ด้าน (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2566: 6) โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรคือ นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 รหัส 66 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 442 คน (กองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา, 2566: ออนไลน์) โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973: 727-728) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+N(e^2)}$$

กำหนดให้ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05

$$\text{แทนค่า} \quad n = \frac{442}{1+442(0.005)^2}$$

$$n = 209.72 \approx 210 \text{ คน}$$

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 รหัส 66 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 210 คน ซึ่งหลังจากได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยแบ่งประชากรเป็นชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ทั้งหมด 14 คณะ จาก 17 คณะ เนื่องจากในปีการศึกษา 2566 มีจำนวน 3 คณะ

ที่ไม่มีนิสิตระดับปริญญาโทรหัส 66 เข้าศึกษา คือ วิทยานานาชาติ คณะ
เภสัชศาสตร์ และคณะเทคโนโลยีทางทะเล และจัดสรรตัวอย่างแต่ละชั้น
ภูมิด้วยวิธีแบ่งสัดส่วน (Proportional to size)

ตารางที่ 2 ประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2
รหัส 66 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะ	ประชากร (N)	ตัวอย่าง (n)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	13	6
คณะศึกษาศาสตร์	128	61
คณะศิลปกรรมศาสตร์	9	4
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์	63	30
คณะดนตรีและการแสดง	5	2
คณะบริหารธุรกิจ	55	27
คณะพยาบาลศาสตร์	63	30
คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา	4	2
คณะสาธารณสุขศาสตร์	36	17
คณะสหเวชศาสตร์	9	4
คณะวิทยาศาสตร์	12	6
คณะวิศวกรรมศาสตร์	13	6
คณะวิทยาการสารสนเทศ	9	4
คณะโลจิสติกส์	23	11
รวม	442	210

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ และคณะที่สังกัด ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check Lists)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา 5 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน จำนวน 5 ข้อ
2. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน จำนวน 5 ข้อ
3. ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 5 ข้อ
4. ด้านการประชาสัมพันธ์ จำนวน 5 ข้อ
5. ด้านบุคลากรที่ให้บริการ จำนวน 5 ข้อ

3. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยประเมินว่า ข้อคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถาม สามารถวัดได้ตรงกับเนื้อหาที่กำหนดหรือไม่ โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ แล้วนำผลมาพิจารณาคะแนนของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละ

ละข้อมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ดังนี้

3.1 แน่ใจว่ามีความสอดคล้องหรือวัดได้ มีระดับคะแนนเท่ากับ 1

3.2 ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องหรือวัดได้ มีระดับคะแนนเท่ากับ 0

3.3 แน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้องหรือวัดได้ มีระดับคะแนนเท่ากับ -1

หลังจากนั้นนำแบบประเมินให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และนำมาหาค่าความสอดคล้องโดยนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง

R หมายถึง ผลคูณของคะแนนกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ในการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จากการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในทุกข้อคำถามนั้น มีค่าเท่ากับ 1.00 หากข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 จะคัดเลือกไว้ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 จะนำมาพิจารณาปรับปรุงข้อคำถามใหม่

3.4 นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (Try out) กับที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าความเที่ยงหรือความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (Reliability) แบบ Cronbach's Alpha พบว่าได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอฐานข้อมูล
อีเมลรหัสனிสิตรระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 รหัส 66 ที่กำลังศึกษาในปี
การศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยบูรพา

4.2 ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตส่ง
แบบสอบถามออนไลน์ Google Forms ให้กับนิสิตรระดับปริญญาโทชั้นปีที่
2 รหัส 66 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยบูรพา

4.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบแล้ว ทำการส่งไป
ที่อีเมลรหัสனிสิตรระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 รหัส 66 ที่กำลังศึกษาในปี
การศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 210 คน โดยในรูปแบบของ
Google Forms โดยตั้งค่าให้ตอบเพียงครั้งเดียว และกำหนดวันเวลาตอบกลับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
คอมพิวเตอร์ ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับ
ลักษณะของข้อมูล และตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1 ค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
ได้แก่ เพศ, อายุและคณะที่สังกัด

5.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 รหัส 66 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยบูรพา

5.3 ใช้สถิติ t-test สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 ตัว และใช้สถิติ One – way ANOVA สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 ตัว เมื่อพบความแตกต่างรายคู่ใช้วิธีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ (Post hoc) โดยวิธี LSD (Least significant difference test) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และหากสถานการณ์ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของF-test จะเลือกใช้สถิติ Welch และ Brown-Forsythe ในการทดสอบ

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	49	23.33
หญิง	147	70.00
เพศทางเลือก	14	6.67
รวม	210	100.00

ตารางที่ 3 ต่อ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
2. อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	23	10.95
25 - 35 ปี	112	53.33
36 - 45 ปี	62	29.52
46 - 55 ปี	13	6.19
รวม	210	100.00
3. คณะที่สังกัด		
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	6	2.86
คณะศึกษาศาสตร์	61	29.05
คณะศิลปกรรมศาสตร์	4	1.90
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์	30	14.29
คณะดนตรีและการแสดง	2	0.95
คณะบริหารธุรกิจ	27	12.86
คณะพยาบาลศาสตร์	30	14.29
คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา	2	0.95
คณะสาธารณสุขศาสตร์	17	8.10
คณะสหเวชศาสตร์	4	1.90
คณะวิทยาศาสตร์	6	2.86
คณะวิศวกรรมศาสตร์	6	2.86
คณะวิทยาการสารสนเทศ	4	1.90
คณะโลจิสติกส์	11	5.24
รวม	210	100.00

จำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมา คือ เพศชาย จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 และเพศทางเลือก จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67 ตามลำดับ

จำแนกตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 25 - 35 ปี จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 รองลงมา คือ อายุ 36 - 45 ปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 29.52 อายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 10.95 และอายุ 46 - 55 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 6.19 ตามลำดับ

จำแนกตามคณะที่สังกัด พบว่า ส่วนใหญ่มีคณะที่สังกัด คือ คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 29.05 รองลงมา คือ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 คณะพยาบาลศาสตร์ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 คณะบริหารธุรกิจ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 12.86 คณะสาธารณสุขศาสตร์ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 8.10 คณะโลจิสติกส์ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 5.24 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86 คณะวิทยาศาสตร์ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86 คณะวิศวกรรมศาสตร์ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.90 คณะสหเวชศาสตร์ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.90 คณะวิทยาการสารสนเทศ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.90 คณะดนตรีและการแสดง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.95 และคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.95 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพาในภาพรวม

ความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา				
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน	4.32	0.66	ดีมาก	3
2. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน	4.30	0.58	ดีมาก	5
3. ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.31	0.67	ดีมาก	4
4. ด้านการประชาสัมพันธ์	4.42	0.66	ดีมาก	2
5. ด้านบุคลากรที่ให้บริการ	4.45	0.58	ดีมาก	1
ภาพรวม	4.37	0.52	ดีมาก	

ด้านบุคลากรที่ให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ =4.50) อยู่ในอันดับที่ 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บุคลากรให้บริการด้วยสภาพเรียบร้อยและเป็นมิตร อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.53) อยู่ในอันดับที่ 1 บุคลากรให้บริการเป็นไปตามลำดับก่อน-หลัง อย่างยุติธรรม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.50) อยู่ในอันดับที่ 2 บุคลากรที่ให้บริการมีความรอบรู้ในงานที่บริการเป็นอย่างดี เช่น ให้คำแนะนำ ชี้แจงข้อสงสัย และช่วยแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง และรวดเร็ว อยู่ในระดับดีมาก

($\bar{X} = 4.49$) อยู่ในอันดับที่ 3 บุคลากรมีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ไม่รับสินบน ไม่หาประโยชน์ในทางมิชอบ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.46$) อยู่ในอันดับที่ 4 และบุคลากรมีความกระตือรือร้นพร้อมให้บริการ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.34$) อยู่ในอันดับที่ 5

ด้านการประชาสัมพันธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.42$) อยู่ในอันดับที่ 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อมูลที่ได้รับตรงตามความต้องการมีประโยชน์และน่าสนใจ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.46$) อยู่ในอันดับที่ 1 สื่อในการประชาสัมพันธ์มีความเหมาะสม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.43$) อยู่ในอันดับที่ 2 ช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย สามารถเข้าถึงได้ง่าย อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.42$) อยู่ในอันดับที่ 3 ข้อมูลข่าวสารมีความถูกต้องชัดเจนและเข้าใจง่าย อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.40$) อยู่ในอันดับที่ 4 และมีความรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.37$) อยู่ในอันดับที่ 5

ด้านการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.32$) อยู่ในอันดับที่ 3 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการปฐมนิเทศนิสิตใหม่ระดับบัณฑิตศึกษา ทำให้นิสิตรับได้ทราบข้อบังคับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องต่างๆ รวมถึงการอบรมภาคบังคับ การสมัครสอบประมวลความรู้ และการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.60$) อยู่ในอันดับที่ 1 การควบคุมกำกับนิสิตให้มีมาตรฐานการทดสอบภาษาอังกฤษ ให้เป็นไปเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด ในการยื่นขอสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.48$) อยู่ใน

อันดับที่ 2 การควบคุมกำกับนิสิตในการติดตามกระบวนการทำวิทยานิพนธ์/งานนิพนธ์ ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ให้เป็นไปตามข้อบังคับและกฎระเบียบ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.30$) อยู่ในอันดับที่ 3 ข้อบังคับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ทำให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและวางแผนการศึกษาได้เป็นอย่างดี อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.12$) อยู่ในอันดับที่ 4 และมีคู่มือนิสิต/ขั้นตอนการดำเนินงานด้านเอกสาร/แบบฟอร์มคำร้องต่าง ๆ ในการให้บริการแก่นิสิต อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.07$) อยู่ในอันดับที่ 5

ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.31$) อยู่ในอันดับที่ 4 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระบบรับสมัครเรียน GRD-ADMISSION ใช้งานง่าย ทำให้สะดวกในการยื่นเอกสารสมัครเรียนต่อระดับบัณฑิตศึกษา อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.50$) อยู่ในอันดับที่ 1 เว็บไซต์บัณฑิตวิทยาลัย สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่ายไม่ซับซ้อน อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.32$) อยู่ในอันดับที่ 2 การใช้งานระบบ e-Learning ในการอบรม i-Thesis และจริยธรรมการวิจัย สำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มีขั้นตอนการอบรมชัดเจนที่เข้าใจง่าย มีความสะดวกและรวดเร็ว อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.31$) อยู่ในอันดับที่ 3 ระบบ GRD-FORMS ใช้งานง่ายสามารถช่วยให้นิสิตยื่นเอกสารในกระบวนการทำวิทยานิพนธ์/งานนิพนธ์ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.24$) อยู่ในอันดับที่ 4 และระบบ i-Thesis สามารถช่วยให้นิสิตจัดรูปเล่มวิทยานิพนธ์/งานนิพนธ์ตามรูปแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนดได้ง่ายตลอดทั้งเล่ม อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.16$) อยู่ในอันดับที่ 5

ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.30$) อยู่ในอันดับที่ 5 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยสนับสนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.40$) อยู่ในอันดับที่ 1 มีการจัดโครงการอบรม/กิจกรรมทั้งแบบ ณ ที่ตั้ง และแบบออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ นิสิต อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.38$) อยู่ในอันดับที่ 2 มีการส่งเสริมและสนับสนุนนิสิตโดยการจัดโครงการ/กิจกรรม Soft skills เพื่อพัฒนานิสิตให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์ในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.35$) อยู่ในอันดับที่ 3 มีการจัดโครงการบริการวิชาการการอบรมภาษาอังกฤษระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่มหาวิทยาลัยกำหนด เพื่อใช้ประกอบในการยื่นขอสำเร็จการศึกษาอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.32$) อยู่ในอันดับที่ 4 และมีการจัดสรรงบประมาณประจำปี เพื่อให้ทุนต่าง ๆ อาทิ ทุนสนับสนุนการทำวิจัย ทุนนำเสนอผลงานวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ในการต่อยอดการทำงานวิจัยของ นิสิต อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.08$) อยู่ในอันดับที่ 5

ส่วนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบความคิดเห็นนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามเพศ (n = 210)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	0.10	2	0.05	0.19	0.82
ภายในกลุ่ม	57.70	207	0.27		
รวม	57.81	209			

*p < 0.05

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามเพศ พบว่าค่า Sig. มากกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 1 ดังกล่าวไว้ และสรุปได้ว่านิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 2 นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีอายุ ต่างกัน
มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
แตกต่างกัน

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบความคิดเห็นนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2
ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามอายุ
(n = 210)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	2.38	3	0.79	2.96	0.03*
ภายในกลุ่ม	55.42	206	0.26		
รวม	57.81	209			

*p < 0.05

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นนิสิตระดับปริญญาโท
ชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
จำแนกตามอายุ พบว่า ค่า Sig. น้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่ได้กำหนด
ไว้คือ 0.05 จึง ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 2 ดังกล่าวไว้ และสรุปได้ว่า นิสิตที่มี
อายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา แตกต่างกัน และเมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่
(Post hoc) ด้วยวิธีการ LSD ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ 7 ผลความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามอายุ

อายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 25 ปี	25 - 35 ปี	36 - 45 ปี	46 - 55 ปี
ต่ำกว่า 25 ปี	4.28	-	-	-	-
25 - 35 ปี	4.29	-	-	0.21*	-
36 - 45 ปี	4.51	-	-	-	-
46 - 55 ปี	4.52	-	-	-	-

*p < 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ (Post hoc) ด้วยวิธีการ LSD พบว่ามี 1 คู่ ที่แตกต่างกัน คือ นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีอายุ 25 - 35 ปี กับนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีอายุ 36 - 45 ปี มีความคิดเห็นในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 3 นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีคณะที่สังกัดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา แตกต่างกัน

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบความคิดเห็นนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามคณะที่สังกัด
(n = 210)

	Statistic	df1	df2	Sig.
Welch	1.42	13	19.47	0.23
Brown-forsythe	1.71	13	96.53	0.07

*p < 0.05

จากตารางที่ 5 จากการทดสอบความเท่ากันของความแปรปรวนพบว่า ไม่เป็นไปตามข้อกำหนด คือ Levene’s test มีค่า $p < 0.05$ ดังนั้นจึงใช้ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยใช้ค่า Brown-forsythe และ Welch พบว่า นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 คณะที่สังกัดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ไม่แตกต่างกัน ($p < 0.05$) ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ 3

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 70.00 มีอายุ 25 - 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.33 และคณะที่สังกัดส่วนใหญ่ คือ คณะศึกษาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 29.05

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนิสิตระดับ ปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

ระดับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 5 ด้าน ในภาพรวมในด้านต่างๆ อยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับดีมากจำนวน 5 ด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านบุคลากรที่ให้บริการ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.45$) อยู่ในอันดับที่ 1 รองลงมา ด้านการประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.42$) อยู่ในอันดับที่ 2 ด้านการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.32$) อยู่ในอันดับที่ 3 ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.31$) อยู่ในอันดับที่ 4 และด้านการส่งเสริมและสนับสนุน อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.30$) อยู่ในอันดับที่ 5 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

พบว่า นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา แตกต่างกันในขณะที่นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีเพศและคณะที่สังกัดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามเพศ อายุ และคณะที่สังกัด ผลการวิจัยพบว่า

1. เพศ พบว่า นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการของกองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัยพบว่า นิสิตที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการของกองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ไม่แตกต่างกัน (ชนิดดา อ่องละออ, 2566: 52)

2. อายุ พบว่า นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีอายุ 25 - 35 ปี กับนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีอายุ 36 - 45 ปี มีความคิดเห็นในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เหตุผลที่แตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลมาจากคณะศึกษาศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการครูที่บรรจุใหม่หรือมีอายุงานตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท เพื่อพัฒนาสายงานของตนเองต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินงานกิจการนักศึกษา ของ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า

นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานกิจการ
นักศึกษาของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในด้าน
กิจกรรมพัฒนานักศึกษา และด้านระบบช่วยเหลือและบริการนักศึกษา
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มวลผลการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา ไม่แตกต่างกัน (ศรีสลุย รอนไพริน, 2559: 56)

3. คณะที่สังกัด พบว่า นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ที่มีคณะที่
สังกัดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง คุณภาพ
การให้บริการของสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผลการวิจัยพบว่า นิสิตที่มีสาขาวิชาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการ
ให้บริการของสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ใน
ภาพรวมไม่แตกต่างกัน (ชิษณุทัศน์ พิษยประภาพพัฒน์, 2558: 156)

สรุปความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการ
ดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา เมื่อพิจารณาเป็นราย
ด้านสามารถสรุปอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านบุคลากรที่ให้บริการ จากแบบสอบถาม นิสิตระดับปริญญา
โทชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$) เนื่องด้วยบุคลากรของ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มีความรอบรู้ในงานที่บริการเป็นอย่างดี
ดี เช่น ให้คำแนะนำ ชี้แจง ข้อสงสัย และช่วยแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง และ
รวดเร็ว ให้บริการด้วยสุภาพเรียบร้อยและเป็นมิตร ปฏิบัติเป็นไปตามลำดับ
ก่อน-หลัง อย่างยุติธรรม การสร้างบริการให้เกิดคุณภาพเพื่อให้ลูกค้าพึง

พอใจ โดยมีลักษณะการเข้าถึงลูกค้า (Access) บริการที่ให้กับลูกค้าต้องอำนวยความสะดวกในด้านเวลาและสถานที่ที่ให้แก่ลูกค้า ด้านเวลา คือ ไม่ให้ลูกค้าต้องคอยนาน ทำเลที่ตั้งเหมาะสมเพื่อแสดงถึงความสามารถเข้าถึงลูกค้า การติดต่อสื่อสาร (Communication) มีการอธิบายอย่างถูกต้อง โดยใช้ภาษาที่ลูกค้าเข้าใจง่าย ความสามารถ (Competence) บุคลากรที่ให้บริการต้องมีความชำนาญ และมีความรู้ ความสามารถในการ ความมีน้ำใจ (Courtesy) บุคลากรต้องมีมนุษยสัมพันธ์ ความเป็นกันเอง และวิจารณ์ญาณ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) บริษัทและบุคลากรต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในการบริการ โดยการเสนอบริการที่ดีที่สุดแก่ลูกค้า ความไว้วางใจ (Reliability) บริการที่ให้กับลูกค้า ต้องมีความสม่ำเสมอ และถูกต้อง การตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) พนักงานต้องให้บริการ และแก้ปัญหาแก่ลูกค้าอย่างรวดเร็วตามที่ลูกค้า ต้องการ ความปลอดภัย (Security) บริการที่ให้ต้องปราศจากอันตราย ความเสี่ยง และปัญหาต่าง ๆ การสร้างบริการที่เป็นรูปธรรม (Tangible) บริการที่ลูกค้าจะได้รับจะทำให้เขาสามารถคาดคะเนถึงคุณภาพบริการ ดังกล่าวได้ การเข้าใจและรู้จักลูกค้า (Understanding/Knowing Customer) พนักงานต้องพยายามเข้าใจถึงความต้องการของลูกค้า และให้ความสนใจตอบสนองความต้องการดังกล่าว (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2541: 342)

2. ด้านการประชาสัมพันธ์ จากแบบสอบถาม นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.42$) การประชาสัมพันธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มีช่องทางที่หลากหลายเข้าถึงได้ง่าย ได้แก่ เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ออฟฟิศเชียล มีการใช้ภาษาที่ถูกต้องและ

ชัดเจนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สามารถสื่อสารความหมายได้ทั้ง
นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาชาวไทยและชาวต่างชาติ มีการแจ้งข่าวสาร
โครงการ/กิจกรรม และการแจ้งข่าวสารทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับนิสิตระดับ
บัณฑิตศึกษาอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อลดข้อผิดพลาดในการสื่อสาร
โดยการประชาสัมพันธ์นั้นเป็นการจัดการที่ทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์ ที่
เป็นประโยชน์ร่วมกันระหว่างองค์กรกับสาธารณะ ซึ่งความสำเร็จหรือความ
ล้มเหลวขึ้นอยู่กับจัดการนี้ (Broom and Bey-Ling Sha, 2013: 431)

3. ด้านการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐาน จาก
แบบสอบถาม นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด
($\bar{X} = 4.32$) เนื่องด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มุ่งมั่นรักษา
มาตรฐานตามและยึดถือการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับ
บัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา
พ.ศ. 2565 และประกาศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดูแล ควบคุม บริหารจัดการ
นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาให้ปฏิบัติเป็นไปตามเกณฑ์ฯ และส่งผลให้นิสิต
ระดับบัณฑิตศึกษาสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาตามระยะเวลาที่
กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาจะต้อง
มีวิธีการกำหนดคุณภาพบัณฑิตศึกษาที่ชัดเจน เช่น การจัดการเรียนการ
สอน การทำวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ การควบคุมและการสอบวิทยานิพนธ์
 เป็นต้น อีกทั้งการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษานั้นต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบ
ของมหาวิทยาลัย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
ของมหาวิทยาลัยอย่างถูกต้อง และเป็นไปตามระยะเวลาการศึกษาที่
กำหนดไว้ (อดุล วิริยเวชกุล, 2541: 15)

4. ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จากแบบสอบถาม นิสิตรระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$) เนื่องด้วยมหาวิทยาลัยบูรพามีนิสิตรระดับบัณฑิตศึกษาอยู่ในหลากหลายภาคพื้นทีของในแต่ละจังหวัด บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา จึงปรับเปลี่ยนการยื่นเอกสารเป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์ การอบรม การจัดทำรูปเล่มวิทยานิพนธ์ ฯลฯ ผ่านเข้าระบบ โดยระบบรับสมัครเรียน GRD-ADMISSION สำหรับการยื่นเอกสารสมัครออนไลน์ เริ่มใช้งานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ระบบ i-Thesis สำหรับการจัดทำเล่มวิทยานิพนธ์ เริ่มใช้งานตั้งแต่ พ.ศ. 2559 บัณฑิตวิทยาลัยรับช่วงดูแลต่อในปี พ.ศ. 2562 ระบบ e-Learning สำหรับการอบรม i-Thesis และจริยธรรมการวิจัย สำหรับนิสิตรระดับบัณฑิตศึกษา เริ่มใช้งานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 และระบบ GRD-FORMS สำหรับกระบวนการทำดัชนีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และงานนิพนธ์ เริ่มใช้งานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 ระบบทั้งหมดที่กล่าวมานี้ได้จัดทำและพัฒนาขึ้นโดยสำนักคอมพิวเตอร์ร่วมกับบัณฑิตวิทยาลัย เพื่ออำนวยความสะดวกและความรวดเร็วในการให้บริการ โดยที่นิสิตไม่ต้องเดินทางมาที่มหาวิทยาลัย อีกทั้งยังเป็นการลดปริมาณกระดาษ ดังนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความรอบรู้ การจัดระบบการประมวลผล การส่งผ่านและสื่อสารด้วยความเร็วสูงที่มีปริมาณมาก การนำเสนอและแสดงผลด้วยระบบสื่อต่าง ๆ ทั้งในด้านข้อมูลรูปภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว วีดีโอ เป็นต้น ตลอดจนการแสวงหาสิ่งที่ต้องการได้ตรงความต้องการ (เย็น ภู่วรรณ, 2544: 39-67)

5. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน จากแบบสอบถาม นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$) เนื่องจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา มีการจัดสรรงบประมาณการให้ทุน อาทิ ทุนอุดหนุนการทำวิจัย ทุนสนับสนุนการทำวิจัย โดยเริ่มให้ทุนตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ทุนนำเสนอผลงานวิจัย เริ่มให้ทุนตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 เพื่อเป็นประโยชน์ในการต่อยอดการทำงานวิจัยของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา อีกทั้งมีการจัดทำแผนปฏิบัติงานทุกปีงบประมาณ มีการระบุแผนงานการจัดโครงการ/กิจกรรม Soft skill ที่จะกำหนดจัดขึ้นในแต่ละเดือนอย่างชัดเจน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุน อีกทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา การทำวิจัย และการทำงาน ทั้งในรูปแบบออนไลน์ (Google Hangout Meet, ZOOM) หรือ ณ สถานที่ตั้งภายในมหาวิทยาลัยบูรพา และแบบ Hybrid ตามที่การส่งเสริมและสนับสนุน หมายถึง การแสดงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ผู้ให้การสนับสนุนจะแสดงออกถึงความสนใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้านวัตถุ สิ่งของ ข้อมูล ข่าวสาร หรืออารมณ์ โดยที่มีลักษณะของการติดต่อสัมพันธ์กัน ประกอบด้วยการถ่ายทอดข้อมูลสาระสำคัญที่ทำให้ผู้รับเชื่อว่ามีคนเอาใจใส่และมีความรักความหวังดี (พิชามญช์ โตะโฉมงาม, 2552: 38)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงระดับความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.30$) โดยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 บัณฑิตวิทยาลัยควรจัดสรรงบประมาณมีอยู่อย่างจำกัดในการจัดสรรการให้ทุนต่าง ๆ อย่างถูกต้องและเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นแหล่งทุนจากมหาวิทยาลัยบูรพาหรือแหล่งทุนจากเงินรายได้ของส่วนงาน โดยปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของมหาวิทยาลัยยบูรพาด้านการบริหารงบประมาณและการเงิน อาทิ ทุนสนับสนุนการทำวิจัย ทุนนำเสนอผลงานวิจัย ฯลฯ เพื่อเป็นประโยชน์ในการต่อยอดการทำงานวิจัยของนิสิตอย่างเพียงพอ และจำนวนทุนไม่น้อยจนเกินไปในทุก ๆ ประจำปีงบประมาณ เพื่อนิสิตสามารถต่อยอดและพัฒนางานวิจัยของตนเองให้เกิดประโยชน์ในด้านศาสตร์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 จัดโครงการ/กิจกรรมสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นและพัฒนาศักยภาพในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และการทำวิจัย เช่น โครงการอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการ

เรียนและการทำงาน โครงการเกี่ยวกับการใช้ AI เข้ามาช่วยสืบค้นงานวิจัย โครงการให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมต้นฉบับบทความวารสาร เป็นต้น เพื่อนิสิตสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้น เข้ามาช่วยในการเรียนในระดับบัณฑิตศึกษา อีกทั้งยังเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสามารถนำไปประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

1.3 ควรมีการปรับปรุงพัฒนาระบบสารสนเทศอยู่เป็นประจำ เพื่อลดปัญหาหรือข้อผิดพลาดที่ระบบแสดงได้ไม่ถูกต้อง และเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องในการใช้ระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. รับฟังความคิดเห็น ปัญหาของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาและบุคลากร ที่มีต่อการบริหารจัดการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ

2. ศึกษาความคิดเห็นในแง่มุมอื่น ๆ เช่น ความคาดหวัง ความพึงพอใจ ปัญหา และอุปสรรค เนื่องจากจะทำให้ทราบว่ามีการบริหารจัดการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพานั้น มีผลอย่างไร

เอกสารอ้างอิง (References)

- กองทะเบียนและประมวลผลการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา. (2567). สถิติ
นิติศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567 จาก
<https://reg.buu.ac.th/registrar/stat.asp?avs660342454=1>
- วิชญ์ทัศน์ พิษยประภาพัฒน์. (2558). คุณภาพการให้บริการของสำนักงาน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. (วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- ชนิดดา อ่องละออ. (2566). คุณภาพการให้บริการของกองทะเบียนและ
ประมวลผลการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา. (งานนิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- เนตร์พัฒนา ยาวีราข. (2546). การจัดการสมัยใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพฯ: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส จำกัด.
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. (2567). แผนปฏิบัติงาน ประจำปี
งบประมาณ 2567 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2545). พฤติกรรมศาสตร์ พฤติกรรมสุขภาพและสุข
ศึกษา. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.
- ผุสดี บำรุงกิจ. (2550). การพัฒนาคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียเพื่อการประชาสัมพันธ์
แนวทางการประกอบอาชีพของบัณฑิตคณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขา
เทคโนโลยีการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

- พิชามญช์ โตโหมงาม. (2552). ปัจจัยทางจิตและการสนับสนุนทางสังคมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมด้านการป้องกันโรคเอดส์ของเด็กเร่ร่อนในศูนย์สร้างโอกาสเด็ก กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- พิมพ์ชนก ศันสนีย์. (2540). ปัจจัยกำหนดคุณภาพของการบริการตามการรับรู้ของผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ยีน ภู่วรรณ. (2544). รัฐอิเล็กทรอนิกส์ โมเดลการบริการใหม่เพื่อประชาชน. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพรินติ้ง.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2546). การบริหารการศึกษา: หลักการ ทฤษฎี หน้าที่ ประเด็นและบทวิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุจน์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: อีระฟิล์มและโซเท็กซ์.
- ศรีสลวย รอนไพริน. (2559). สภาพการดำเนินงานกิจการนักศึกษา ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา).
- สมจิตต์ สุพรรณทัศน์. (2545). เทคนิคการทำงานในชุมชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- หรรษา วงศ์ธรรมกุล. (2541). *การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อเทคโนโลยีสารสนเทศระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารศาสตร์และสื่อมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- อดุลย์ วิริยเวชกุล. (2541). *ดัชนีบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- Broom and Bey-Ling Sha. (2013). *Cutlip and Centers Effective Public Relations*. England: Pearson.
- Hurlock, E. (1995). *Adolescent Development*. New York: McGraw-Hill Book
- Kolasa, B. J. (1969). *Introduction to Behavior Science for Business*. New York: Wiley.
- Kotler, P. (2000). *Marketing management : The Millennium edition*. (5th ed). Englewood Chiffs: Prentice- Hall.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics : an Introductory Analysis*. 3rd ed. New York: Harper and Row.

แนวคิดก้อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball)

ปิยะนันต์ จันทร์แขกหล้า¹

พงศ์เทพ จิระโร²

ปรินดา จันทรสชา³

Received: April 28, 2025; Revised: June 6, 2025; Accepted: June 6, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษาแนวคิด วิธีการ หาความรู้ความเข้าใจ
ที่ต่อประเด็น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นระดับบุคคล องค์กร หรือสังคม เพื่อได้
ชุดข้อมูลองค์ความรู้ที่ตกลง ยอมรับเข้าใจร่วมกัน โดยใช้แนวคิดก้อนหิมะ
แห่งความรู้ (S-know Ball) ที่มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล
(Snowball Sampling) ด้วยวิธีการพูดคุย กระบวนการสัมภาษณ์บุคคล

---

¹ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา
Email: acpa555@gmail.com

² หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา
Email: pongthep@stic.ac.th

³ โรงเรียนคลองน้ำใสวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว
Email: parindaho777@gmail.com

ภายใต้บริบทที่สามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนะโต้แย้ง หักล้าง อภิปรายประเด็นความรู้ (Knowledge) นั้นร่วมกันได้ เมื่อได้ชุดองค์ความรู้ ความเข้าใจก่อนหนึ่งนั้นแล้ว จะต้องดำเนินการพูดคุย สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งความรู้ความเข้าใจที่ต่อประเด็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นข้อสงสัย มีข้อยุติยอมรับสามารถสร้างข้อสรุปทั่วไป

แนวคิดก่อนหิมะแห่งความรู้เป็นวิธีการ กระบวนการหาความรู้ที่เหมาะสมใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการอภิปรายร่วมกันระหว่างสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างให้ได้ข้อสรุปเป็นที่ยอมรับร่วมกัน และบูรณาการกับ 1) ศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน 2) รัฐศาสตร์บูรณาการการมีส่วนร่วมทางการปกครอง การสร้างข้อตกลงร่วมกันของสังคมหรือสัญญาประชาคม และ 3) รัฐประศาสนศาสตร์บูรณาการในการจัดการความรู้ในองค์กร องค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นแนวคิดก่อนหิมะแห่งความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสะสม แสวงหาความรู้ ความเข้าใจเป็นที่ยอมรับร่วมกันอย่างเหมาะสมของคนในสังคมวิถีระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: แนวคิด, ก่อนหิมะ, ความรู้, สุ่มตัวอย่าง, โสเครตีส

The Knowledge Snowball Concept (S-know Ball)

Piyanun Chankhaekla⁴

Pongthep Jiraro⁵

Parinda Chantarasakha⁶

Abstract

This academic article aims to explore concepts and methods for discovering knowledge and understanding of issues and phenomena at the individual, organizational, or societal level in order to achieve shared understanding and acceptance. It utilizes the "S-know Ball" concept, which is derived from the Snowball Sampling technique, through conversation and interview processes within a contextual framework. Participants

---

⁴ Graduate Diploma Program Student, Faculty of Education, St. Theresa International University, Email: acpa555@gmail.com

⁵ Graduate Diploma Program Student, Faculty of Education, St. Theresa International University, Email: pongthep@stic.ac.th

⁶ Khlong Nam Sai Witthayakhan School, Secondary Educational Service Area Office, Sa Kaeo Email: parindaho777@gmail.com

are able to express opinions, provide suggestions, argue, refute, and engage in collective discussions on knowledge-related topics. Once a set of knowledge and understanding has been gathered, further interviews with related individuals or stakeholders are conducted continuously until the knowledge and understanding of the issue or phenomenon reach a point of clarity, mutual agreement, and the ability to form generalized conclusions.

The "Snowball of Knowledge" concept serves as a method and process for knowledge discovery, particularly suitable as a tool in qualitative research. It involves interactive discussions during interviews with sample groups, leading to mutually accepted conclusions. This approach is integrated with 1) Education applying the concept to classroom teaching and learning management, 2) Political Science incorporating participatory governance and the creation of social agreements or a civic contract, and 3) Public Administration integrating knowledge management within organizations and promoting learning organizations. Therefore the "Snowball of Knowledge" concept is a vital tool for the accumulation and pursuit of shared, appropriate knowledge and understanding among people in a democratic society.

Keywords: concept, Snowball, Knowledge, Sampling, Socrates

บทนำ

ความรู้เป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์ในการดำรงชีวิตอยู่รอดปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดี ก่อให้เกิดสังคม อารยธรรม ตลอดจนศิลปวิทยาการต่างๆ และบ่อเกิดของความรู้มาจากสภาวะจิต สัญชาตญาณ ประสบการณ์ การเรียนรู้สังเกต การฝึกฝน หรือการทดลอง นำไปสู่กระบวนการของปัญญาด้านการจดจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การประเมินค่าและการสร้างสรรค์(คณะครุศาสตร์, 2552) หากพิจารณาความรู้ดังกล่าวเป็นความรู้ทางสติปัญญา เรียนรู้ จดจำ และมีความจำเป็นสำคัญอย่างยิ่ง แต่ความรู้ทางสติปัญญานั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถตอบสนองเจตนารมณ์ของสังคม เนื่องจากแต่ละบริบทของปัจเจกชน สังคมมีแตกต่างกันในเชิงโครงสร้างทางสังคมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง ย่อมส่งผลต่อกระบวนการทัศน์ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้ กลุ่มเอกลาทางสังคมของพลเมือง ดังนั้นการสร้างความรู้ ความเข้าใจทางสังคมที่เหมาะสม พลเมืองยอมรับร่วมกันนั้น จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างสมความรู้ทางสังคมให้ขับเคลื่อนสังคมไปสู่เป้าหมายที่สังคมนั้นคาดหวังได้อย่างสมบูรณ์

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษาแสวงหาแนวคิดใหม่ ในการแสวงหาความรู้ คำตอบ หรือ กระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อประเด็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้ได้ชุดข้อมูลความรู้ร่วมกันของคนในสังคมที่มีการตกลงยินยอมเข้าใจร่วมกันผ่านกระบวนการวิธีการที่บุคคลสังคมให้การยอมรับเชื่อถือชุดข้อมูลนั้น ด้วยวิธีการประยุกต์ใช้ตามกรอบ

แนวคิดของระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นการหาความรู้ความจริงที่มีระบบ ระเบียบแบบแผน ตามทฤษฎี หลักการอย่างมีเหตุผล และเป็นที่ยอมรับเชื่อถือ ซึ่งวิธีการแสวงหาคำตอบของนักปรัชญาคนสำคัญในยุคโบราณอย่างโสเครตีสใช้กระบวนการวิภาษวิธี (Dialectic) (สุทนต์ ทองเล็ก, 2562 :135-148) นำข้อเสนอที่มีเหตุผลและข้อคัดค้านมาหักล้างกัน อันเป็นวิธีการธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ ที่ใช้การพูดคุย สนทนาด้วยการซักถามโต้แย้ง ข้อมูลเหตุและผล ระหว่างการสนทนานำไปสู่ประเด็น สำคัญ หรือชุดความรู้ นั้น และเมื่อมีการพูดคุย สัมภาษณ์ประเด็นข้อมูลไปเรื่อย ๆ จนข้อมูลประเด็นสำคัญมีลักษณะซ้ำเติม ชุดคำตอบ สำคัญ ไม่แตกต่างจากการสัมภาษณ์ พูดคุยกับบุคคลก่อนหน้านั้น คำตอบสำคัญ ประเด็นที่ค้นพบนั้น เพียงพอที่จะนำไปสู่วิธีการอุปนัย เพื่อสร้างข้อสรุปทั่วไปได้ของชุดคำถามคำตอบนั้นได้

จากที่ได้กล่าวข้างต้น บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดกระบวนการสัมภาษณ์วิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำวิภาษวิธี (Dialectic) ของโสเครตีส วิธีการอุปนัย/อุปมาน (Inductive Method) ของฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) (Bacon, 1953) และระเบียบวิธีวิจัยวิธีการสุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบสนับโบลล์ (Snowball Sampling) มาบูรณาการอธิบายถึงเทคนิค กระบวนการสร้างชุดองค์ความรู้ในสังคมประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง หักล้าง เสนอแนะเชิงเหตุและผล อันนำไปสู่การสร้างชุดองค์ความรู้ภายในกรอบของระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ ทำให้สังคมสามารถสร้างข้อสรุปในประเด็นสาธารณะ สัญญาประชาคม นโยบาย

สาธารณะของรัฐที่ทุกคนมีส่วนร่วมตามวิธีการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในสังคม

เนื้อเรื่อง

แนวคิดก้อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball) มีกรอบแนวคิดการสุ่มตัวอย่างแบบ Snowball Sampling(Oregon State University, 2553) ตามระเบียบวิธีวิจัยว่าด้วยเรื่องการสุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ โดยเริ่มจากการสุ่มแบบใช้หลักความน่าจะเป็นด้วยการเลือกสุ่มบุคคลตัวอย่างกลุ่มแรก เพื่อพูดคุย สนทนา ชักถามความคิดเห็น ข้อมูล อภิปราย ในประเด็นปัญหานั้น พร้อมทั้งนี้ ขอให้บุคคลตัวอย่างช่วยให้ระบุ แนะนำ บุคคลตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ให้สัมภาษณ์ต่อไปเรื่อย ๆ แบบปากต่อปาก เพื่อให้ประเด็นที่ศึกษา ค้นหาคำตอบนั้น มีความต่อเนื่องเกี่ยวข้อง สอดคล้องสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดความเที่ยงตรง ลดความคาดเคลื่อนเชิงเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

จำนวนกลุ่มตัวอย่างของ Snowball Sampling นั้น ไม่ได้มีสูตรคำนวณหรือหลักเกณฑ์กำหนดไว้ เนื่องจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบ Snowball Sampling มุ่งสัมภาษณ์บุคคลที่ให้ข้อมูลที่อภิปรายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ประเด็นคำถามการวิจัยนั้นได้ อาจระบุเจาะจงสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 คน, 4 คน, 8 คน, 12 คน, หรือมากกว่า 16 คน จนกว่าข้อมูลประเด็นจะมีลักษณะซ้ำ ประเด็นไม่แตกต่างกัน ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นปัญหาได้ ก็สามารถยุติการสัมภาษณ์ได้

กล่าวคือ ในบทความวิชาการนี้ วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Snowball Sampling เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสัมภาษณ์วิจัยเชิงคุณภาพแบบ S-know Ball ก้อนหิมะแห่งความรู้ เพื่อให้การพูดคุย สัมภาษณ์ประเด็นปัญหาที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ไปเรื่อย ๆ ทำให้ได้รับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมหรือหักล้างเชิงเหตุผลกันและกัน อันนำไปสู่ข้อสรุปอย่างมีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

ในส่วนความรู้ (Knowledge) นั้น ในช่วงศตวรรษที่ 17 เกิดทฤษฎีหนึ่งที่สำคัญที่เรียกว่า ทฤษฎีบ่อเกิดแห่งความรู้มีทฤษฎีสำคัญได้แก่ ทฤษฎีเหตุผลนิยม (Rationalism) เห็นว่าความรู้ที่แท้จริงเกิดจากเหตุผลที่มาจากสภาวะจิตที่สว่าง สงบแน่วแน่ ต่อมาสำนักประจักษ์นิยม (Empiricism) ได้หักล้างแนวคิดทฤษฎีของสำนักเหตุผลนิยม (Rationalism) โดยประจักษ์นิยม (Empiricism) มีนักปรัชญาอย่างจอห์น ลอค (1632-1704) ได้อธิบายไว้ว่า ความรู้ที่แท้จริงนั้นเกิดจากประสบการณ์ นำไปสู่บ่อเกิดของความรู้และสะสมในระดับสังคมเป็นชั้นๆ ไม่ได้มาจากสัญชาตญาณของมนุษย์ หรือสภาวะภายในจิตใจ เป็นต้น

ต่อมา Bloom (1950-1959) (คณะครุศาสตร์, 2552) ได้อธิบายว่าการเรียนรู้ เป็น กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน ไม่ใช่ตอบสนองตามสัญชาตญาณ ทั้งนี้แบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย โดย Bloom กระบวนการของปัญญาเริ่มจากการจำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ ประเมินค่า และสร้างสรรค์

โดยในช่วงปี ค.ศ 1971 เดวิด ฮิวม์ (Hume, 1971) ได้นำเสนอแนวคิดไว้ว่า ความรู้ทุกอย่างมาจากประสบการณ์ เป็นผลรวมของกลุ่มที่หลากหลาย ชนิด โดยประสบการณ์ความรู้ออกเป็น 2 ประเภท การรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งทางประสาทสัมผัสหรือทางใจโดยตรง และ ความคิดหรือสิ่งที่ปรากฏในหัวของจิตใจในขณะที่จิตคิดหรือรับรู้ (เกลย ฐิตวิโส และคณะ, 2562 :18-29) ในขณะที่ฌอง เพียเจต์(Jean Piaget: 1896-1980) (Piaget, 1969) นักจิตวิทยาได้นำเสนอทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาและการคิด (Cognitive Development) ที่แบ่งสติปัญญาการคิดออกเป็นขั้นๆ โดยเริ่มตั้งแต่วัยทารก ซึ่งเด็กแต่ละช่วงวัยก็จะมีหลักในการคิดและการใช้เหตุผลที่แตกต่างกันไปตามวัย

จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมามีนักปรัชญานักวิชาการมุ่งแสวงหาคำอธิบายการเกิดของความรู้ ขึ้นลำดับของการเรียนรู้ของมนุษย์ แต่ด้วยวิวัฒนาการของมนุษย์ไม่ได้พัฒนาเฉพาะเชิงระบบคิด สมองจิตวิทยา แต่พัฒนาหลักการปกครอง การบริหารจัดการองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสมัยใหม่ ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์เป็นผลทำให้องค์กรมุ่งพัฒนา ปรับกระบวนทัศน์การบริหารจัดการทรัพยากรในองค์กรด้วย โดยเฉพาะด้านความรู้ ทรัพยากรมนุษย์ ทุนมนุษย์ การจัดการความรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ที่เต็มเปี่ยมและถือว่าทุกคนมีธรรมชาติของการเป็นผู้ใฝ่ เรียนรู้ และรักที่จะเรียนรู้เพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิต ตามแนวคิดของเซงเก้ (Senge. 3 : 1990) เห็นว่า มนุษย์เป็นบุคคลมีคุณค่า มีความรู้ภายในที่ควรนำประสบการณ์ ความรู้ มาแบ่งปัน เพื่อประโยชน์ต่อองค์กร องค์กรนำชุดความรู้ไปพัฒนา เพื่อความ

อยู่รอด หรือสร้างสรรค์ให้ดียิ่งขึ้น (Senge, 1990) หรือแนวคิดของวอร์เรน บัฟเฟตต์ (2557) ได้กล่าวถึงคำว่า "The Snowball Effect" ในการสะสมความมั่งคั่งและความรู้ (ชโรเดอร์, 2557) กล่าวคือ การสะสมความรู้ การจัดการข้อมูลความรู้ในเชิงธุรกิจย่อมมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลหรือการดำรงอยู่รอดขององค์กรในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นต้น

ดังนั้นความรู้ (Knowledge) เป็นเรื่องของจดจำเข้าใจระลึกได้ พฤติกรรม สติปัญญา ทักษะความชำนาญ ทักษะความคิดที่มีผลมาจากประสบการณ์ทำให้เกิดจำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ ประเมินค่า และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์หรือองค์กรเช่นกัน

ก้อนหิมะแห่งความรู้ (S-knowball)

ตามธรรมชาติของสามัญสำนึก (common sense) ของบุคคลเห็นว่า ก้อนหิมะเป็นเกร็ดเล็กมีสีขาว หากมีแรงกระทำ ผลัดดันจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำจากก้อนหิมะเกร็ดเล็ก กลิ้งหมุนไปเรื่อย ก้อนหิมะนั้นจะมีขนาดใหญ่ขึ้น มีอนุภาพพลังมากขึ้น หรือการเล่นปาก้อนหิมะน้ำแข็งจากบุคคลหนึ่งไปอีกบุคคลหนึ่ง แต่สำหรับผู้ศึกษาพิจารณาสังเคราะห์ว่า ก้อนหิมะ Snowball เปรียบเสมือนชุดความรู้บริสุทธิ์สีขาวเหมือนก้อนหิมะ ความรู้เล็กๆ เมื่อมีถ่ายทอด โต้แย้ง อภิปรายความรู้เคลื่อนที่ไปเรื่อย ๆ สะสมหนุนจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง หรือจากระดับบุคคล กลุ่มคน องค์กร สู่สังคม มีอนุภาคใหญ่ขึ้นเป็นพลังแห่งความรู้ทางสังคมที่ตกผลึกเป็นที่ยอมรับร่วมกันมากขึ้น

คำว่า Snowball ตามแนวคิดของการสุ่มตัวอย่างในระเบียบวิธีวิจัยว่าด้วยเรื่องการสุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ Snowball Sampling นั้น ดำเนินการเจาะจงสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์ต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าข้อมูลประเด็นจะมีลักษณะข้อมูลซ้ำกัน ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นปัญหา/ความรู้ (Knowledge) ได้ก็สามารถยุติการสัมภาษณ์

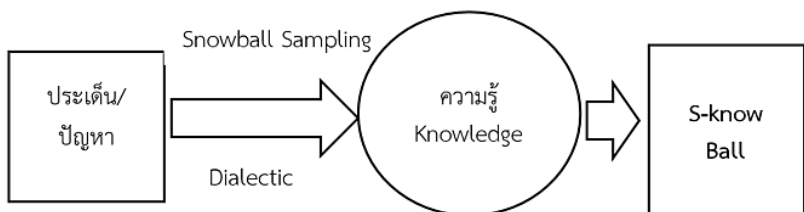
ดังนั้น การสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างคนแรก สิ่งที่ได้รับคือ ความรู้ก่อนเล็กๆ และเมื่อดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่คนที่ 1, คนที่ 2, คนที่ 3, หรือมากกว่า 4 สัมภาษณ์ อภิปรายไปเรื่อย ๆ จะเกิดองค์ความรู้ที่ตกผลึกมากขึ้นตามธรรมชาติของก๊อนหิมะแห่งความรู้ จากหลากหลายทัศนะ มุมมอง ประสบการณ์ เมื่อมีกระบวนการวิภาษวิธี (Dialectic) ของโสเครตีส เข้ามาอภิปรายให้เหตุผลโต้แย้ง หักล้างเหตุผลข้อมูลได้ จะได้ความรู้ (Knowledge) หรือข้อสรุปนั้นมีความเชื่อถือ ยอมรับระดับบุคคล องค์กร หรือสังคมเพิ่มมากขึ้น

สรุป

บทสรุปของบทความวิชาการนี้ คือ เป็นแนวคิด วิธีการ หาความรู้ ความเข้าใจที่ต่อประเด็น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นระดับบุคคล องค์กร หรือสังคม เพื่อให้ได้ชุดข้อมูลองค์ความรู้ที่ตกลง ยอมรับเข้าใจร่วมกัน โดยใช้แนวคิดก๊อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball) ที่มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling) ด้วยวิธีการพูดคุย กระบวนการสัมภาษณ์บุคคลภายใต้บริบทที่สามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ

โต้แย้ง หักล้าง อภิปรายประเด็นความรู้ (Knowledge) นั้นร่วมกันได้ เมื่อได้ชุดองค์ความรู้ ความเข้าใจก่อนหนึ่งนั้นแล้ว จะต้องดำเนินการพูดคุย สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นซ้ำต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งความรู้ความเข้าใจที่ต่อประเด็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นข้อสงสัย มีข้อยุติยอมรับสามารถสร้างข้อสรุปทั่วไป

แนวคิดก่อนหิมะแห่งความรู้เป็นวิธีการ กระบวนการหาความรู้ที่เหมาะสมใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการอภิปรายร่วมกันระหว่างสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่างทำให้ได้ข้อสรุปเป็นที่ยอมรับร่วมกัน และบูรณาการกับ 1) ศีกษาศาสตร์บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน 2) รัฐศาสตร์บูรณาการการมีส่วนร่วมทางการปกครอง การสร้างข้อตกลงร่วมกันของสังคมหรือสัญญาประชาคม และ 3) รัฐประศาสนศาสตร์บูรณาการในการจัดการความรู้ในองค์กร องค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นแนวคิดก่อนหิมะแห่งความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสะสม แสวงหาความรู้ความเข้าใจเป็นที่ยอมรับร่วมกันอย่างเหมาะสมของคนในสังคมวิถีระบอบประชาธิปไตย

ที่มา: ปิยะนันต์ จันทร์แซกหล้า และคณะ, 2568

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 แนวคิดก้อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball) ไม่ได้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของแนวคิดกระบวนการ วิธีการที่เหมาะสมสำหรับแสวงหาความรู้ คำตอบ ความเข้าใจในประเด็นที่สนใจในเชิงสังคมประชาธิปไตยเท่านั้น แต่เป็นแนวคิดวิธีการแสวงหาความรู้ หรือบูรณาการกับศึกษาศาสตร์บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน รัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์บูรณาการการมีส่วนร่วมทางการปกครอง การสร้างข้อตกลงร่วมกัน สัญญาประชาคม หรือการจัดการความรู้ในองค์กร องค์กรแห่งการเรียนรู้ ตามบูรณาการ พัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ ด้วยแนวคิดก้อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball) ได้

1.2 แนวคิดก้อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball) เหมาะสมอย่างยิ่งในการบูรณาการเชิงปฏิบัติการภาคสนาม การสัมภาษณ์รายบุคคล การสัมภาษณ์กลุ่มหรือการสนทนากลุ่ม การระดมความคิดเห็นระหว่างบุคคล/ระดับองค์กร การประชุมเวทีสาธารณะ หรือการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เนื่องจากแนวคิดก้อนหิมะแห่งความรู้ เป็นแนวคิด วิธีการ หาความรู้ความเข้าใจที่ต่อประเด็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล องค์กร หรือสังคม ใช้วิธีการพูดคุย สัมภาษณ์ภายใต้บริบทที่สามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนะโต้แย้ง ทักท้วง อภิปราย ประเด็นปัญหาหรือความรู้ที่ร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 แนวคิดก่อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball) ทบทวนแนวคิดจากกรอบวิจัย ฐานคิดจากปรัชญาการเมือง และการประยุกต์ใช้ในด้านการศึกษา ดังนั้นควรทบทวนแนวคิด ทฤษฎีเพิ่มเติมเพื่อให้แนวคิดก่อนหิมะแห่งความรู้มีความเด่นชัดในเชิงทฤษฎี และเป็นต้นแบบในการสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.2 แนวคิดก่อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball) เป็นต้นแบบ แนวคิดวิธีการที่เหมาะสมสำหรับแสวงหาความรู้ คำตอบ ความเข้าใจในประเด็นที่สนใจ ดังนั้นควรดำเนินการศึกษาเชิงปฏิบัติการ วิจัยเชิงปริมาณ หรือการนำไปใช้ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างระดับหน่วยงาน พื้นที่เพื่อยืนยันเกิดความเที่ยงตรง หรือความเชื่อมั่นเชิงยืนยันต่อแนวคิดก่อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball) ต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- คณะครุศาสตร์. (2567, 20 ตุลาคม). *Bloom's Taxonomy of Learning*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.edu.chula.ac.th/sites/default/files/users/user114/4.%20Bloom%E2%80%99s%20Taxonomy%20of%20Learning.pdf>
- เฉลย จิตวิโส (บุริภักดี) และคณะ. (2562). อิทธิพลของทฤษฎีความรู้ของ เดวิด ฮิวม์ ที่มีต่อมนุษย. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 6(4), 18-29.
- ชโรเตอร์ อลิซ. (2557). *เปิดปมชีวิตสู่วิถีคิดแบบวอร์เรน บัฟเฟตต์*. กรุงเทพมหานคร:พิมพ์ลักษณ์.

สุทน ทองเล็ก. (2562). คัดอย่างปราชญ์ กระบวนการวิจัยวิธี : โสเครตีส.
วารสารวิจัยวิชาการ. 2 (2), 135-148

Edmonson, James Bartlett & Francis L. Bacon. (1953). *The Administration of the Modern Secondary School*. 4th ed. New York : Macmillan.

Hume, David. (1971). *An Inquiry Concerning Human Nature*. Chicago :United States of America

Oregon State University. (2024, October 20). *Snowball Sampling*. Retrieve 2024, October 20 from <https://research.oregonstate.edu/ori/irb/policies-and-guidance-investigators/guidance/snowball-sampling>

Perter, M. Senge. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of Learning Organization*, 3; *ibid*.

Piaget, J. & Inhelder, B. (1969). *The Psychology of the Child* Translated by Helen Weaver. New York : Basic Book.

Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline : The Art and Practice of the Learning Organization*. New York : McGraw-Hill.

แรงงานข้ามชาติกับอคติทางชาติพันธุ์: ความเกลียดชัง “คนอื่น” ในสังคมไทยที่กลายเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองแรงงาน

สืบสกุล บำรุงบุตร¹

ฟ้าสว่าง อภิมาหาเกรียงไกร²

Received: May 1, 2025; Revised: June 15, 2025; Accepted: June 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์สำคัญในการสะท้อนฉากทัศน์สังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการผลิตและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ส่งผลให้แรงงานซึ่งมีความสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจไทยมีสัดส่วนลดลง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในกลุ่มประเทศ CLM ประกอบด้วย กัมพูชา ลาว และเมียนมา แต่ถึง

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Email: suebsakul.bb@gmail.com

² นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) สาขาการปกครองและบริหารจัดการ
ท้องถิ่น ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Email: fahfsw46@gmail.com

กระนั้นความเกลียดชังและอคติที่มีต่อแรงงานข้ามชาติกลับเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองสิทธิแรงงาน จากมุมมองการแบ่งเขาแบ่งเราระหว่าง “คนไทย” และ “คนอื่น” ที่ถูกมองว่าเข้ามาฉกฉวยแย่งชิง “อัตลักษณ์” บางอย่างไปจากสังคมไทย ซึ่งมีพัฒนาการและเป็นผลมาจากความเป็นชาตินิยมที่ซึ่งเริ่มก่อตัวพร้อมกับยุครัฐสมัยใหม่ นำไปสู่การมองแรงงานข้ามชาติที่มีความต่างทางด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมเป็นคนอื่นในสังคมไทย มีสถานะที่ด้อยกว่าและเป็นภัยคุกคามต่อสังคมไทย แม้ว่าที่ผ่านมารัฐ สื่อ และภาคประชาสังคมจะมีความพยายามผลักดันประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามชาติ แต่กลับต้องประสบปัญหาต่าง ๆ อาทิ ภาครัฐประสบปัญหาการขาดธรรมาภิบาลในการดำเนินงานเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ สื่อบางส่วนขาดความรับผิดชอบต่อนื้อหาและมุ่งเน้นการสร้างเนื้อหาที่เร้าอารมณ์ ก่อให้เกิดการเหมารวมและอคติ และภาคประชาสังคมขาดการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ คณะผู้จัดทำจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาธรรมาภิบาลภาครัฐ การพิจารณาการให้สิทธิในการจัดตั้งสหภาพแรงงาน และส่งเสริมให้มีการบูรณาการกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการเป็นพื้นที่สำหรับเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพที่โอบรับความหลากหลายอย่างเท่าเทียม

คำสำคัญ: แรงงานข้ามชาติ, การคุ้มครองแรงงาน, อคติและความเกลียดชัง

Transnational Migrant Workers and Ethnic Bias: Hatred Toward “Othering” in Thai Society as an Obstacle to Migrant Labor Protection

Suebsakul Bamrungbut³

Fahsawang Apimahakriangkrai⁴

Abstract

This article has an important purpose in reflecting the Thai social landscape with changes in production technology and changes in population structure, which have resulted in a decrease in the proportion of labor, which is important for driving Thai economic development. Therefore, it is necessary to rely on migrant workers in the CLM countries, which include Cambodia, Laos, and Myanmar. However, hatred and prejudice against migrant

---

³Department of Political Science and Public Administration (Public Administration), Faculty of Social Sciences, Kasetsart University
Email: suebsakul.bb@gmail.com

⁴Department of Political Science and Public Administration (Political Science), Faculty of Social Sciences, Kasetsart University
Email: fahfsw46@gmail.com

workers are obstacles to protecting labor rights from the perspective of dividing “Thais” and “others” who are seen as snatching away certain “identities” from Thai society, which developed and resulted from nationalism which began to form with the era of the modern state. This leads to the view of migrant workers who have ethnic, linguistic, and cultural differences as others in Thai society, with an inferior status and as a threat to Thai society. Although the government, media and civil society have attempted to push issues related to the protection of migrant workers' rights in the past, they have encountered various problems. Such as, the government is facing problems of lack of good governance in its operations regarding migrant workers. Some media outlets are irresponsible about their content and focus on creating sensational content that perpetuates stereotypes and biases, and civil society lacks involvement in scrutinizing government performance. The team therefore has policy recommendations to solve the problem of public governance, including consideration of granting rights to establish labor unions and promoting the integration between all sectors to be a space for learning and exchanging cultures amidst diversity to develop Thai society into a quality society that embraces diversity equally.

Keywords: Migrant workers, Labor protection, Bias and hatred

บทนำ

ปัจจุบันการพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเนื่องจากเมื่อพิจารณาโครงสร้างตลาดแรงงานภายในประเทศไทยกลับพบว่าการเปลี่ยนแปลงในด้านเทคโนโลยีการผลิตอย่างรวดเร็ว และการก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aged society) ที่ส่งผลให้เกิดการออกจากการเป็นกำลังแรงงานในแนวโน้มที่สูงขึ้นและไม่สอดคล้องกับความต้องการแรงงานเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะงานที่ใช้แรงงานเข้มข้นหรือที่มีระดับทักษะต่ำ และไม่เป็นที่ยอมรับในกลุ่มแรงงานที่เป็นคนไทย จึงทำให้แรงงานข้ามชาติมีความสำคัญมากขึ้นในตลาดแรงงาน (ชนนาถ นิตตะโย และคณะ, 2563) ให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานในประเทศไทยที่มีพึ่งพาแรงงานทักษะต่ำถึงร้อยละ 82 แรงงานทักษะปานกลางร้อยละ 16.5 และแรงงานทักษะต่ำร้อยละ 1.5 (Thai PBS Policy Watch, 2567) และจากข้อมูลในปี 2567 ในแรงงานข้ามชาติในกลุ่มทักษะต่ำและปานกลาง เช่น กลุ่มอาชีพในภาคการเกษตร ธุรกิจก่อสร้าง และธุรกิจบริการต่าง ๆ นั้นมีการพึ่งพาแรงงานข้ามชาติจาก 3 สัญชาติหลัก ได้แก่ กัมพูชา ลาว และเมียนมา หรือที่รู้จักกันในชื่อประเทศในกลุ่ม CLM เพื่อทดแทนแรงงานไทยที่ขาดแคลน (กองเศรษฐกิจการแรงงาน, 2567) และเป็นส่วนหนึ่งของกำลังของกำลังในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ

ท่ามกลางการพึ่งพาแรงงานข้ามชาติที่มีแนวโน้มมากขึ้นในตลาดแรงงานไทยแต่กระแสดความเกลียดชังและอคติที่มีต่อแรงงานข้ามชาติกลับมีอยู่ให้เห็นอยู่เป็นระยะและบ่อยครั้ง ศิพิมพ์ ศรีบัลลังก์ (2555) ระบุ

ว่าแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมีจำนวนมากที่สุดคือ แรงงานจากเมียนมา และภาพส่วนใหญ่ที่คนไทยมักมีต่อแรงงานเหล่านี้คือ แรงงานระดับล่างที่ไม่ใช่ชาวไทย พุคไทยไม่ชัด และรัฐไทยเองมักมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐ ทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แรงงานข้ามชาติจากเมียนมาตนเองถูกมองด้วยสายตาที่สงสัยและไม่ไว้วางใจจากสังคมและรัฐไทย

ในทำนองเดียวกันมุมมองที่มีต่อแรงงานชาติอื่นนอกจากเมียนมาก็ ถูกปลุกกระแสวิกฤตขึ้นจากการปะทะกันของ “คนไทย” กับ “คนอื่น” โดยเฉพาะในสื่อออนไลน์ที่มีการใช้ภาษาที่รุนแรงและปลุกเร้าอารมณ์ บ่อยครั้งแรงงานข้ามชาติในไทยมักถูกทำให้เป็นตัวแทนของคนจาก ประเทศต้นทาง เช่น กัมพูชา หรือลาว ซึ่งก่อให้เกิดความเกลียดชังส่งผลให้เกิดการมองแรงงานข้ามชาติในสถานะที่ต่ำต้อยกว่า และเป็น “คนอื่น” ไม่ควรได้รับสิทธิและความคุ้มครองแม้แต่ในฐานะแรงงาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พุทธศักราช 2541 ที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงานซึ่งได้ให้ความคุ้มครองแก่แรงงานทุกคนที่ทำงานในประเทศไทยตามสถานภาพความเป็นแรงงานโดยไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อความเท่าเทียมในสิทธิแรงงาน (กระทรวงแรงงาน, 2566) อีกทั้งกฎหมายคุ้มครองแรงงานฉบับนี้ยังเป็นการให้ความคุ้มครองแรงงานตามแนวทางที่ปรากฏในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (พัชรวาท วงษ์สุวรรณ, ม.ป.ป.) โดยที่ผ่านมาภาครัฐ สื่อ และภาคประชาสังคมมีความพยายามประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักรู้ในประเด็นการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติอยู่เสมอแต่กลับยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากความเป็นอันตอกันที่ถูกสร้างขึ้น

และผลิตซ้ำไม่นำไปสู่การร่วมมือและความไว้วางใจในการร่วมมือกัน
แก้ปัญหา ซ้ำยังทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งลุกลามบานปลาย และ
นำไปสู่การเลือกปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติ ซึ่งทำให้แรงงานข้ามชาติที่ถูก
ละเมิดสิทธิไม่ได้เข้าสู่กระบวนการเรียกร้องสิทธิตามกฎหมาย จนท้ายที่สุด
สถานการณ์การละเลยและละเมิดสิทธิทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอประเด็น
ความสำคัญของแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย และอคติที่มีต่อแรงงานข้าม
ชาติในฐานะ “คนอื่น” ที่สังคมบางส่วนได้สร้างความเกลียดชังขึ้น จนเป็น
อุปสรรคต่อการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติตามกฎหมาย ซึ่งเนื้อหาใน
บทความประกอบด้วย 7 หัวข้อดังต่อไปนี้ 1) แรงงานข้ามชาติกับบทบาท
ในฐานะผู้ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ 2) ความคุ้มครองแรงงานข้ามชาติตาม
พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 3) พัฒนาการของความเป็น “คนอื่น”
อคติและความเกลียดชังต่อแรงงานข้ามชาติในสังคม 4) การผลิตซ้ำความ
เป็น “คนอื่น” สู่อุปสรรคต่อการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ 5) บทบาท
ภาครัฐ สื่อ และภาคประชาสังคมกับการดำรงอยู่ของแรงงานข้ามชาติใน
สังคมไทย 6) สรุป และ 7) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

แรงงานข้ามชาติกับบทบาทในฐานะผู้ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ

ปัจจุบันแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในไทยมีจำนวน
โดยจากข้อมูล ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 มีแรงงานข้ามชาติทั้งหมด
ประมาณ 3.3 ล้านคน ซึ่งส่วนมากเป็นแรงงานจากกัมพูชา ลาว และเมียน
มา หรือประเทศในกลุ่ม CLM มากกว่า 3 ล้านคน ที่ได้เข้ามาพำนักและ

ประกอบอาชีพภายในประเทศไทย (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2567) จำนวนดังกล่าวนี้เป็นเฉพาะแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาประกอบอาชีพและขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยหากพิจารณาการย้ายถิ่นฐานของแรงงานข้ามชาติจากกลุ่มประเทศ CLM มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติ ดังนี้ 1) แรงงานกลุ่มที่มาจากกัมพูชา ศรีลังกา คีร์กีซสถาน (2556) กล่าวถึงการเข้ามาหางานทำของแรงงานข้ามชาติจากกัมพูชาว่าเป็นผลจากปัจจัยผลักดันซึ่งเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาการว่างงาน การมีรายได้น้อย การมีรายได้ไม่สม่ำเสมอ ประกอบกับปัจจัยดึงดูดด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย ความต้องการแรงงาน และค่าตอบแทนที่สูงกว่าซึ่งรับรู้มาจากแรงงานที่เข้ามาทำงานในไทยก่อน จึงทำให้แรงงานจากกัมพูชาตัดสินใจทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า 2) แรงงานกลุ่มที่มาจากลาว คมพูชา เขื่อนฉวพวย และคณะ (2566) กล่าวว่า การตัดสินใจย้ายมาทำงานต่างถิ่นของแรงงานจากลาวมีปัจจัยผลักดันเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของต้นทางยังเป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพ อาชีพหลักคือการทำนา หาปลา และอาหารตามธรรมชาติที่มีอยู่ตามฤดูกาล ประกอบกับปัจจัยดึงดูดจากความต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้น ประกอบกับการเดินทางจากลาวมาไทยเพียงแค่นั่งเรือข้ามแม่น้ำโขง ภาษาและวัฒนธรรมก็มีความใกล้เคียงกัน 3) แรงงานกลุ่มที่มาจากเมียนมา ศิพิมพ์ ศรีบลลังก์ (2555) กล่าวว่าแรงงานข้ามชาติจากเมียนมาตัดสินใจมาทำงานในไทยเนื่องจากปัจจัยผลักดัน ได้แก่ ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ซึ่งเป็นผลมาจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ก่อนยุคอาณานิคมและหลักการแบ่งแยกและปกครองโดยเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ซึ่งในพื้นที่ของ

เมียนมามีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม เช่น พม่า ฉาน กะเหรี่ยง ฉิ่น คะฉิ่น เป็นต้น จึงส่งผลให้หลังยุคอาณานิคมมีความพยายามปลดปล่อยตัวเองโดยกลุ่มชาติพันธุ์นำไปสู่ความไม่มั่นคงทางการเมือง ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ การละเมิดสิทธิมนุษยชน และเลือกปฏิบัติ ประกอบเข้ากับปัจจัยดังต่อไปนี้ ได้แก่ ด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย ระดับค่าแรงที่สูง การขาดแคลนแรงงานระดับล่างหรือแรงงานทักษะต่ำ และด้านการเมืองที่มีความก้าวหน้ามากกว่าเมื่อเทียบกับเมียนมา

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน
คงเหลือที่ราชอาณาจักร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2567
ที่มา: สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2567

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของการได้รับอนุญาตทำงานของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยตลอดช่วงระยะเวลา 10 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2557-2567 ที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและแสดงให้เห็นการพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในระบบเศรษฐกิจ โดยเมื่อพิจารณาจำนวนผู้มีการทำงานในประเทศไทย ในไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ. 2567 ที่มีทั้งสิ้น 40.11 ล้านคน (ศูนย์วิจัยและนวัตกรรมแรงงาน, 2568) เมื่อเทียบกับแรงงานข้ามชาติที่ประกอบอาชีพโดยได้รับอนุญาตจำนวน 3.3 ล้านคนในช่วงเวลาเดียวกัน จะคิดเป็นประมาณร้อยละ 8.2 ของแรงงานทั้งหมดในประเทศไทย โดยในสัดส่วนนี้เองแรงงานจากประเทศในกลุ่ม CLM ซึ่งเป็นแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เข้ามาทำงานหลากหลายประเภท ตั้งแต่ งานก่อสร้าง การเกษตร ป่าไม้ ประมง การบริการ ค้าปลีก-ส่ง ฯลฯ (ชนนาถ นิตตะโย และคณะ, 2563) ซึ่งเป็นงานที่มีความต้องการกำลังแรงงานสูงเนื่องจากเป็นงานที่จัดว่าเป็นงานหนัก สกปรก และอันตราย เรียกว่า “งาน 3D” (Dirty, Dangerous, Difficult) ซึ่งเป็นงานที่คนไทยไม่นิยมทำ และกำลังประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่รุนแรงยิ่งขึ้นอันเนื่องมาจากการเป็นสังคมผู้สูงอายุ ยิ่งทำให้แรงงานข้ามชาติกลายเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยให้สามารถขับเคลื่อนต่อไปและมีส่วนในการช่วยสร้างความยั่งยืนให้แก่สังคม (HRDF, 2567)

จากข้อมูลของธนาคารโลก (2016, 2018 อ้างถึงใน จูฑารีย์ ลอยพริ้ง, 2567) ระบุว่าแรงงานข้ามชาติในภาคการก่อสร้างและเกษตรกรรมได้เข้ามามีส่วนในการสร้างผลผลิตร้อยละ 1.5 ของ GDP และในช่วงปี ค.ศ.

1990-2010 การเดินทางเข้ามาแสวงหาชีวิตที่ดีและโอกาสของแรงงานข้ามชาตินี้เองได้มีส่วนในการช่วยเพิ่มผลิตภาพของแรงงานในไทยได้ถึงร้อยละ 3-5 ซึ่งมีส่วนในการสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกของภาคอุตสาหกรรมและบริการในประเทศไทยจากความสามารถด้านต้นทุนแรงงานของแรงงานข้ามชาติที่ต่ำกว่าแรงงานไทย โดยภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ SMEs ในไทยมากถึงร้อยละ 50 พึ่งพาแรงงานข้ามชาติผ่านการจ้างงาน (ชาร์เนล ปัญญาวรร, 2567)

จากความต้องการแสวงหาโอกาส การพึ่งพาแรงงานของตลาดแรงงานในประเทศไทยอย่างในหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ปัญหาด้านประชากรที่ไทยกำลังต้องเผชิญ และศักยภาพของแรงงานข้ามชาติในระบบเศรษฐกิจไทยนี้จึงทำให้แรงงานข้ามชาติเป็นหนึ่งในส่วนที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างที่ยากจะแยกออกจากกัน

ความคุ้มครองแรงงานข้ามชาติตาม พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

ชลิต สละ (2551) ได้กล่าวเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานว่า เกิดขึ้นหลังจากการพัฒนากระบวนการเศรษฐกิจจนกลายเป็นทุนนิยมในปัจจุบันที่เน้นการแข่งขันจนทำให้เกิดการใช้แรงงานที่เกินขีดความสามารถและไม่ได้คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของแรงงาน รัฐจึงต้องมีความพยายามในการคุ้มครองแรงงานขึ้นใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ทางเศรษฐกิจ โดยการพิจารณาความเป็นแรงงานผู้เป็นปัจจัยการผลิตซึ่งมีความเป็นผู้บริโภคด้วยในเวลาเดียวกัน ดังนั้นแรงงานที่ทำงานเป็นผู้ผลิตควรได้รับค่าตอบแทน ค่าจ้าง สวัสดิการ และค่าชดเชยที่มีความเหมาะสม

จึงต้องคุ้มครองเพื่อให้แรงงานเกิดความรู้สึกมั่นคงในการประกอบอาชีพ
 เลี้ยงตน 2) ทางสังคม เนื่องจากแรงงานเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการ
 ขับเคลื่อนเศรษฐกิจแต่แรงงานจำนวนไม่น้อยกลับเป็นกลุ่มที่ด้อยโอกาส จึง
 มีความจำเป็นต้องควบคุมเพื่อให้เกิดการคุ้มครองประโยชน์ที่พึงได้รับใน
 ฐานะลูกจ้าง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง
 รวมถึงสร้างความเป็นธรรมแก่สังคม 3) ทางมนุษยธรรม เนื่องจากแรงงาน
 เป็นมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจจึงต้องมีการคุ้มครองให้สมกับฐานะความมนุษย์คน
 หนึ่ง ให้ไม่ถูกเอาเปรียบหรือถูกละเมิดโดยนายจ้างทั้งในด้านศีลธรรมและ
 มนุษยธรรม จึงต้องเข้ามาคุ้มครองไม่ให้เกิดการละเมิดเอาเปรียบเหล่านี้
 กระทบต่อบรรยากาศการทำงาน

แรงงานทุกคนที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยล้วนได้รับความ
 คุ้มครองที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในประเด็นสิทธิแรงงาน อีกทั้งยังมีศักดิ์ศรี
 ความเป็นมนุษย์ที่เสมอกัน ปัจจุบันมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแรงงาน
 ด้านต่าง ๆ อยู่หลายฉบับ แต่ที่เป็นการคุ้มครองแรงงานในภาพรวมและมี
 ขอบเขตความคุ้มครองทั่วไปตามพื้นฐานของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน
 ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พุทธศักราช 2541 และที่แก้ไข
 เพิ่มเติม จนถึงปัจจุบันเป็นฉบับที่ 8 พุทธศักราช 2566 โดยความคุ้มครอง
 ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน โดยสามารถจำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่
 1) ด้านค่าจ้างและสวัสดิการ ที่ให้มีการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และ
 ค่าตอบแทนกรณีทำงานในวันหยุดและนอกเวลาทำการปกติ 2) ด้านชั่วโมง
 การทำงาน วันหยุด และการลา ที่กำหนดให้มีพีดานชั่วโมงการทำงาน
 สำหรับงานทั่วไปและงานที่มีความเสี่ยง เวลาพักขั้นต่ำ วันหยุดประจำ

สัปดาห์ วันหยุดตามประเพณี การลาป่วย ลาคลอด-ทำหมัน การลาเพื่อศึกษาอบรมพัฒนาทักษะ ลาเพื่อรับราชการทหาร และการลากิจ 3) ด้านการการเลิกจ้างและค่าชดเชย ซึ่งกำหนดการเลิกจ้าง การจ่ายค่าชดเชยทั่วไป และค่าชดเชยกรณีพิเศษ เช่น การปรับลดอัตราแรงงาน การย้ายสถานประกอบการแล้วกระทบกับชีวิตความเป็นอยู่ของลูกจ้างและครอบครัว เป็นต้น 4) ด้านการคุ้มครองแรงงานเด็กและสตรี กำหนดให้มีการคุ้มครองแรงงานเด็ก อายุขั้นต่ำของเด็กที่สามารถทำงานได้ การกำหนดประเภทงานที่ห้ามเด็ก สตรี และสตรีมีครรภ์ทำเพื่อความปลอดภัยและคำนึงถึงข้อจำกัดด้านร่างกาย และ 5) ด้านการร้องทุกข์และดำเนินคดี โดยการกำหนดช่องทางและกระบวนการที่ให้แรงงานสามารถร้องทุกข์และดำเนินคดีกับนายจ้างหากถูกละเมิดสิทธิแรงงาน โดยได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและให้เป็นไปตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจากแนวทางความคุ้มครองนี้เป็นไปตามแนวทางปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตขั้นต่ำในฐานะแรงงาน ซึ่งควรได้รับอย่างทั่วถึงโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นแรงงานข้ามชาติหรือแรงงานไทย เนื่องจากการทำงานของมนุษย์คนหนึ่งควรได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมตามความสามารถทั้งด้านทักษะทางร่างกายและสติปัญญา ได้มีโอกาสหยุดพักจากการทำงาน มีโอกาสรักษาเยียวยาตนเองเมื่อเจ็บป่วย สามารถหาความรู้พัฒนาตนเอง และสามารถจัดการกับธุระส่วนตัวตามความเหมาะสม รวมถึงเมื่อถูกละเมิดสิทธิในฐานะแรงงานหรือในฐานะมนุษย์คนหนึ่งก็ควรที่จะสามารถเรียกร้องเพื่อให้เกิดการชดใช้หรือดำเนินคดีกับผู้ละเมิดสิทธินั้นโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในฐานะเหยื่อ

แต่ถึงกระนั้นแม้ว่าแรงงานข้ามชาติจะได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ก็ยังถูกจำกัดอำนาจในการเข้าร่วมสหภาพแรงงานซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างอำนาจต่อรองระหว่างนายจ้างและลูกจ้างตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 การขาดอำนาจในการต่อรองดังกล่าวโดยตรงของแรงงานข้ามชาตินี้ส่งผลอย่างยิ่งต่อการเรียกร้องสิทธิในฐานะแรงงานและทำให้ฝั่งลูกจ้างไม่มีอำนาจเพียงพอที่จะเจรจากับนายจ้างได้โดยตรงผ่านกลไกสหภาพแรงงาน อันส่งผลให้เกิดสภาวะที่ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างนายจ้างและลูกจ้างแตกต่างกันมากจนอาจกลายเป็นสภาวะจำยอมของลูกจ้างที่เป็นแรงงานข้ามชาติได้

พัฒนาการของความเป็น “คนอื่น” อคติและความเกลียดชังต่อแรงงานข้ามชาติในสังคม

ความเป็นอื่น (Otherness) เป็นหนึ่งในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ผ่านการสร้างและแบ่งบอกตัวตนของตนเองภายในกลุ่มหนึ่ง ๆ ซึ่งตนมีความพึงพอใจในลักษณะ/ปัจจัยบางอย่าง ในขณะที่กลุ่มซึ่งมีลักษณะ/ปัจจัยบางอย่างซึ่งไม่น่าพึงพอใจก็จะถูกทำให้กลายเป็นคนอื่นผ่านการแสดงออกถึงความเป็นคู่ตรงข้ามผ่านการแสดงออก ไม่ว่าจะเป็นความเหนือกว่า-ด้อยกว่า การเป็นผู้ชนะ-ผู้แพ้ การเป็นเสียงข้างมาก-ข้างน้อย การเป็นฝ่ายผิด-ถูก (Crang, 1998) การแสดงออกถึงความเป็นคู่ตรงข้ามนี้สามารถอธิบายผ่านแนวคิดของโคลด เลวี-สเตราส์ (Claude Levi-Strauss) ที่เห็นว่ามนุษย์มีความคิดสากลอยู่ในระบบทวิลักษณ์ซึ่งสะท้อน

ผ่านภาษาของมนุษย์ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2559) การสร้างความเป็นอื่นมักใช้กลวิธีทางภาษาในวาทกรรม ผ่านการเลือกใช้คำศัพท์ที่เรียกชื่อมณฑล/กลุ่มชาติพันธุ์ตามความเข้าใจดั้งเดิม การใช้คำจำแนกประเภทกลุ่มคน การใช้คำแสดงสภาพหรือสถานะและอาจรวมไปถึงการใช้คำในลักษณะของการเหยียดชาติพันธุ์และการดูหมิ่นสถานะทางสังคม (ปณชญา ศิวานิพันธ์ และ ราชนัย นิลวรรณภา, 2564) นอกจากนี้ความเป็นอื่นยังสามารถถูกกำหนดได้จากวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม และประเพณี (พระครูภาวนาโสภิต บุญวิศิษฐ์ เมืองวงศ์ และคณะ, 2567)

การสร้างความเป็นอื่นนี้ปรากฏต่อแรงงานข้ามชาติผ่านการเลือกปฏิบัติโดยเฉพาะในด้านการเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ และการมองว่าแรงงานข้ามชาติมีสถานะที่ต่ำกว่า เช่น การเลือกปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นผลมาจากมาตรการช่วยเหลือจากภาครัฐที่กำหนดผู้ได้รับผลประโยชน์จากสัญชาติ ในขณะที่นายจ้างบางคนก็ไม่ได้ดำเนินการตามกฎหมายแรงงานเพื่อให้แรงงานข้ามชาติได้รับการชดเชยตามที่แรงงานคนหนึ่งควรจะได้รับ (จิราภรณ์ ไพรเถื่อน และ บุศรินทร์ เลิศขวลิตสกุล, 2566) สภาวะความเป็นอื่นระหว่างคนไทยกับแรงงานข้ามชาติที่เป็นคนอื่นไม่ใช่เรื่องที่มีมาอย่างช้านานแต่เกิดขึ้นอย่างมีพัฒนาการและมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดชาตินิยมที่ฟุ้งก่อดำขึ้นได้ในช่วงไม่ถึง 2 ศตวรรษ เนื่องด้วยสภาพสังคมเอเชียอาคเนย์ก่อนที่จะถูกปักปันพื้นที่บางส่วนให้กลายเป็นรัฐไทยมีการเคลื่อนที่ไปมาหาสู่ระหว่างผู้คนกลุ่มต่าง ๆ เป็นปกติตลอดประวัติศาสตร์หลายพันปี จึงทำให้เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง (You Me We Us, ม.ป.ป.) การเคลื่อนที่ของ

กลุ่มต่าง ๆ นี้เองแสดงให้เห็นเป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของแรงงานข้ามชาติในสังคมสยาม-ไทย ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ 1) ยุครัฐจารีต ในช่วงก่อนศตวรรษที่ 19 ยังไม่มีความชัดเจนเรื่องอาณาเขต ไม่มีการรวมศูนย์อำนาจ มีประชากรหลากหลายชาติพันธุ์ และยังไม่มีแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย 2) ยุครัฐสมัยใหม่ ในช่วงศตวรรษที่ 19 ที่ก่อตัวในสมัยรัชกาลที่ 5 ผ่านการปฏิรูปสยามในช่วงของยุคล่าอาณานิคม จึงมีการกำหนดเขตแดนและมีแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย ซึ่งเริ่มปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับชาติไทยแต่คนส่วนใหญ่ยังไม่นิยามหรือคิดว่าตัวเองคือคนไทย และ 3) ยุครัฐชาติ ซึ่งก่อตัวขึ้นอย่างน้อยหลังการอภิวัฒน์สยาม พ.ศ. 2475 ที่มีการสร้างความสำนึกร่วมกันในฐานะ “คนไทย” ภายใต้เขตแดนทางวัฒนธรรม (ฐนพงศ์ ลือขจรชัย, 2564) ดังนี้

ยุครัฐจารีต จะพบว่าในช่วงนี้มีหลักฐานตั้งแต่การเกณฑ์ไพร่พลเพื่อเป็นแรงงานในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในช่วงแรกสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ เช่น การพึ่งพาแรงงานชาวเขมร และลาว ในงานที่หลากหลาย ตั้งแต่การขุดคูคลอง ก่อสร้างพระบรมมหาราชวัง ประตู บ่อน ปรากร และกำแพงพระนคร ฯลฯ ไปจนถึงการเริ่มว่าจ้างแรงงานชาวจีนอพยพที่หนีความยากลำบากจากบ้านเกิดเมืองนอนเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างอิสระ แรงงานภาคเอกชน รวมถึงการจัดทำระบบสาธารณสุขปโภคพื้นฐานของทางราชการ อย่างเช่น การขุดคลองแสนแสบ คลองบางขุนเทียน ฯลฯ ในช่วงรัชกาลที่ 2-3 นับแต่นั้นมาแรงงานข้ามชาติก็มีการเพิ่มจำนวนมากขึ้นตลอดมาและทำงานสายอาชีพต่าง ๆ จนในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการรับชาวยุโรปเข้าเป็นข้าราชการเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน การให้

ชาวอินเดียเข้ามาค้าขาย (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2567) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสยาม-ไทยค่อนข้างเปิดรับและมีการพึ่งพาแรงงานข้ามชาติ ตั้งแต่สมัยยังเป็นสังคมไพร่ยุคต้นรัตนโกสินทร์ที่มีการอยู่ร่วมกันกับชาวสยามที่อาศัยมาก่อน จากหลักฐานการตั้งรกรากที่ริมฝั่งเจ้าพระยาของแรงงานหลากหลายชาติพันธุ์และอยู่ไม่ไกลจากที่ตั้งของราชสำนักสยามนัก ทั้งชุมชนชาวจีนที่ตั้งรกรากที่ฝั่งพระนคร และริมคลองบางกอกใหญ่หรือกุฎีจีน ชุมชนชาวตะวันตกที่มีโบสถ์ซางตาครุสเป็นศูนย์กลางชุมชน ชุมชนชาวมุสลิมที่ตั้งชุมชนบริเวณคลองบางกอกใหญ่และมีการพระราชทานมัสยิดต้นสนตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ชุมชนชาวมอญที่มีการตั้งรกรากทั้งในปทุมธานีและนนทบุรีในพื้นที่เกาะเกร็ด รวมไปถึงหลังการไปตีเวียงจันทน์ มีการกวาดต้อนชาวลาวมาพร้อมกับการนำพระแก้วมรกตมาสู่สยาม (สำราญ ผลดี, 2560) ความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ช่วงก่อนกำเนิดรัฐสมัยใหม่จึงมีความซับซ้อนและแปรเปลี่ยนได้เสมอตามเงื่อนไข เช่น อำนาจทางการเมือง การแข่งขันด้านการค้าและการควบคุมเส้นทางการค้า การหาทรัพยากรและแรงงาน ฯลฯ อีกทั้งอำนาจของผู้ปกครองก็เป็นลักษณะแกนกลางที่มีอำนาจบารมีแผ่ออกไป อาจที่มีการทำสงครามแต่ไม่ใช่เพื่อการแย่งชิงพื้นที่หรือดินแดน แต่เป็นการแย่งชิงประชากรมาไว้ในดินแดนของตน ทำให้ภูมิภาคนี้เป็นดินแดนที่มีคนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาปะปนกัน (นิติ ภาวครพันธุ์, 2559) การหลอมรวมคนที่มีความหลากหลายภายใต้สภาพแวดล้อมที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่มีความแปรเปลี่ยนอยู่เสมอลักษณะนี้จึงไม่ได้สร้างความเป็นมิตรหรือศัตรูที่ถาวรในชาติพันธุ์ต่าง ๆ การอยู่ร่วมกันในภูมิภาคนี้ก็สามารถจำแนกได้ว่าคนกลุ่ม

ไชนเป็นชาติพันธุ์ไชนผ่านทางภาษาและวัฒนธรรมแต่ไม่นำไปสู่การสร้างเส้นแบ่งของคนอื่นกับคนไทยในลักษณะความเป็นคู่ตรงข้ามอย่างชัดเจน

ยุครัฐสมัยใหม่ ที่กำเนิดขึ้นในช่วงปฏิรูปสยามเกิดจากความจำเป็นในการต้องปกป้องเขตแดนกับเจ้าอาณานิคมตะวันตกที่เข้ามาในภูมิภาคนี้ โดยแรงงานข้ามชาติกลุ่มสำคัญที่อพยพเข้ามานี้ ได้แก่ ชาวจีนโพ้นทะเล ที่เดินทางมาจำนวนมากเนื่องจากต้องการหนีความแร้นแค้น และปัญหาสงครามเพื่อเป็นแรงงานในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในช่วงรัชกาลที่ 5 เช่น การสร้างทางรถไฟ ถนน สะพาน อุโมงค์ และแรงงานฝีมืออย่างงานเครื่องหนังที่ชาวจีนฮากกามีความถนัด ซึ่งได้รับความนิยมในหมู่คนจ้างเนื่องจากเป็นแรงงานที่มีความขยัน และอดทน ภายหลังชาวจีนได้เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานจนช่วงปลายรัชกาลที่ 5 มีการเริ่มรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งโรงเรียน สมาคม และมูลนิธิ รวมไปถึงการมีโรงพยาบาลและหอการค้าอีกด้วย (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2568) ในช่วงแรกนั้นยังไม่มีปะทะกันระหว่างความเป็นคนไทยและแรงงานข้ามชาติชาวจีนที่เป็นคนอื่น จนกระทั่งชาวจีนที่เข้ามาเริ่มมีการเลื่อนฐานะทางสังคมมากขึ้น พร้อม ๆ กับสังคมสยามที่ก้าวเข้าสู่การประกอบสร้างแนวคิดชาตินิยมขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ที่รูปแบบของความเป็นไทยที่ประกอบขึ้นจากสามสถาบัน ได้แก่ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และเป็นช่วงเดียวกันที่มีความพยายามร้อยเรียงประวัติศาสตร์ของการต่อสู้เพื่อเอกราชครั้งแล้วครั้งเล่าขึ้นมาให้มีความต่อเนื่องและเล่าย้อนไปได้ถึงสมัยสุโขทัย (ปิยวัฒน์ สีแดงสุก และชาติชาย มุกสง, ม.ม.ป.) แรงงานชาวจีนจึงตกเป็นเป้าหมายสำคัญในการเป็นตัวอย่างของคนอื่น ที่มีความเป็นขั้วตรงข้ามกับความเป็นไทยที่

สร้างขึ้นโดยมีสามสถาบันหลักเป็นอุดมคติของความเป็นไทยตั้งงานของ เบน แอนเดอร์สัน ที่กล่าวถึงงานเขียนของรัชกาลที่ 6 เกี่ยวกับชาวจีนเรื่อง ยิวแห่งบูรพาทิศ และโคลนติดล้อ ที่เกิดขึ้นหลังการขึ้นครองราชย์ช่วงต้น ศตวรรษที่ 20 ภายใต้บริบทที่ชาวจีนเริ่มมีการประชุมนัดหยุดงาน และการถูกโค่นล้มของจักรพรรดิฉินโดยกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มพ่อค้าชาวจีนที่ถูกมองว่าเป็นหัวหอกของขบวนการสาธารณรัฐที่ปฏิเสธการมีอยู่ของสถาบัน พระมหากษัตริย์อย่างรุนแรง (แอนเดอร์สัน, 2560; 135) ความไม่ลงรอยกันระหว่างความเป็นไทยที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้สามสถาบันหลักกับความเป็นจีนที่ท้าทายเป็นคู่ตรงข้ามอย่างชัดเจนนี้ได้ก่อให้เกิดอคติและการสร้างความเป็นอื่นกับแรงงานข้ามชาติชาวจีนที่รุนแรงขึ้น

ยุครัฐชาติ ซึ่งมีการก่อตัวของความสำนึกร่วมกันหลังการอภิวัฒน์สยาม ในปี พ.ศ. 2475 ในการนิยามตนเองว่าเป็นคนไทยมีความชัดเจนมากขึ้นภายใต้เขตแดนทางวัฒนธรรมร่วมกัน และมีการกำหนด ผลิตภัณฑ์และส่งออกความเป็นไทยผ่านการสร้างวาทกรรมชาตินิยมที่ถูกนำเสนอผ่านคำแถลงนโยบายของรัฐบาลนับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาโดยเฉพาะการประกาศใช้ “รัฐธรรมนูญ” ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ. 2482 – 2485 ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมครั้งใหญ่ ได้แก่ การเปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามเป็นไทย การเคารพธงชาติ เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี และเครื่องแต่งกาย วาทกรรมชาตินิยมเข้ามามีอิทธิพลในสังคมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยในวาทกรรมนั้นก็มักจะสะท้อนภาพลักษณ์ของรัฐบาลที่ต่างกันไปในแต่ละยุคสมัยแต่จะมีจุดร่วมหนึ่งที่เหมือนกันคือแนวคิดชาตินิยมซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นดังนี้ 1) วาทกรรม

รัฐบาลคือผู้สร้างและพัฒนาชาติ 2) วาทกรรมรัฐบาลคือผู้รักชาติ 3) วาทกรรมสามัคคี สมานฉันท์ 4) วาทกรรมเชิดชูคุณค่าและจิตวิญญาณความเป็นไทย และ 5) วาทกรรมความมั่นคงของประเทศ (พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ, 2554) และในช่วงนี้เองมีความพยายามสร้างความหมายของชาติไทยตามคติเชื้อชาตินิยมของคนเชื้อชาติไทยที่ปรากฏแม้แต่ในเพลงชาติและหลักสูตรการศึกษาในเวลาต่อมา (สายชล สัตยานุรักษ์, 2556) ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) ที่มีการจัดตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน แรงงานข้ามชาติกลุ่มหลักในสังคมไทยเวลานั้นได้แก่แรงงานชาวจีนโพ้นทะเลที่เป็นแรงงานรับจ้างส่วนใหญ่ในสังคมไทย การเพิ่มจำนวนอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการมีความสัมพันธ์และร่วมก่อตั้งขบวนการเคลื่อนไหวของแรงงาน และสมาคมลับอันนำไปสู่การพยายามของรัฐในการควบคุมกดดันแรงงานชาวจีนอย่างเข้มงวด รวมไปถึงความพยายามควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนด้วยกัน โดยช่วงนี้รัฐบาลมีความพยายามจำกัดจำนวนการอพยพของชาวจีนไม่เกินปีละ 200 คน ซึ่งเป็นการลดสัดส่วนและบทบาทของแรงงานชาวจีนและถูกแทนที่ด้วยแรงงานไทย (เปรมา สัตยาวิฑูพงศ์, 2546) แรงงานชาวจีนในช่วงนี้ถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเข้าร่วมขบวนการเรียกร้อง รวมถึงการรวมตัวและเข้าร่วมองค์กรและสมาคมลับต่าง ๆ ซึ่งต้องถูกปราบปรามรวมถึงความหวาดระแวงต่อคอมมิวนิสต์ของรัฐไทยและสังคม จึงทำให้แรงงานจีนที่ยังคงอัตลักษณ์ความเป็นจีนซึ่งแตกต่างจากความเป็นไทยตามความเข้าใจทั้งยังเข้ามาหาประโยชน์จากแผ่นดินไทยถูกกีดกันและเลือกปฏิบัติจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2499 กฎหมายแรงงานฉบับแรกถูกบังคับใช้มีการ

คุ้มครองสิทธิแรงงาน แต่กลับกีดกันไม่ให้แรงงานข้ามชาติได้มีส่วนในการเป็นกรรมการบริหารสหภาพแรงงาน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการต่อรองผลประโยชน์ของแรงงานกับนายจ้าง และยังคงหลักการมาจนถึง พ.ร.บ. แรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ที่บังคับใช้ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (สถาบันแรงงานและเศรษฐกิจที่เป็นธรรม, 2567) นับแต่นั้นมาไทยพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในระดับที่ต่ำจนกระทั่งหลังช่วงสงครามเย็นที่มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและมีการเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความต้องการแรงงานและมีการเปิดให้มีการลงทะเบียนแรงงานข้ามชาติจากเมียนมาครั้งแรกในปี พ.ศ. 2535 เฉพาะพื้นที่ชายแดน 7 จังหวัด ก่อนจะขยายไปสู่อุตสาหกรรมประมงแต่มีการกำหนดระยะเวลาทำงานเพียงหนึ่งปีในปี พ.ศ. 2536 และขยายการขึ้นทะเบียนให้แรงงานจากลาวและกัมพูชาในปี พ.ศ. 2539 เฉพาะพื้นที่ขาดแคลนแรงงาน 43 จังหวัดในบางกลุ่มอุตสาหกรรมที่รัฐกำหนด โดยในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540-2541 รัฐบาลจึงเลือกช่วยเหลือแรงงานไทยก่อนโดยการกำหนดโควตาแรงงานข้ามชาติไม่เกิน 158,253 คน ซึ่งนำไปสู่การจับกุมสกัดกั้นแรงงานข้ามชาติอย่างจริงจัง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2544 เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายแรงงานข้ามชาติครั้งใหญ่เพื่อจัดระเบียบการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติผ่านการลงนามในบันทึกความเข้าใจร่วมกันระหว่างไทยกับประเทศต้นทาง ซึ่งนำไปสู่การขยายตัวของแรงงานข้ามชาติในกลุ่ม CLM นับตั้งแต่นั้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2554) แม้ว่าแรงงานข้ามชาติจะมีจำนวนมากขึ้นและการอพยพเข้ามาทำงานจะเป็นการตอบสนองต่อการขาดแคลนแรงงานแต่แรงงานข้ามชาติที่เข้ามามี

ส่วนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ กลับถูกคนบางกลุ่มมองว่าพวกเขาไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม แนวคิดชาตินิยมสมัยใหม่ที่หลงเหลือมาจากการพยายามสร้างความเป็นไทยและยุคสงครามเย็นที่พยายามชี้ให้ชัดว่าใครเป็น “คนไทย” และใครเป็น “คนอื่น” อันเป็นผลมาจากเกิดมาจากการสร้างประวัติศาสตร์ของการมองคนชาติอื่นว่าเป็นศัตรูโดยเฉพาะอาณาจักรอื่นบนภาคพื้นทวีป สะท้อนผ่านการบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มีการแบ่งขาวแบ่งดำและสร้างภาพจำอย่างชัดเจนซ้ำแล้วซ้ำเล่า เช่น พม่าหรือเมียนมาเป็นชาติทรงอำนาจแต่ก็เป็นศัตรูที่อยู่ฝ่ายอธรรม ในขณะที่ลาวเป็นชาติที่ต้องรับความช่วยเหลือจากไทย ส่วนกัมพูชาเป็นชาติที่ไม่น่าไว้วางใจที่จ้องจะลอบกัดไทยตลอดเวลา (ธงชัย วินิจจะกุล, 2560) แรงงานข้ามชาติจากประเทศในกลุ่ม CLM ไม่สามารถเป็นอะไรได้นอกจากคนต่างเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่ค่อย ๆ คุกคามสังคมไทย “พวกพม่า ลาว เขมร” ที่เป็นทั้งศัตรูในเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์แบบชาตินิยม และพวกที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์จากแผ่นดินไทย ซึ่งนำไปสู่อคติว่าแรงงานข้ามชาติทำให้เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ เป็นทักษะต่ำที่ไม่จำเป็น ทำให้เหตุอาชญากรรมเพิ่มขึ้น ไม่มีจรรยาบรรณในการทำงาน ไว้วางใจไม่ได้ เข้ามาทำลายวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประเทศ ไม่ควรได้รับค่าแรง สิทธิสวัสดิการที่เท่าเทียมกับคนในประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติในที่ทำงาน (กองบรรณาธิการ The101.World, 2563)

การผลิตซ้ำความเป็น “คนอื่น” สู่อุปสรรคต่อการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ

แนวคิดที่เป็นอคติและมองแรงงานข้ามชาติเป็นคนอื่นมีความรุนแรงและสามารถแพร่ขยายได้อย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่สามารถผลิตซ้ำและส่งต่อความเป็นคนอื่นได้ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียซึ่งมีความรวดเร็ว ทุกคนสามารถมีส่วนร่วม และสร้างเรื่องราวปลูกเร้าอารมณ์ได้อย่างแทบไม่มีข้อจำกัดและบางครั้งไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่ตามมาสื่อต่าง ๆ มักมีพื้นที่ให้กับกระแสชาตินิยม และทำให้กระแสนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มอนุรักษนิยมอีกต่อไป ผ่านการสร้าง “ศัตรูทางวัฒนธรรม” ที่จะสร้างความเป็นเราได้จากการสร้างความเป็นเขาหรือความเป็นอื่นขึ้นมาหากปราศจากศัตรูจะไม่มีความเป็นเราร่วมกัน และบ่อยครั้งศัตรูทางวัฒนธรรมก็ยกระดับสู่การเป็นศัตรูทางการเมือง (ติณณภพ สันสมบุรณ์ทอง, 2567) ตัวอย่างเช่นปรากฏการณ์ “โจรสยาม-เคลมโบเดีย” ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ในอดีตและความรับรู้ในปัจจุบัน อีกทั้งยังสะท้อนความชาตินิยมทางวัฒนธรรมซึ่งแสดงออกผ่านความคิดเห็นของชาวเน็ตไทยและกัมพูชาซึ่งเป็นไปในลักษณะการกีดกันอีกฝ่ายให้กลายเป็นคนอื่นที่มาฉกฉวยวัฒนธรรมของตน (ธิปติ บัวคำศรี, 2568)

นอกจากนี้งานของพิทักษ์ ไปเร็ว และ พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2556) ยังชี้ให้เห็นว่าสังคมมีการผลิตซ้ำความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การแบ่งเขตเส้นพรมแดนรัฐ-ชาติ เนื่องจากเส้นแบ่งพรมแดนระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้านนั้นส่งผลกระทบต่อแรงงานข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณชายแดนในการข้ามพื้นที่เพื่อไปมาหาสู่กัน ประกอบกับกฎหมายและสัญลักษณ์ของแต่ละประเทศยังทำให้

เจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการผ่านแดนมักจะมีการกีดกัน จับกุม ทำร้าย และเรียกค่าใช้จ่ายจากแรงงานข้ามชาติที่ต้องการเข้ามาทำงานในประเทศไทย 2) สิทธิในการรักษาพยาบาลหรือสาธารณสุข ที่ไม่ว่าจะเป็นใครย่อมต้องได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาลที่เท่าเทียม แต่ในความเป็นจริงการรักษาพยาบาลของแรงงานข้ามชาติมีความแตกต่างจากแรงงานและประชาชนชาวไทย ทั้งสิทธิที่ควรได้รับ เช่น บัตรทอง กองทุนประกันสังคม ฯลฯ ตลอดจนการกำหนดว่าแรงงานข้ามชาติต้องตรวจโรคหลายโรคมากกว่า 3) ความมั่นคงของประเทศ ผ่านการออกนโยบายหรือข้อกำหนดเพื่อจำกัดการเดินทางข้ามเขตของแรงงานข้ามชาติ รวมไปถึงการปฏิบัติหน้าที่ของสายตรวจตั้งแต่การออกตรวจจนถึงการตรวจสอบเอกสารยืนยันตัวตนของแรงงานข้ามชาติ และ 4) การอยู่ร่วมกันในสังคมของแรงงานข้ามชาติ คือ ภาพจำของประชาชนต่อแรงงานข้ามชาติมักไม่มีภาพของการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม แต่กลับเป็นภาพจำในแง่ลบ ทำให้แรงงานข้ามชาติถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนที่น่ากลัว และทำให้แม้แต่ในประเด็นแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการได้รับสิทธิและความคุ้มครองขั้นพื้นฐานที่ถูกทำให้เป็นเรื่องที่คนไทยควรได้รับก่อน

ตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือการเข้าถึงสวัสดิการด้านสุขภาพในช่วงการระบาดระลอกที่สองของไวรัสโควิด-19 ในประเทศไทยที่ทำให้พื้นที่จังหวัดสมุทรสาครกลายเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อสูง อีกทั้งสื่อหลายสำนักกรวมไปถึงผู้คนในสื่อสังคมออนไลน์ก็พากันโจมตีแรงงานต่างชาติน่าเป็นต้นเหตุของการแพร่ระบาด ในขณะที่นายจ้างก็ไม่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของแรงงานกลุ่มนี้ และจากการสถานการณ์การ

ระบาคะลอกที่สองนี้เองก็ทำให้แรงงานข้ามชาติที่อยู่ในจังหวัดอื่นถูกเหมา
รวมไปด้วยว่าเป็นสาเหตุของการแพร่ระบาดซึ่งซ้ำเติมความยากลำบากของ
แรงงานข้ามชาติ (แอมเนสตี้, 2564)

ข้อสังเกตประการหนึ่งคือแรงงานข้ามชาติที่มักถูกเอารัดเอา
เปรียบและเลือกปฏิบัติมักเป็นแรงงานในกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือ ซึ่งเป็นผลมา
จากระดับการศึกษา ชนชาติหรือชาติพันธุ์ เพศ สภาวะการทำงาน หรือ
สถานะแรงงานข้ามชาติ (แพรวพรรณ ศิริเลิศ, 2566) ต่อให้เป็นแรงงานที่
เข้ามาอย่างถูกกฎหมายก็ถูกกีดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานที่พวกเขาควรจะได้รับ
และถูกสังคมตั้งคำถามถึงสิทธิที่พวกเขาได้รับเพียงเพราะเป็นแรงงาน
ต่างชาติ ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากการผลิตซ้ำสื่อและชุดคำและที่ม
ความหมายเชิงลบอันนำไปสู่การตีตราแรงงานต่างชาติ (ภาววรรณ ธนาเลิศ
สมบูรณ์, 2563)

บทบาทภาครัฐ สื่อ และภาคประชาสังคมกับการดำรงอยู่ของแรงงาน ข้ามชาติในสังคมไทย

ปัจจุบันความต้องการพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในฐานะส่วนหนึ่งของ
สังคมและผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่ยังมีความชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อสังคมไทยกำลัง
มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรครั้งสำคัญ โดยภาครัฐ สื่อ และภาค
ประชาสังคมจะเป็นผู้ที่มีส่วนอย่างยิ่งในการสร้างพื้นที่สำหรับแรงงานข้าม
ชาติที่เข้ามาประกอบอาชีพในไทยให้เกิดความปลอดภัย และได้รับความ
คุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน โดยจะมุ่งเน้นการกล่าวถึงบทบาท
ภายใต้สถานการณ์ในปัจจุบันของภาครัฐ สื่อ และภาคประชาสังคม ดังนี้

ส่วนแรกภาครัฐมีความสำคัญในฐานะผู้กำหนดนโยบายและทำที่
ของประเทศไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาประกอบอาชีพในไทยให้สามารถ
อยู่ร่วมกับสังคมไทยในฐานะส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจและสังคมโดยการ
คุ้มครองผ่านทางกฎหมายและการให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับสื่อและภาคประชา
สังคม ปัจจุบันมีความพยายามดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อการสื่อสาร
แนวนโยบายของรัฐต่อแรงงานข้ามชาติ เช่น การจัดทำโครงการ
ประชาสัมพันธ์ “แรงงานต่างด้าวและแรงงานไทยได้รับการดูแลอย่างเท่า
เทียม” ที่ได้กล่าวถึงก่อนหน้านี้ได้ช่วยส่งเสริมให้เกิดแนวทางการปฏิบัติที่มี
ความชัดเจนในด้านการดูแลและคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติ ทั้งใน
ส่วนของผู้ปฏิบัติที่เป็น เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการ นายจ้าง แรงงาน และ
ประชาชนทั่วไปให้เกิดความเข้าใจในประเด็นการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ
ไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการสื่อสารนโยบายซึ่ง
นโยบายสาธารณะหนึ่ง ๆ จะประสบความสำเร็จได้ จะต้องเกิดจาก
กระบวนการสื่อข้อความซึ่งผู้ปฏิบัติจะไม่ยินยอมทำตามหากไม่ได้มีการ
สื่อสารที่ชัดเจนเพียงพอเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้ปฏิบัติตามนโยบายนั้นต้องกระทำ
(Van Horn and Van Meter, 1976: 45 อ้างถึงใน สมบัติ อารังธัญวงศ์,
2550: 450) นอกจากนี้รัฐยังมีบทบาทในการการสนับสนุนการศึกษาวิจัย
ในประเด็นชาติพันธุ์ ความหลากหลาย และแรงงานข้ามชาติเพื่อผลิตและ
เผยแพร่องค์ความรู้แก่สังคม เช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การ
มหาชน) ที่มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านมานุษยวิทยา
โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และความรู้ท้องถิ่นไทยและใน
ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและเกิดการ

ยอมรับเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายและการอยู่ร่วมกันในสังคม (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป.) รวมถึงที่ผ่านมาภาครัฐมีความพยายามปรับปรุงระบบแรงงานข้ามชาติให้มีความสะดวกมากขึ้นและลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น เช่น มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2567 ที่อนุญาตให้แรงงานชาวกัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนามสามารถอยู่อาศัยและทำงานในประเทศต่อไปได้เป็นกรณีพิเศษเป็นเวลา 1 ปี ด้านกรมการจัดหางานเปิดให้มีการลงทะเบียนแรงงานข้ามชาติในกลุ่มดังกล่าวผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือยื่นเอกสารด้วยตนเองที่สำนักงานจัดหางานจังหวัด/กรุงเทพมหานครตามท้องที่ที่ตั้งสถานที่ทำงาน ซึ่งเป็นการผ่อนปรนเงื่อนไขเพื่อให้แรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้รับการอนุมัติตามขั้นตอนเปลี่ยนนายจ้างไม่ทันเวลา หรือทำงานครบวาระการจ้างงานตาม MOU แล้วแต่ไม่สามารถเดินทางกลับประเทศได้ (TNN, 2567) และนโยบายดเว้นค่าธรรมเนียมขออนุญาตกลับเข้ามาในราชอาณาจักร (Re-Entry Permit) ในช่วง 1 เมษายน - 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2568 สำหรับแรงงานกัมพูชา ลาว และเมียนมา (กรุงเทพธุรกิจ, 2568) ซึ่งก่อให้เกิดความสะดวกในการดำเนินการทางด้านเอกสารของแรงงานข้ามชาติ เพิ่มโอกาสการเข้าถึงกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมายซึ่งจะช่วยลดอัตราการกระทำผิดของแรงงานข้ามชาติในความผิดที่เกิดจากการทำผิดขั้นตอนทางเอกสารที่ยุ่งยากซับซ้อน และลดค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการดำเนินการ รวมถึงส่งเสริมให้แรงงานข้ามชาติได้ใช้สิทธิวันหยุดตามกฎหมาย เพื่อข้ามกลับไปยังประเทศต้นทางไปใช้เวลากับครอบครัวและบุคคลอันเป็นที่รัก ในส่วนนี้ภาครัฐประสบความสำเร็จในการดำเนินการระดับนโยบาย แต่เมื่อนำไป

ปฏิบัติกลับพบอุปสรรค จากปัญหาด้านธรรมาภิบาลและผลประโยชน์ทับซ้อนที่ส่งผลให้เกิดการทุจริตจากเจ้าหน้าที่ในกระบวนการเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ มีการชู้ว่าจะใช้กฎหมายเพื่อการรีดไถเงิน ใช้ตำแหน่งในทางที่ผิด และการทุจริต ไปจนถึงมีการสอบสวนเชิงรุกในกรณีที่เจ้าหน้าที่ถูกกล่าวหาว่าเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ (Domingo and Siripatthanakosol, 2023) ซึ่งเป็นประเด็นที่น่ากังวลว่าเจ้าหน้าที่รัฐได้เข้ามามีส่วนในการละเมิดกฎหมายและจริยธรรมอย่างร้ายแรงเนื่องจากกระบวนการที่ขาดความโปร่งใสและขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามาตรวจสอบการทำงานของภาครัฐโดยเฉพาะเรื่องแรงงานข้ามชาติที่มักถูกทำให้เป็นเรื่องความมั่นคงจึงยากที่จะตรวจสอบ นอกจากนี้แล้วในด้านการคุ้มครองแรงงานตามบทบัญญัติของกฎหมายระหว่างประเทศ แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายที่ให้การคุ้มครองแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยหลายฉบับ แต่กลับมิได้เป็นภาคีในสนธิสัญญาขององค์การระหว่างประเทศหลายฉบับจึงทำให้สิทธิบางอย่างของแรงงานข้ามชาติไม่ได้รับความคุ้มครอง เช่น การเข้าร่วม/จัดตั้งสหภาพแรงงาน (นฤชิต แสนปากดี และ ธเนศ สุจารีกุล, 2566) ซึ่งส่งผลต่ออำนาจในการต่อรองผลประโยชน์และสิทธิกับนายจ้าง

ส่วนที่สองสื่อเป็นส่วนที่สำคัญของสังคมในการสร้างความเข้าใจและนำเสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัย และลดช่องว่างสำหรับระหว่าง “คนไทย” กับ “คนอื่น” เพื่อแก้ไขปัญหาความเกลียดชังแรงงานข้ามชาติ ผ่านการผลิตสื่อที่มีความรับผิดชอบและนำเสนอสู่สังคม ปัจจุบันมีสื่อทั้งที่เป็นสื่อของภาครัฐ และสื่อเอกชนในการเข้ามามีส่วนในช่วยให้สังคมตระหนักรู้ มีเจตคติถูกต้อง และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็น

มนุษย์ ที่ผ่านมาองค์กรวิชาชีพสื่อ เช่น สภาสื่อมวลชนแห่งชาติ ได้เข้ามามีส่วนในการพยายามกำกับดูแลในประเด็นจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพในการผลิตสื่อและส่งมอบข้อมูลอย่างมีความรับผิดชอบ เช่น การเผยแพร่บทความโดยใช้พื้นที่ขององค์การวิชาชีพสื่อเพื่อยืนยันประเด็น “สื่อมวลชนกับจริยธรรมและจรรยาบรรณในยุคโซเชียลมีเดีย” (ณัชชา พัฒนะนุกิจ, 2561) และการยืนยันประเด็น “จริยธรรมและบรรทัดฐานของสื่อมวลชนกับความรับผิดชอบต่อสังคมในการพาดหัวข่าว” (รลิกา อังกูร, 2562) รวมไปถึงการยืนยันถึงบทบาทสื่อต่อปัญหาละเมิดต่อผู้อื่นอย่างประเด็น “ปัญหาชายแดนไทย-กัมพูชา สื่อควรนำเสนอทิศทางช่วยพยุงสถานการณ์ ดึงสติสังคม” (สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ, 2568) ซึ่งอาจนำไปสู่ความเกลียดชังต่อประชาชนจากประเทศเพื่อนบ้านท่ามกลางสถานการณ์การพิพาทที่เกิดขึ้นจากรัฐบาล ซึ่งแรงงานข้ามชาติมักจะเป็นกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากอคติและความเกลียดชังเป็นกลุ่มแรก ๆ หากสื่อไม่นำเสนอข่าวอย่างมีความรับผิดชอบ นอกจากระดับองค์การวิชาชีพสื่อแล้วในระดับของสื่อเองปัจจุบันก็มีความพยายามขับเคลื่อนประเด็นต่าง ๆ ในสังคม และนำเสนอความคิดเห็นอย่างรอบด้านร่วมกับภาครัฐ กับภาคประชาสังคมในการช่วยนำเสนอประเด็นที่พยายามมีการขับเคลื่อนหรืออยู่ระหว่างการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ แต่ถึงกระนั้นปัจจุบันสื่อบางสำนักกลับยังคงสร้างเนื้อหาที่เร้าอารมณ์ พาดหัวข่าวที่เสี่ยงต่อการเกิดการเหมารวมและสร้างอคติโดยเฉพาะในประเด็นแรงงานข้ามชาติในข่าวอาชญากรรมที่ถูกทำให้กลายเป็นเรื่องของชาติพันธุ์และเชื้อชาติมากกว่าการกระทำผิดของบุคคล หรือข้อพิพาทระหว่างรัฐกับรัฐที่ถูกทำให้

กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างพลเมืองสองรัฐผ่านการผลิตเนื้อหาข่าวที่พยายามปลุกกระแสชาตินิยมขึ้นมา ซึ่งอาจนำไปสู่อคติและความเกลียดชังต่อแรงงานข้ามชาติได้

ส่วนสุดท้ายภาคประชาสังคมซึ่งมีส่วนในการเป็นพื้นที่ซึ่งโอรับแรงงานข้ามชาติ ปัจจุบันมีองค์กรภาคเอกชนจำนวนมาก เช่น มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (Labour Protection Network; LPN) เครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ (Contact Migrant Working Group; MWG) และมูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (Human Rights and Development Foundation; HRDF) เป็นต้น องค์กรภาคประชาสังคมที่ยกตัวอย่างนี้ดำเนินการเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในไทย ในด้านการคุ้มครองแรงงาน การยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานช่วยเหลือทางด้านสุขภาพ การศึกษา สร้างความตระหนักรู้ และช่วยเหลือเยื่อจากการค้ามนุษย์ ซึ่งทำงานอย่างบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐ และสื่อทั้งในด้านข้อมูลข่าวสารไป งานวิชาการ ตลอดจนถึงการลงพื้นที่แก้ไขปัญหา

สรุป (Conclusion)

นับตั้งแต่อดีต สยาม-ไทยไม่ได้มีเฉพาะคนไทย แต่มีการพึ่งพาแรงงานชาติพันธุ์อื่น ๆ ตั้งแต่ยุครัฐจารีต แรงงานกลุ่มนี้ได้มีการตั้งรกรากอยู่ในไทยจนกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสยาม จนกระทั่งเริ่มมีการสร้างความเป็นชาติและการก่อตัวขึ้นของแนวคิดชาตินิยมที่นิยามความเป็นไทยที่แตกต่างจากแรงงานข้ามชาติที่เป็นคนอื่น แม้เวลาจะผ่านไปเนิ่นนานแต่ผู้คนบางกลุ่มกลับเลือกที่จะส่งต่อชุดความคิดแบ่งเขาแบ่งเรากับแรงงาน

ข้ามชาติกลุ่มใหม่ที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจากความขาดแคลน
แรงงานของสังคมไทย ในขณะที่สื่อและสื่อออนไลน์บางส่วนก็ยังคงผลิตซ้ำ
ชุดคำที่มีความหมายในแง่ลบเพื่อตีตราและสร้างอคติต่อแรงงานข้ามชาติ
ทำให้การเลือกปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติในประเด็นการคุ้มครองแรงงาน
ยังคงมีอยู่ในสังคมไทย นำไปสู่สถานะที่ “คนไทย” ต้องมาก่อน แม้ใน
ประเด็นสิทธิพื้นฐานที่มนุษย์และแรงงานคนหนึ่งควรได้รับอย่าง “การ
คุ้มครองแรงงาน” ดังนั้นแล้วสำหรับสังคมไทยที่พึ่งพาแรงงานข้ามชาติมา
ตั้งแต่ครั้งอดีต เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต
จากความจำเป็นและขาดแคลนแรงงาน การไม่แบ่งเขาแบ่งเราและนับรวม
“คนอื่น” เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะช่วยให้สังคมสามารถ
เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างไม่หยุดชะงักลงเนื่องจากยังคงมีกำลังสำคัญ
คอยขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจร่วมกัน อีกทั้งยังนำไปสู่การสร้างสังคมที่
เป็นพื้นที่ปลอดภัยและสามารถคุ้มครองทุกคนได้อย่างเสมอกันอย่างแท้จริง
โดยหน่วยงานภาครัฐ สื่อ และภาคประชาสังคม จะต้องทำงานร่วมกันอย่าง
บูรณาการเพื่อยุติการผลิตซ้ำอคติและความเกลียดชังไปพร้อม ๆ กับการ
สร้างเจตคติที่ถูกต้องของประชาชนในการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติที่เป็น
ส่วนหนึ่งของสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรมีการปรับปรุงในประเด็นธรรมาภิบาล ได้แก่ ด้าน
หลักนิติธรรมในการยึดถือระเบียบกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ และเคารพ
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามเจตนารมณ์ในรัฐธรรมนูญ ด้านหลักคุณธรรม

ในการยึดถือความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่กระทำผิดวินัย และ
เคร่งครัดในแนวทางวิชาชีพของตน ด้านความโปร่งใสในการดำเนินการ
สามารถติดตามตรวจสอบได้ และประชาชนมีส่วนในการตรวจสอบ
ออกแบบกระบวนการที่ไม่มีความซับซ้อนและเป็นความลับเพื่อลดช่องว่าง
ในการเรียกรับผลประโยชน์ระหว่างกระบวนการ และความสำนึกความ
รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิด
ปัญหาการทุจริตและแสวงหาผลประโยชน์ต่อแรงงานข้ามชาติ

2. ควรมีการพิจารณาประเด็นการคุ้มครองแรงงานควรพิจารณา
และทบทวนการเข้าร่วมภาคีสันติสัญญาหรือน้อยที่สุดคือควรปฏิบัติ
ตามกฎหมายระหว่างประเทศในประเด็นเกี่ยวข้องกับสิทธิแรงงานที่สำคัญ
อย่างการเข้าร่วม/จัดตั้งสหภาพแรงงาน เพื่อให้เกิดการคุ้มครองแรงงาน
ข้ามชาติและเปิดพื้นที่ให้แรงงานข้ามชาติสามารถจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้อง
ผลประโยชน์ของตนได้

3. ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันโดยบูรณาการ
ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ประกอบด้วย ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ
สื่อในการดำเนินการหาทางแก้ไขปัญหาในการสร้างพื้นที่ที่ปลอดภัยสำหรับ
การเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และทำความเข้าใจถึงความแตกต่างหลากหลาย
ของชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม เช่น การจัดทำสื่อให้ความรู้เกี่ยวกับ
วัฒนธรรมของไทยและแรงงานข้ามชาติ ส่งเสริมให้แรงงานข้ามชาติเข้าไป
มีส่วนในกิจกรรมของชุมชน และการจัดกิจกรรมให้แรงงานข้ามชาติและคน
ไทยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เพื่อลดความ
เป็นอับต่อกันในสังคม

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงแรงงาน. (2566, เมษายน 5). สิทธิแรงงานต่างด้าว ต้องเท่า
แรงงานไทย. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2568 จาก
<https://kasetartsart/xD4KAP>.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2568, มีนาคม 12). แรงงาน 3 สัญชาติ เฮ! กลับบ้าน
สงกรานต์ งดเว้นค่าธรรมเนียม Re-Entry. [Blog post]. สืบค้น
เมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก <https://kasetartsart/TYfUSC>.
- กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2567, มิถุนายน 26). เส้นทาง “แรงงาน
ต่างชาติ” ที่เริ่มจากการกวาดต้อนไพร่พล จนถึงการจ้างงานที่ทำ
ได้-ห้ามทำ. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก
https://www.silpa-mag.com/history/article_60447.
- กองบรรณาธิการ The101.World. (2563, กันยายน 17). อดีตที่สร้าง
ระยะห่างระหว่างคนไทยและแรงงานข้ามชาติ. [Blog post].
สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2568 จาก [https://www.the101
.world/the-gap-between-thais-and-migrant-workers/](https://www.the101.world/the-gap-between-thais-and-migrant-workers/).
- กองเศรษฐกิจการแรงงาน. (2567). สถานการณ์ด้านแรงงานประจำปี
2567 (มกราคม-ธันวาคม 2567). [รายงานปี]. สืบค้นเมื่อ 5
มิถุนายน 2568 จาก <https://kasetartsart/xQaNGk>.

- คณิน เชื้อดวงผุยและคณะ. (2566). การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวในเขตอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดนครพนม. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 42(6), 859-872. จาก <https://so03.ci-thaijo.org/index.php/humsujournal/article/view/265072/181311>.
- จิราภรณ์ ไพโรถื่อน และ บุศรินทร์ เลิศขวลิตสกุล. (2566). การเข้าถึงสวัสดิการทางสังคมของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ถูกกฎหมายภายใต้สภาวะ “ความเป็นอื่น” ที่คงอยู่ในช่วงการระบาดของโควิด-19. *วารสารพัฒนศาสตร์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 6(2), 23-42. จาก <https://kaset.sart/ExZ9qC>.
- ชาร์เนล ปัญญาวร. (2567, กันยายน 24). *แรงงานข้ามชาติกับการพัฒนาเศรษฐกิจ*. [Infographic]. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก <https://kaset.sart/FsxLX8>.
- ชนนาถ นิตตะโย และคณะ. (2563, มิถุนายน 17). *เปิดข้อเท็จจริงแรงงานต่างด้าวในไทย: ตอนที่ 1 แรงงานทักษะต่ำ*. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.pier.or.th/abridged/2020/14/>.
- ขวลิต สละ. (2551). *หลักเศรษฐศาสตร์แรงงานเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ฐิตารีย์ ลอยพริ้ง. (2567, กันยายน 24). *แรงงานข้ามชาติ: กฎแห่งความสำเร็จเศรษฐกิจไทย*. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก <https://kasetartsart/EHbXgO>.
- ฐนพงศ์ ลือขจรชัย. (2564). เมื่อใดจึงเป็น(รัฐ)ชาติไทย?: เมื่อตาบอดวิ่งหา ชาติไทย. ใน พิพัฒน์ พสุธารชาติ และ ฐนพงศ์ ลือขจรชัย (บรรณาธิการ), *เมื่อใดจึงเป็นชาติไทย*, (น. 7-37). กรุงเทพฯ: อิลลูมินันซ์ เอ็ดิชั่นส์.
- ณัฏชา พัฒนะนุกิจ. (2561, ธันวาคม 27). *สื่อมวลชนกับจริยธรรมและจรรยาบรรณในยุคโซเชียลมีเดีย (Social Media)*. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.presscouncil.or.th/ethics/4280>.
- ติณณภพ สันสมบุรณ์ทอง. (2567, ธันวาคม 20). *กระแสชาตินิยมชาวนี้น่าทำไมคนรุ่นใหม่ไม่สนใจ?*. [Video]. ประชาไท. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก <https://kasetartsart/bn0n20>.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2560). *คนไทย/คนอื่น: ว่าด้วยคนอื่นของความเป็นไทย*. นนทบุรี: ฟาเดียวกัน.
- ธิติ บัวคำศรี. (2568, พฤษภาคม 2). “ธิติ บัวคำศรี” เชื่อวาทะ ‘โจรสยาม-คอมโบเดียว’ ไม่ลุกลาม แฉปล่อยวิพากษ์ ชวนสร้างปวศ. ใหม่. [Video]. สำนักข่าวราษฎร. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568 จาก <https://youtu.be/f48oKCX6WQ4>.
- นิติ ภาวครพันธุ์. (2559). *ชนถก ชาติและชาติพันธุ์: ข้อถกเถียงว่าด้วย ‘ชาติ’ และ ‘ชาติพันธุ์’*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

นฤชิต แสนปากดี และ ธเนศ สุจารีกุล. (2566). การปกป้องแรงงานชาติในประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิแรงงาน. *วารสารการบริหารปกครอง*, 12(2), 158-168. จาก <https://kasets.art/9yESDB>.

เบน แอนเดอร์สัน. (2560). *ชุมชนจินตกรรม: บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม* [Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism] (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1983).

ปิยวัฒน์ สีแดงสุก และ ชาติชาย มุกสง. (ม.ป.ป.). *ชาตินิยม*. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568 จาก <https://kasets.art/az86H2>.

ปณชญา ศิวานิพัตน์ และ ราชนัย นิลวรรณภา. (2564). กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ความเป็นอื่นในวาทกรรมว่าด้วยเรื่องชาติพันธุ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 11(2), 261-271. จาก <https://kasets.art/kz15iM>.

เปรมมา สัตยาวิฑูพงศ์. (2546). *แรงงานรับจ้างชาวจีนในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ พ.ศ. 2425-2492*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

พระครูภาวนาโสภิต บุญญวิศิษฐ์ เมืองวงศ์ และคณะ. (2564). ความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อไทยอง กระเหรี่ยง ในจังหวัดลำพูน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 12(4), 1295-1309. จาก <https://kasets.art/EdfQ6x>.

- พัชรวาท วงษ์สุวรรณ. (ม.ป.ป.). *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรณีการใช้แรงงานในประเทศไทย*. (เอกสารวิชาการส่วนบุคคล วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ).
- พิทักษ์ ไปเร็ว และ พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2556). วาทกรรมกรสร้างความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยในฐานะพลเมืองของโลก. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 6(3), 617-636.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2568, เมษายน 11). จีน. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568 จาก <https://ethnicity.sac.or.th/database-ethnic/165/>.
- พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ. (2554). วาทกรรมชาตินิยมของรัฐบาลไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2550. *เรื่องเต็มการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 49: สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 183-190.
- แพรวพรรณ ศิริเลิศ. (2566, กันยายน 28). *SDG Updates: สรรวจกระแสการเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติ-เมื่อไทยอาจเผชิญปัญหา 'ขาดแคลนแรงงาน'*. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก <https://kasetarts.com/5NCKYR>.
- ภาวรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์. (2563, กุมภาพันธ์ 21). *แรงงานข้ามชาติ : จากบ้านเกิดสู่แผ่นดินไทย เส้นทางที่ไม่มีกิลิปกุหลาบ*. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก <https://www.the101.world/migrant-worker-thailand/>.

รศิกา อังกูร. (2562, เมษายน 18). จริยธรรมและบรรทัดฐานสื่อมวลชนกับความรับผิดชอบต่อสังคมในการพาดหัวข่าว. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.presscouncil.or.th/ethics/4602>.

ศิพิมพ์ ศรีปลั่งกัก. (2555). การทำให้แรงงานข้ามชาติเป็นปัญหาความมั่นคงของรัฐ: ศึกษากรณีแรงงานพม่าในไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ศุณย์มานุษยวิทยาสรินธร. (ม.ป.ป.). ประวัติความเป็นมา. [Blog post] สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก <https://sac.or.th/portal/th/contents/detail/157/20>.

ศุณย์วิจิัยและนวัตกรรมแรงงาน. (2568, กุมภาพันธ์ 26). สถิติแรงงานรายเดือน มกราคม 2568. [รายงานปี]. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2568 จาก <https://kaset.sart/r282Dn>.

ศรัญญา ศิริวงศ์ถวัลย์. (2556). ก้าวข้ามความเหลื่อมล้ำ: แนวทางการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชา. วารสารวิจัยสังคม, 36(1), 75-94. จาก <https://kaset.sart/WXmTOH>.

สายชล สัตยานุรักษ์. (2556). พระยาอนุมานราชชน ปราชญ์สามัญชนผู้นิรมิตความเป็นไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2559). การแสวงหาความรู้แบบหลังนวมัย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ระเบียงทอง.

- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2567, ธันวาคม 25). สถิติจำนวนคนต่าง
ด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ธ.ค. 67.
[รายงานปี]. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2568 จาก
<https://kasetartsart/nfoRot>.
- สำราญ ผลดี. (2560). บางกอกในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์: วิถีริมน้ำของ
ชาวสยามจากมุมมองของชาวตะวันตก. วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยธนบุรี, 11(25), 172-181.
- สถาบันแรงงานและเศรษฐกิจที่เป็นธรรม. (2567, ตุลาคม 14).
ประวัติศาสตร์แรงงานในประเทศไทย. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ
5 มิถุนายน 2568 จาก <https://kasetartsart/CBNeYA>.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2553). รายงานที่ดีอาร์ไอ ฉบับที่
86 เดือนกันยายน 2553 เรื่อง ผลกระทบจากการจ้างแรงงาน
ข้ามชาติของไทยภายใต้ยุคพหุวัฒนธรรม. [รายงานปี]. สืบค้น
เมื่อ 5 มิถุนายน 2568 จาก <https://kasetartsart/qxgWl5>.
- สมบัติ อารังธวงศ์. (2550). นโยบายสาธารณะ: แนวความคิดการวิเคราะห์
และกระบวนการ. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมารธรรม.
- สภาการสื่อมวลชนแห่งชาติ. (2568, มิถุนายน 13). ปัญหาชายแดนไทย-
กัมพูชา สื่อควรนำเสนอทิศทางช่วยพายุ้งสถานการณ์ ดังสติสังคม.
[Blog post]. สืบค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2568 จาก
<https://www.presscouncil.or.th/11198>.

แอมเนสตี้. (2564, ตุลาคม 11). แรงงานข้ามชาติกับการเข้าถึงสวัสดิการ
ด้านสุขภาพในประเทศไทย กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติ จังหวัด
สมุทรสาคร. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก
<https://kasets.art/HVdNUS>.

Crang, M. (1998). *Cultural Geography*. New York: Routledge.

Domingo, P. and Siripatthanakosol, K. (2023). 'Labour Migrants'
*Vulnerability to Human Trafficking and Labour
Exploitation in Southeast Asia: An Analysis of Thailand*
(Research report). London: ODI. <https://kasets.art/mK9TbU>.

HRDF, (2567, มีนาคม 22). แรงงานข้ามชาติ: พลังซ์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
ไทยจริงหรือไม่. [Blog post] สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2568 จาก
<https://hrdfoundation.org/?p=3765>.

Thai PBS Policy Watch. (2567, กุมภาพันธ์ 5). วิฤติกำลังแรงงาน อีก
30 ปีลดเหลือครึ่งเดียว. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม
2568 จาก <https://kasets.art/wfLyCs>.

TNN. (2567, ธันวาคม 16). เริ่มวันนี้! ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว 4
สัญชาติ สถานะไม่ถูกต้องตามกฎหมาย. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ 15
เมษายน 2568 จาก <https://kasets.art/nKVc8i>.

You Me We Us. (ม.ป.ป.). *Understand More*. [Blog post]. สืบค้นเมื่อ
15 เมษายน 2568 จาก [https://you-me-we-
us.sac.or.th/understand-more](https://you-me-we-us.sac.or.th/understand-more).

โลกาภิวัตน์มาตรฐานการบริการไปรษณีย์

ภาคภูมิ สกุลวงศ์¹

Received: April 21, 2025; Revised: June 15, 2025; Accepted: June 16, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์กระบวนการโลกาภิวัตน์ (global governance) ในการกำหนดมาตรฐานการบริการไปรษณีย์ในระดับสากล โดยอาศัยกรอบแนวคิดเรื่อง “ระบอบ” (regime) ของ Krasner และแนวคิดกระบวนการโลกาภิวัตน์ของ Weiss และ Thakur ที่ประกอบด้วย การจัดการองค์ความรู้ การพัฒนาบรรทัดฐาน และการสถาปนาความคิดให้เป็นสถาบัน กรณีศึกษาหลักคือบทบาทของสหภาพไปรษณีย์สากล (Universal Postal Union - UPU) ในฐานะองค์กรระหว่างประเทศภายใต้สหประชาชาติที่กำหนดแนวทางมาตรฐานไปรษณีย์ทั่วโลก โดยบทความนำเสนอพัฒนาการตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน รวมถึงกรณีศึกษาของ

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) ปีการศึกษา 2567 สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Email: phakphoom.sk@gmail.com

ประเทศไทยผ่านบทบาทของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด เพื่อสะท้อนให้เห็น
การปรับตัวต่อมาตรฐานสากลและความท้าทายเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: โลกาภิบาล, ระเบียบ, มาตรฐานการบริการไปรษณีย์,
สหภาพไปรษณีย์สากล, ไปรษณีย์ไทย

Global Governance of Postal Service Standards

Phakphoom Skunvong²

Abstract

This article examines the concept of hegemony under King Rama I during the establishment of the Rattanakosin Kingdom. Using Antonio Gramsci's theory of hegemony as a conceptual framework, the study analyzes how the king consolidated power and This article analyzes the global governance process in establishing international postal service standards, employing Krasner's "regime" framework and the global governance model of Weiss and Thakur, which includes knowledge management, norm development, and institutionalization. The study focuses on the role of the Universal Postal Union (UPU), a specialized agency under the United Nations, in defining global postal service frameworks. It

---

² Student of Department of Political Science and Public Administration,
Faculty of Social Sciences, Kasetsart University Email: phakphoom.sk@gmail.com

traces the historical evolution of postal governance from ancient times to the present and presents a case study of Thailand Post Company Limited to illustrate the country's adaptation to international standards and related policy challenges.

Keywords: global governance, regime, postal service standards, Universal Postal Union, Thailand Post

บทนำ

แม้ว่า “การบริการไปรษณีย์” จะเป็นกลไกพื้นฐานที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงผู้คน สินค้า และข้อมูลในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ตลอดจนระหว่างประเทศ แต่กลับเป็นประเด็นที่มักถูกมองข้ามในการศึกษาและการอภิปรายเชิงวิชาการในวงกว้าง โดยเฉพาะในบริบทของศตวรรษที่ 21 ซึ่งสังคมโลกเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การขยายตัวของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) ทำให้ความต้องการใช้บริการขนส่งพัสดุเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ถึงแม้ว่าการสื่อสารผ่านจดหมายในรูปแบบดั้งเดิมจะลดลง แต่บริการไปรษณีย์ในฐานะโครงสร้างพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนสินค้าและข้อมูลก็ยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด

ข้อมูลจากรายงาน *Postal Statistics 2022* ของสหภาพไปรษณีย์สากลระบุว่า มีการจัดส่งไปรษณีย์ภัณฑ์ภายในประเทศและระหว่างประเทศรวมกว่า 246,000 ล้านชิ้น และพัสดุภายในประเทศประมาณ 27,000 ล้านชิ้นในปีเดียว (UPU, 2022a: Online) ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมของบริการไปรษณีย์ในยุคปัจจุบันอย่างชัดเจน

ในด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ โดยเฉพาะแขนงวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แนวคิดเรื่อง “ระบอบ” (Regime) นับเป็นหนึ่งในกรอบแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการทำความเข้าใจโครงสร้าง กฎเกณฑ์ และกลไกการกำกับดูแลในระบบโลก ซึ่งมักปรากฏในวรรณกรรมและคำอธิบายเชิงทฤษฎีอยู่เสมอ การศึกษาระบอบขององค์การระหว่างประเทศ เช่น สหภาพไปรษณีย์สากล (UPU) จึงเป็นกรณีศึกษาที่มีความเหมาะสมในการทำความเข้าใจการกำกับดูแลระดับสากลในภาคส่วนที่แม้จะพื้นฐาน แต่กลับมีความเชื่อมโยงกับทั้งภาครัฐ เอกชน และชีวิตประจำวันของประชาชน

บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์บทบาทและพัฒนาการของ “ระบอบ” การบริการไปรษณีย์ในบริบทของกระบวนการโลกาภิวัตน์ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสามส่วนหลัก ได้แก่ (1) โครงสร้างของระบอบสหภาพไปรษณีย์สากล (2) กระบวนการโลกาภิวัตน์ในมาตรฐานการบริการไปรษณีย์ และ (3) การปรับใช้มาตรฐานดังกล่าวในบริบทประเทศไทย โดยพิจารณาผ่านกรณีศึกษาของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับโลกกับระดับชาติภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องระบอบระหว่างประเทศ

“ระบอบ” ของสหภาพไปรษณีย์สากล

ตามคำนิยาม “ระบอบ (Regime)” ของ Krasner (1983 : 2) หมายถึง ‘ชุดของหลักการ บรรทัดฐาน กฎเกณฑ์กติกา และกระบวนการตัดสินใจ ไม่ว่าจะโดยนัยหรือชัดเจนของตัวแสดงต่าง ๆ ที่อยู่บน ‘ความคาดหวัง’ มาบรรจบกันในขอบเขตที่กำหนดของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ’ โดยหากเราพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบ เริ่มจากหลักการ (principles) ของสหภาพไปรษณีย์สากลขึ้นอยู่กับยุทธศาสตร์ไปรษณีย์สากล³ ปัจจุบันคือ “Abidjan Postal Strategy 2021-2025”⁴ จากการประชุมสภาคองเกรส ครั้งที่ 27 ในเมืองอาบีจาน สาธารณรัฐโกตดิวัวร์ เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2021 ที่ผ่านมา เพื่อสนับสนุน “Postal Vision 2030” ให้สอดคล้องและบรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (UPU. 2024a: Online) สหภาพไปรษณีย์สากลในฐานะหน่วยงานของ

---

³ ค.ศ. 1989 ในการประชุมสภาคองเกรส ครั้งที่ 20 ณ เมืองวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการรับรองนำ ‘ยุทธศาสตร์ไปรษณีย์โลก (World Postal Strategy)’ ของสหภาพไปรษณีย์สากลมาใช้เป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับโครงการและงบประมาณขององค์กร

⁴ นอกจากนี้ เวทีการประชุมระดับภูมิภาค ค.ศ. 2024 ที่จะเกิดขึ้น มีการปรึกษาหารือถึงแผนยุทธศาสตร์รอบถัดไปอย่าง “Dubai Postal Strategy 2026-2029” ทำให้เห็นถึงพลวัต ความไม่หยุดนิ่งของสถาบัน

สหประชาชาติจะต้องประสานงานการดำเนินการตามเสาหลักเชิงยุทธศาสตร์หลักสามประการ ได้แก่ เสริมสร้างอำนาจหน้าที่ในฐานะเวทีหลักสำหรับการพัฒนาภาคไปรษณีย์ เสริมสร้างบทบาทผู้ให้บริการแก้ปัญหาทางเทคนิคที่เป็นนวัตกรรมและราคาเยียมเยาสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคไปรษณีย์ และ ช่วยทำให้สหภาพไปรษณีย์สากลเป็นศูนย์ข้อมูลและองค์ความรู้ชั้นนำของภาคส่วนไปรษณีย์ (UPU. 2024b: Online)

บรรทัดฐาน (norm) หรือมาตรฐานทั่วไปของพฤติกรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 บัญญัติคำว่า ‘ไปรษณีย์’ ซึ่งหมายถึง “วิธีการส่งหนังสือและหีบห่อสิ่งของเป็นต้นโดยมีองค์การที่ตั้งขึ้นเป็นเจ้าหน้าที่รับส่ง” (ราชบัณฑิตยสภา, 2554: ออนไลน์) หรือ “อันพึงใช้หรือพึงส่งไป” (ราชบัณฑิตยสภา, 2550: ออนไลน์) สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยไปรษณีย์สากลกำหนดมาตรฐานการให้บริการไปรษณีย์สากล (Universal Postal Service - UPS) ไว้ในมาตรา 1 วรรคที่หนึ่ง บรรทัดที่ 18 ว่า “การให้บริการไปรษณีย์ขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพอย่างถาวรทั่วทุกจุดในอาณาเขตของประเทศสมาชิก สำหรับลูกค้าทุกราย ในราคาที่เหมาะสม” (UPU. 2024c: Online)

กฎเกณฑ์กติกา (rules) อนุสัญญาว่าด้วยไปรษณีย์สากล หมวดที่ 1 กฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับร่วมกันทั่วไปของการบริการไปรษณีย์ระหว่างประเทศ ตลอดประวัติศาสตร์กว่า 145 ปี ที่ผ่านมามีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมบางส่วนในช่วงต้นทศวรรษ 2000 อยู่เป็นระยะ ซึ่งพันธกิจของสหภาพไปรษณีย์สากลตอกย้ำ “การกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ของบริการไปรษณีย์สากลที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่ออำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างประชากรโลกผู้อยู่อาศัย” รับรองการหมุนเวียนของสิ่งของไปรษณีย์อย่างเสรีในเขตไปรษณีย์เดียวที่ประกอบด้วยเครือข่ายที่เชื่อมต่อถึงกัน; สนับสนุนการนำมาตรฐานร่วมที่เป็นธรรมและการใช้เทคโนโลยีมาใช้ รับประกันสร้างความมั่นใจในความร่วมมือและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งเสริมความร่วมมือทางเทคนิคที่มีประสิทธิผล และ สร้างความพึงพอใจต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของลูกค้า (UPU. 2022b: Online)

กระบวนการตัดสินใจ (decision-making procedures) หรือแผนพฤติกรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งสหภาพไปรษณีย์สากล หมวดที่ 1 Organic provisions ส่วนที่สาม Organization of the Union มาตราที่ 14 Bodies of the Union บรรทัดที่หนึ่ง ระบุไว้ “องค์กรของสหภาพต้องประกอบไปด้วยองค์กรหลักทั้งหมด 4 องค์กร (UPU. 2022b: Online) ดังนี้:

- สภาองเกรส (the Congress) เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจสูงสุดของสหภาพไปรษณีย์สากล จัดประชุมกันทุก ๆ สี่ปี⁵ โดยผู้แทน

---

⁵ ประชุมวิสามัญ (Extraordinary Congress) อาจจัดขึ้นได้เมื่อมีคำการร้องขอหรือได้รับความยินยอมอย่างน้อยสองในสามจากประเทศสมาชิกของสหภาพไปรษณีย์สากล ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหภาพไปรษณีย์สากล หมวดที่ 1 Organic provisions ส่วนที่สาม Organization of the Union มาตรา 16

จากประเทศสมาชิก 192 ประเทศจะประชุมกันในโอกาสนี้เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ไปรษณีย์โลกฉบับใหม่และกำหนดกฎเกณฑ์ในอนาคตสำหรับการแลกเปลี่ยนไปรษณีย์ระหว่างประเทศ (UPU. 2023: Online)

- สภการบริหาร (the Council of Administration)⁶ ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 41 ประเทศ มีหน้าที่กำกับดูแลความต่อเนื่องของสหภาพไปรษณีย์สากล ทำงานระหว่างการประชุมสภาองค์กรรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ และศึกษาประเด็นด้านกฎระเบียบ การบริหาร นิติบัญญัติ และกฎหมาย มีอำนาจในการอนุมัติข้อเสนอของสภาปฏิบัติการไปรษณีย์สำหรับการกำหนดระเบียบหรือขั้นตอนใหม่มาใช้จนกว่าจะมีการประชุมสภาองค์กรครั้งต่อไป เพื่อให้มั่นใจว่าสหภาพไปรษณีย์สากลสามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมของไปรษณีย์ได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ สภการบริหารยังมีส่วนรับผิดชอบในการส่งเสริมและประสานงานด้านความช่วยเหลือในทางเทคนิคทุกด้านระหว่าง

---

⁶ เป็นองค์กรถาวรของสหภาพไปรษณีย์สากล ตามรัฐธรรมนูญแห่งสหภาพไปรษณีย์สากล หมวดที่ 1 *Organic provisions* ส่วนที่สาม *Organization of the Union* มาตราที่ 14 *Bodies of the Union* วรรคที่สอง

ประเทศสมาชิก⁷ สามารถดำเนินมาตรการที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อแก้ไขปัญหาระดับส่วนได้โดยอนุมัติงบประมาณและบัญชีทุก ๆ สองปีตลอดจนการอัปเดตกลยุทธ์และงบประมาณเป็นประจำทุกปี (UPU. 2020a: Online)

- สภาปฏิบัติการไปรษณีย์ (the Postal Operations Council)⁸ เป็นหน่วยงานด้านเทคนิคและปฏิบัติการของสหภาพไปรษณีย์สากล ประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมด 48 ประเทศ ซึ่งได้รับเลือกตั้งในระหว่างการประชุมสภาคองเกรส⁹ โดยจะเลือกประธานสภาปฏิบัติการไปรษณีย์กันเองและประชุมกันทุกปีที่สำนักงานใหญ่ในกรุงเบิร์น โปรแกรมแผนการทำงานมุ่งเน้นไปที่การช่วยให้ปรับปรุง

---

⁷ ค.ศ. 1947 ในการประชุมคองเกรส ครั้งที่ 12 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารและผู้ประสานงานขึ้น ซึ่งภายหลังต่อมาเป็นที่รู้จักกันในปัจจุบันนามว่า ‘สภการบริหาร (the Council of Administration - CA)’

⁸ เป็นองค์กรถาวรของสหภาพไปรษณีย์สากล ตามรัฐธรรมนูญแห่งสหภาพไปรษณีย์สากล หมวดที่ 1 *Organic provisions* ส่วนที่สาม *Organization of the Union* มาตราที่ 14 *Bodies of the Union* วรรคที่สอง

⁹ ค.ศ. 1957 การประชุมสภาคองเกรส ครั้งที่ 14 ณ กรุงออกตาว่า ประเทศแคนาดา ได้จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อการศึกษาด้านไปรษณีย์ (the Consultative Committee for Postal Studies) ซึ่งเป็นต้นแบบบรรพบุรุษของ ‘สภาปฏิบัติการไปรษณีย์ (the Postal Operations Council - POC)’ ในปัจจุบัน

และยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการไปรษณีย์ของตนให้ทันสมัย เกี่ยวข้องกับด้านปฏิบัติการ เศรษฐกิจ และการค้าเชิงพาณิชย์ของ ธุรกิจไปรษณีย์ นอกจากนี้ สภาปฏิบัติการไปรษณีย์ยังเสนอให้ คำแนะนำแก่ประเทศสมาชิกเกี่ยวกับมาตรฐานสำหรับกระบวนการ ทางเทคโนโลยีการปฏิบัติงานหรือกระบวนการอื่น ๆ ภายในขอบเขต อำนาจหน้าที่ความสามารถของสภาในกรณีที่จำเป็นต้องมีแนว ปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน (UPU. 2020b: Online)

- สำนักงานระหว่างประเทศ (the International Bureau)¹⁰ มี พนักงานประมาณ 250 คนจาก 50 ประเทศ ซึ่งทำหน้าที่เป็น เลขานุการให้การสนับสนุนด้านการจัดระบบการดำเนินงาน (logistics) และเทคนิคแก่องค์กรในสหภาพไปรษณีย์สากล เป็น สำนักงานประสานงาน ข้อมูล และให้คำปรึกษาหารือ ส่งเสริมความ ร่วมมือทางเทคนิคระหว่างสมาชิกภาพ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา สำนักงานระหว่างประเทศมีบทบาทผู้นำที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้นในบาง กิจกรรมอย่าง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีไปรษณีย์มาใช้ผ่านศูนย์ เทคโนโลยีไปรษณีย์ การพัฒนาตลาดไปรษณีย์ผ่านพื้นที่ที่มีศักยภาพ ในการเติบโต เช่น การส่งจดหมายไปรษณีย์โดยตรง EMS และการ ติดตามคุณภาพการบริการในระดับโลก ดูแลการวางแผน การ

---

¹⁰ ค.ศ. 1970 อาคารสำนักงานระหว่างประเทศได้รับเปิดดำเนินการ ปัจจุบันอยู่ใน เขต Muirfield กรุงเบิร์น

จัดเตรียมการ การดำเนินการนำไปใช้ และการติดตามโครงการพัฒนา
ประโยชน์ในภูมิภาคของตน ผ่านศูนย์เทคโนโลยีประโยชน์ที่สหภาพ
ประโยชน์สากลได้จัดตั้งศูนย์สนับสนุนระดับภูมิภาคหลายแห่งในส่วน
ต่าง ๆ ของโลก เพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศโดย
ศูนย์เหล่านี้จัดการการปรับใช้งานและการสนับสนุนแอปพลิเคชัน
ผลิตภัณฑ์ และบริการด้านเทคโนโลยีของสหภาพประโยชน์สากล
ภายในภูมิภาคของตน (UPU. 2020c: Online)

กระบวนการโลกาภิบาลมาตรฐานการบริการประโยชน์

ตามแนวคิดกระบวนการเกิดขึ้นของโลกาภิบาลที่เสนอโดยไวซ์
และฐากูร (Weiss & Thakur, 2014, 496-501) กระบวนการเกิดขึ้นของ
โลกาภิบาลนั้น Weiss และ Thakur ได้อธิบายผ่านบทบาทของ
สหประชาชาติในการพยายามสร้างสถาบันระหว่างประเทศเพื่อกำกับดูแล
และจัดการกับปัญหาความท้าทายที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ว่าประกอบไป
ด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การจัดการความรู้ (managing knowledge) การ
พัฒนาบรรทัดฐาน (developing norms) การสร้างและเผยแพร่ข้อแนะนำ
(formulating and promulgating recommendations) และการทำให้อ
องค์ความรู้และความคิดดังกล่าวมีความเป็นสถาบัน (institutionalizing
ideas) (ไพลิน กิตติเสรีชัย, 2567) อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียน
ได้เลือกที่จะจัดกลุ่มแนวคิดดังกล่าวใหม่ให้กระชับเหลือเพียง 3 ขั้นตอน

ได้แก่ การจัดการองค์ความรู้การบริการไปรษณีย์ การก่อตัวของโลกาภิบาลมาตรฐานไปรษณีย์ และการทำงานของโลกาภิบาลมาตรฐานไปรษณีย์ ด้วยเหตุผลเชิงโครงสร้างและการนำเสนอที่เหมาะสมกับบริบทของกรณีศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากในเชิงปฏิบัติ กระบวนการทั้งสี่ประการข้างต้นมิได้ดำเนินไปอย่างเป็นเส้นตรงแบบแยกส่วน หากแต่มีความทับซ้อนและสอดคล้องเชิงเวลาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะขั้นตอนที่ 2 ถึง 4 ซึ่งมีลักษณะต่อเนื่องและมักเกิดขึ้นควบคู่กันในบริบทของการเจรจา การกำหนดแนวทาง และการประยุกต์ใช้ในระดับสถาบัน

ดังนั้น การรวบรวมขั้นตอนเหล่านี้ให้เหลือเพียง 3 ขั้นตอน จึงไม่ใช่การลดทอนความซับซ้อนของแนวคิดดั้งเดิม แต่เป็นการจัดระเบียบเชิงวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ ซึ่งมุ่งวิเคราะห์พัฒนาการของระบอบการบริการไปรษณีย์ในบริบทของโลกาภิบาลอย่างเป็นระบบ แต่ไม่ซ้ำซ้อนและสามารถอธิบายปรากฏการณ์เชิงนโยบายและสถาบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. การจัดการองค์ความรู้การบริการไปรษณีย์ Weiss และ Thakur เสนอว่าการจัดการความรู้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญมาก เพราะเป็นขั้นตอนการระบุประเด็น ปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วทำให้รัฐและตัวแสดงต่าง ๆ ยอมรับร่วมกันถึงการมีอยู่จริงของปัญหาดังกล่าว จากนั้น ต้อง รวบรวมข้อมูลที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับธรรมชาติของปัญหาเพื่อเข้าใจสาเหตุและสามารถอธิบายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นได้ (โพลิน กิตติเสรีชัย, 2567) การส่ง

พัสดุหรือบริการไปรษณีย์นั้นมีมาตั้งแต่อารยธรรมยุคแรก โดยมีหลักฐานที่นำทิ้งของระบบไปรษณีย์ก็มีปรากฏอยู่แทบทุกทวีปหลายประเทศในรูปแบบของผู้ส่งสารที่คอยรับใช้กษัตริย์และจักรพรรดิไม่ว่าจะเป็นเปอร์เซียอินเดีย และจีน เป็นต้น ซึ่งร่องรอยของจดหมายแรกสุดถูกค้นพบในอียิปต์สมัยโบราณเมื่อประมาณ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล¹¹ ซึ่งบริการไปรษณีย์ ณ ขณะนั้นมีไว้สำหรับฟาโรห์โดยเฉพาะที่ใช้บริการไปรษณีย์เพื่อในการส่งคำสั่งไปทั่วดินแดนอาณาเขตของรัฐเท่านั้น (Sundqvist, 2022: Online)

ประมาณ 550 ถึง 330 ปีก่อนคริสต์ศักราช ชาวเปอร์เซียในสมัยอาคีเมนิด (Achaemenid Persians) จะส่งจดหมายของโดยใช้ระบบขนส่งโดยขี่ม้า โดยผู้ส่งสารอาจใช้ธรรมา (rhedæ) พร้อมม้าเร็ว นอกจากนี้ การส่งจดหมายในจักรวรรดิเปอร์เซียไม่ใช่สิ่งที่ใคร ๆ ก็ทำได้ มีเพียงกษัตริย์และผู้นำที่มีอิทธิพลเท่านั้นที่สามารถใช้ระบบไปรษณีย์ได้ รวมถึงยังมีบริการที่ช้ากว่าอีกประเภทหนึ่งซึ่งติดตั้งเกวียนสองล้อ (birolæ) ที่ลากด้วยวัวบริการที่ช้ากว่านี้ส่งวนไว้สำหรับการติดต่อสื่อสารกับรัฐบาล (Norman, 2024a: Online) ซึ่งการเดินทางผ่านเส้นทางสายเปอร์เซีย (the Persian Royal Road) ผู้ให้บริการขนส่งของราชวงศ์สามารถส่งข้อความจากเมืองซูซาไปยัง

---

¹¹ สหภาพไปรษณีย์สากลระบุว่า “เอกสารไปรษณีย์ฉบับแรกที่ค้นพบในอียิปต์มีอายุตั้งแต่ 255 ปีก่อนคริสตกาล”

เมืองซาร์ดีสได้ภายใน 7-9 วัน¹² จากปกติการเดินทางทั่วไปหรือกองทัพที่เดินเท้าอาจใช้เวลาถึงประมาณสามเดือน (Norman, 2024b: Online)

หลังจากนั้น อีกประมาณ 27-14 ปีก่อนคริสตกาล เอกสารไปรษณีย์ฉบับแรกที่ค้นพบในอียิปต์มีอายุตั้งแต่ 255 ปีก่อนคริสตกาล จักรพรรดิออกัสตัส (Augustus) ได้ก่อตั้ง *Cursus Publicus* ซึ่งเป็นบริการจัดส่งไปรษณีย์แห่งแรกที่มีการบันทึกข้อมูลเอกสารไว้อย่างดี ทำหน้าที่ดำเนินการรับผิดชอบการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการและการบริหารภายในจักรวรรดิโรมันทั้งหมด ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นหนทางในการรวมดินแดนอันกว้างใหญ่ของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นหนึ่งเดียวผ่านการส่งสารข้อความเจ้าหน้าที่ และรายได้ภาษีจากแคว้นหนึ่งไปยังอีกแคว้น อิงตามแบบจำลองของชาวเปอร์เซียที่ผู้ส่งสารจะส่งต่อข้อความ ก่อนภายหลังเปลี่ยนมาใช้ระบบที่ให้คนเดียวเดินตลอดทางเพื่อนำข้อความไปส่ง ซึ่งข้อดีของวิธีนี้ทำให้ผู้รับสารสามารถสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกับผู้ส่งสารได้และมีความปลอดภัย

---

¹² เฮโรโดตัส (Herodotus) นักประวัติศาสตร์ชาวกรีก เคยเขียนบรรยายชื่นชมเกี่ยวกับบริการไปรษณีย์ของเปอร์เซียไว้เมื่อ 500 ปีก่อนคริสตกาลว่า “...หิมะ ฝน ความร้อน หรือความมืดมิดในยามค่ำคืนก็ไม่สามารถหยุดการส่งของตามกำหนดเวลาได้...” ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ Silverstein, A. J. (2007). *Postal Systems in the Pre-Modern Islamic World*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/books/postal-systems-in-the-premodern-islamic-world/8A884C858D9AF1ED5D30D3F411585E42>

มากกว่า แต่ข้อเสียของระบบนี้ทำให้ความเร็วในการสื่อสารช้าลง โดยนักวิชาการและองค์กรต่าง ๆ ได้ประมาณการว่า ความเร็วเฉลี่ยของผู้ส่งสารทางบกของจักรวรรดิโรมันอยู่ที่ประมาณ 50 ไมล์ต่อวัน ซึ่งถือว่าลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับวิธีการที่จักรวรรดิเปอร์เซีย (Norman, 2024a: Online)

ในศตวรรษที่ 16 โดยตลอดศตวรรษนี้ราชวงศ์ Thurn und Taxis เป็นผู้จัดส่งสินค้าของจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ และในเซาเทิร์นเนเธอร์แลนด์¹³ สเปน และเบอร์กันดี (ปัจจุบันคือแคว้นหนึ่งในฝรั่งเศส) ได้พัฒนาการบริการไปรษณีย์ระหว่างประเทศที่สามารถ “ส่งจดหมายโต้ตอบส่วนตัวและรายบุคคลโดยชำระเงินตามความเหมาะสม” (UPU. 2020d: Online) จนกระทั่งศตวรรษที่ 17 ก็ได้เกิดสนธิสัญญาไปรษณีย์ระหว่างประเทศฉบับแรกเกิดขึ้น ประกอบด้วยข้อตกลงทวิภาคีที่ควบคุมการขนส่งทางไปรษณีย์ระหว่างประเทศต่าง ๆ ในยุโรป โดยใน ค.ศ. 1675 ปีท ฟิชเชอร์ ฟอน ไรเชินบาค (Beat Fischer von Reichenbach) เป็นผู้ก่อตั้งไปรษณีย์ในสาธารณรัฐเบิร์น ได้รับใบอนุญาต 25 ปีจากรัฐเบอร์นีสนี้ให้ดำเนินการบริการไปรษณีย์และบริการจัดส่ง ขยาย ‘ไปรษณีย์เบอร์นีส the Bernese Post’ เพื่อให้เป็นหนึ่งในบริการไปรษณีย์ที่เร็วที่สุดในยุโรป และใน ค.ศ. 1680 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อัศวินจากจักรพรรดิเลโอโพลด์ที่ 1 แห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ (UPU. 2020d: Online)

---

¹³ มีอีกชื่อเรียกว่า ‘เนเธอร์แลนด์ของสเปน’

2. การก่อตัวของโลกาภิวัตน์มาตรฐานการบริการไปรษณีย์ (การสร้างและเผยแพร่ข้อแนะนำ) เมื่อผ่านการระบุและวิเคราะห์ปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการพัฒนาบรรทัดฐาน ในขั้นตอนนี้คือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับบรรทัดฐานเพื่อทำให้เกิดพฤติกรรมแบบใหม่ โดยมากจะกระทำการผ่านการ ประชุมระหว่างประเทศ และคณะกรรมการดำเนินงาน เนื่องจากมนุษย์เป็นตัวแสดงทางสังคม เพราะฉะนั้น บรรทัดฐานจึงมีความสำคัญในการทำงานและดำรงอยู่ของสังคม การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจึงสามารถถูกพิจารณา ผ่านมุมมองของบรรทัดฐานไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรือความสัมพันธ์ในหมู่ผู้นำชาติต่าง ๆ เมื่อมีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ จนทำให้ปัญหานั้น ๆ ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญ เร่งด่วนในประชาคมที่กำหนดนโยบายระหว่างประเทศ จนเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการสร้าง เผยแพร่ บรรทัดฐานใหม่ ตลอดจนทำให้บรรทัดฐานนั้น ๆ มีความเป็นสถาบันเพื่อความยั่งยืนของตัวบรรทัดฐานดังกล่าว (ไพลิน กิตติเสรีชัย, 2567)

ก่อนที่จะเกิดมาตรฐานสากลด้านการให้บริการไปรษณีย์ การปฏิรูปไปรษณีย์ระดับชาติที่สำคัญที่สุดเกิดขึ้นในอังกฤษ ค.ศ. 1840 กระบวนการนี้เริ่มต้นจากการปฏิรูปใน ค.ศ. 1837 เมื่อเซอร์โรว์แลนด์ ฮิลล์ (Sir Rowland Hill) ได้เสนอระบบตราประทับแบบกาว เพื่อระบุการชำระเงินล่วงหน้าของค่าไปรษณีย์ (postage) เพื่อลดความซับซ้อนของอัตราไปรษณีย์ในบริเตนใหญ่ นอกจากนี้ ยังคิดอัตราค่าบริการแบบเดียวกันสำหรับจดหมายทุกฉบับที่มีน้ำหนักเท่ากันในการภายในประเทศโดยไม่

คิดค่าส่งตามระยะทาง เซอร์โรว์แลนด์ ฮิลล์ ยังได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ริเริ่ม ‘ดวงตราไปรษณียากร’ หรือ ‘แสตมป์’¹⁴ ดวงแรกของโลกปรากฏครั้งแรกในบริเตนใหญ่เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ. 1840 เป็นที่รู้จักในชื่อ ‘the Penny Black’ อิงจากหน่วยเหรียญทศนิยมของบริเตนใหญ่ ลักษณะของสี และมีรูปพระพักตร์ของสมเด็จพระราชินีวิกตอเรีย เริ่มใช้งานจริงครั้งแรกวันที่ 5 พฤษภาคมในปีเดียวกัน (UPU. 2020e: Online) และใน ค.ศ. 1854 บริการ ‘ธนาณัติทางไปรษณีย์ระหว่างประเทศ (International Postal Money Order)’ แห่งแรกถูกสร้างขึ้น เพื่อให้กองทหารอังกฤษสู้รบในสงครามไครเมียสามารถโอนเงินกลับบ้านได้

เมื่อเวลาผ่านไป ใน ค.ศ. 1862 มอนต์โกเมอรี แบลร์ (Montgomery Blair) อธิบดีกรมไปรษณีย์แห่งสหรัฐอเมริกา ได้เขียน “จดหมาย” ถึง วิลเลียม เฮนรี สจ๊วต (William Henry Steward) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น เสนอให้มีการประชุมระดับนานาชาติขึ้น โดยได้รับแรงบันดาลใจจากโครงสร้างของสหภาพไปรษณีย์ออสเตรีย-เยอรมนี เพื่อหารือเกี่ยวกับการปรับปรุงลดความซับซ้อนและสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานไปรษณีย์ระหว่างประเทศ จนวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1863 คณะกรรมาธิการไปรษณีย์ระหว่างประเทศได้มีการจัด ‘ประชุมนานาชาติ

---

¹⁴ การประดิษฐ์แสตมป์ได้ปฏิวัติการบริการไปรษณีย์ ทำให้ระบบภาษีศุลกากรสำหรับการชำระค่าบริการไปรษณีย์ง่ายขึ้นและลดการสูญเสียให้กับผู้ประกอบการไปรษณีย์

ไปรษณีย์ (International Paris Postal Conference)’ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยมีตัวแทนจากหน่วยงานไปรษณีย์ผู้แทนไปรษณีย์จากประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและอเมริกา 15 ประเทศแห่งมาประชุมวางหลักการทั่วไปหลายประการสำหรับข้อตกลงร่วมกันและเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการจัดทำสนธิสัญญาไปรษณีย์ระหว่างประเทศบนพื้นฐานร่วมกัน แต่ขอบเขตการตัดสินใจที่มีจำกัดและไม่สามารถตกลงกันเกี่ยวกับข้อตกลงไปรษณีย์ระหว่างประเทศได้ (ICAO. 2024: Online)

ภารกิจดังกล่าวตกทอดส่งต่อไปใน ค.ศ. 1868 การพัฒนาครั้งสำคัญนี้เกิดขึ้นจาก ไฮน์ริช ฟอน สเตฟาน (Heinrich von Stephan) ที่ปรึกษาสมาชิกองคมนตรีอาวุโสของไปรษณีย์ ผู้อำนวยการไปรษณีย์ทั่วไปของจักรวรรดิเยอรมัน ได้ร่างแผนสำหรับสหภาพไปรษณีย์ระหว่างประเทศตามคำแนะนำของตน วารสารทางการของฝ่ายบริหารไปรษณีย์ของสมาพันธรัฐเยอรมันเหนือตีพิมพ์บันทึกการบรรยายถึงคุณลักษณะเฉพาะที่มีสาระสำคัญของแผน “สหภาพไปรษณีย์ระหว่างประเทศในหมู่ประชาชาติที่มีอารยะเจริญแล้วทั้งหมด” และเสนอให้ส่งแผนนี้ไปยังการประชุมสมัชชาสากลสำหรับการอภิปรายหารือ (UPU. 2020f: Online)

รัฐบาลสวีเดนและแลนด์ได้จัดการประชุมระหว่างประเทศ ณ กรุงเบิร์น ประเทศสวีเดนและแลนด์ในวันที่ 15 กันยายน ค.ศ. 1874 โดย Henrich สามารถรวบรวมผู้แทนจากหน่วยงานไปรษณีย์ทั้งหมด 22

ประเทศ¹⁵ เข้าร่วมการประชุมดังกล่าว เมื่อการประชุมครั้งนี้สิ้นสุดลง วันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 1874 ได้มีการลงนามใน ‘สนธิสัญญาเบิร์น (the Treaty of Bern)’ หรือชื่อเดิมคือ ‘สนธิสัญญาว่าด้วยการก่อตั้งสหภาพไปรษณีย์ทั่วไป (General Postal Union)’ ตีตราสำคัญอยู่ที่มาตรา 15 ของสนธิสัญญาเบิร์นให้จัดตั้งสำนักงานกลางขึ้นภายใต้ชื่อ ‘สำนักงานระหว่างประเทศของสหภาพไปรษณีย์ทั่วไป’ ซึ่งจะดำเนินการภายใต้การอภิบาลของฝ่ายบริหารไปรษณีย์ที่สภาองเกรสจะเป็นผู้เลือก และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จะต้องตกเป็นภาระของทุกคนของรัฐผู้ทำสัญญา สหภาพไปรษณีย์ทั่วไปได้ก่อตั้งขึ้นในฐานะองค์กรระหว่างรัฐบาลที่มุ่งมั่นในการพัฒนาเขตไปรษณีย์เดียวเพื่อให้บริการทั่วโลก (Yale Law School. 2008: Online) โดยในระหว่างการประชุมสภาการไปรษณีย์ (Postal Congress) ครั้งแรกนี้ ‘สำนักงานระหว่างประเทศ (the International Bureau - IB)’¹⁶ ซึ่งดำเนินการภายใต้การกำกับดูแลของสมาพันธ์รัฐสวิตเซอร์แลนด์ ได้รับการ

---

¹⁵ สนธิสัญญาว่าด้วยการก่อตั้งสหภาพไปรษณีย์ทั่วไป เป็นข้อสรุปที่ริเริ่มระหว่าง 22 ประเทศ ได้แก่ เยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี เบลเยียม เดนมาร์ก อียิปต์ สเปน สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส บริเตนใหญ่ กรีซ อิตาลี ลักเซมเบิร์ก นอร์เวย์ เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส รมานี รัสเซีย เซอร์เบีย สวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ และตุรกี

¹⁶ ค.ศ. 1875 ยูจีน โบเรล (Eugène Borel) หนึ่งในสมาชิกสภาสหพันธ์รัฐสวิตเซอร์แลนด์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการคนแรกของสำนักงานระหว่างประเทศของสหภาพไปรษณีย์ทั่วไป

จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักเลขาธิการสำหรับสหภาพไปรษณีย์ทั่วไปแห่งใหม่ (ICAO. 2024: Online)

สนธิสัญญาดังกล่าวประสบความสำเร็จในการรวมบริการไปรษณีย์และกฎระเบียบระหว่างประเทศที่ซับซ้อนต่าง ๆ เข้าด้วยกันให้กลายเป็นอาณาเขตไปรษณีย์แห่งเดียว เพื่อการแลกเปลี่ยนจดหมายซึ่งกันและกัน รวมถึงอุปสรรคและขอบเขตพรมแดนที่กีดกันขัดขวางการไหลเวียน และการเติบโตของไปรษณีย์ระหว่างประเทศอย่างเสรีในที่สุดก็ได้ถูกขจัดหรือถอนออกไปในที่สุด (UPU. 2020g: Online) นับตั้งแต่ ค.ศ. 1874 เป็นต้นมา หลักการอัตราค่าไปรษณีย์สำหรับการขนส่งจดหมายได้ทำให้มาตราส่วนค่าบริการไปรษณีย์ที่ซับซ้อนซึ่งมีอยู่ภายใต้ข้อตกลงทวีปาคีนั้นเรียบง่ายและเป็นมาตรฐานมากขึ้นและถูกกำหนดโดยการประชุมของสหภาพไปรษณีย์สากล นอกเหนือจากนี้ ยังมีหลักการพื้นฐานของ “การต่างตอบแทน (reciprocity)” หรือเรียกอีกอย่างว่า ‘หลักการไม่แบ่งปันค่าธรรมเนียม (non-sharing of charges)’ อีกประการหนึ่งที่ควบคุมเครือข่ายไปรษณีย์ทั่วโลก ซึ่งระบุไว้ในอนุสัญญาดังกล่าวในการยกเว้นไปรษณีย์การบริการขนส่งที่ประเทศต้นทางต้องชำระเงินไปยังประเทศปลายทาง (ICAO. 2024: Online)

กลไกของการบริการไปรษณีย์ยังคงหมุนต่อไป โดยทำงานควบคู่ไปกับการรับมือกับเหตุการณ์ระดับโลกและความท้าทายต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนภาคส่วนนี้ให้ก้าวไปข้างหน้า จนกระทั่ง ค.ศ. 1878 จากสมาชิกภาพในสหภาพเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอย่างรวดเร็วในช่วงสามปีที่ผ่านมา

สหภาพไปรษณีย์ทั่วไปจึงได้มีการเปลี่ยนชื่อซึ่งรู้จักในปัจจุบันคือ “สหภาพไปรษณีย์สากล (Universal Postal Union - UPU)” มีสำนักงานใหญ่ในกรุงเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ถือเป็นองค์การระหว่างประเทศที่เก่าแก่เป็นอันดับสองของโลก (รองจากสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ) (ICAO. 2024: Online) ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ใกล้เคียง ประสานงาน และให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคตามความจำเป็น โดยสหภาพไปรษณีย์สากลจะกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับการแลกเปลี่ยนจดหมายระหว่างประเทศ และเสนอให้คำแนะนำเพื่อกระตุ้นการเติบโตของปริมาณจดหมายไปรษณีย์ พัสดุ บริการทางการเงิน และปรับปรุงคุณภาพการบริการสำหรับลูกค้า ทำให้ช่วยให้มั่นใจได้ว่ามีเครือข่ายสากลอย่างแท้จริงของผลิตภัณฑ์และบริการที่ทันสมัยอย่างแท้จริง (UPU. 2020h: Online) เพื่อสะท้อนถึงจำนวนสมาชิกภาพทั่วโลกที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงการประชุมสภาองค์กรสหประชาชาติได้บรรลุรับรองข้อตกลงเกี่ยวกับเรื่องจดหมายและมีการออกฉันทมติระหว่างประเทศที่มีการประทับตราฉบับแรกครั้งแรกในเดือนกรกฎาคมของปีเดียวกัน (UPU. 2020d: Online)

การประชุมสภาองค์กรสหประชาชาติ ครั้งที่ 6 ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ค.ศ. 1906 หลักการของการต่างตอบแทนซึ่งกันและกันนี้ถูกทำทลายเป็นครั้งแรกเมื่อคณะผู้แทนเปอร์เซียเสนอให้มีการแก้ไขมาตราที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรค่าธรรมเนียมในอนุสัญญาไปรษณีย์สากล (Universal Postal Convention) แต่การประชุมคราวดังกล่าวได้ปฏิเสธไปโดยให้เหตุผลโต้แย้งว่า “ข้อเสนอดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากการพิจารณาที่ต่างไปจากจิตวิญญาณของสหภาพโดยสิ้นเชิง” จึงมีการจัดทำ ‘วิมัยบัตร (International

Reply Coupon – IRC)’ แทน สามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นแสตมป์หนึ่งดวงหรือมากกว่านั้น ซึ่งถือเป็นค่าจัดส่งไปรษณีย์ขั้นต่ำสำหรับไปรษณีย์ภัณฑ์ทางอากาศ (airmail)¹⁷ ไปยังประเทศสมาชิกอื่นในสหภาพไปรษณีย์สากล น้ำหนักสูงสุดไม่เกิน 20 กรัม (UPU. 2020d: Online)

3. การทำงานของโลกาภิบาลมาตรฐานการบริการไปรษณีย์

จากที่กล่าวมาข้างต้นสหภาพไปรษณีย์สากลเริ่มมีการทำให้องค์ความรู้และความคิดดังกล่าวมีความเป็นสถาบันรูปธรรมยั่งยืนในวันที่ 4 ตุลาคม ค.ศ. 1909 อนุสาวรีย์สหภาพไปรษณีย์สากลเปิดตัวที่สวนสาธารณะ Kleine Schanze ในใจกลางเมือง ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ รูปปั้นทองสัมฤทธิ์และหินแกรนิตยืนสูง 10 เมตร กว้าง 40 เมตร ที่สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงการก่อตั้งสหภาพไปรษณีย์สากล เป็นผลงานของประติมากรชาวฝรั่งเศส เรอเน เดอ แซร์ต-มาร์โซซ์ (René de Saint-Marceaux) ซึ่งเป็นสมาชิกของ Paris Académie des Beaux-Arts¹⁸ ได้รับเลือกให้สร้างสรรค์ผลงานนี้หลังจากการแข่งขันระดับนานาชาติที่จัดโดยรัฐบาลสวิตเซอร์แลนด์ใน

---

¹⁷ ค.ศ. 1911 อองรี เปเกต์ (Henri Piquet) นักบินของ FSST AERIAL POST ชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ขนส่งไปรษณีย์ทางอากาศอย่างเป็นทางการครั้งแรกโดยเที่ยวบินดังกล่าวเกิดขึ้นที่อินเดียบรรทุกกระสอบที่บรรจุจดหมายประมาณ 6,500 ชิ้นบนเครื่องบินฮัมเบอร์ปีกสองชั้นบินด้วยระยะทาง 10 กิโลเมตรภายใน 27 นาทีจากเมืองอลาฮาบาดไปยังเมืองนานี

¹⁸ Paris Académie des Beaux-Arts แปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า Paris Academy of Fine Arts หรือสถาบันวิจิตรศิลป์แห่งปารีส

หัวข้อ “*Around the World*” โดยประติมากรรมชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงภารกิจสากลที่แท้จริง (UPU. 2020d: Online) ภาพของ “ผู้ส่งสารผู้ขายทั้งห้าคน เป็นสัญลักษณ์ตัวแทนของ 5 ทวีป และผู้หญิงเดินร่ำไปรอบโลก ในขณะที่ส่งจดหมายไปทั่วโลก” รวมถึงตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ดังกล่าวค่อย ๆ ได้รับการยอมรับว่าเป็นสัญลักษณ์อันโดดเด่นของสหภาพไปรษณีย์สากล มากไปกว่านั้น ยังเป็นแรงบันดาลใจที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างมากของตราสัญลักษณ์ (logo) ของสหภาพไปรษณีย์สากล จากที่ปรากฏบนหน้าปกนิตยสาร Union Postale ใน ค.ศ. 1951 ก่อนต่อมาถูกใช้บนซองจดหมายร้านเอกสารทางราชการ และสภการบริหารของสหภาพไปรษณีย์สากลได้นำตราสัญลักษณ์ดังกล่าวมาใช้อย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1967 จนถึงปัจจุบัน (ICAO. 2024: Online) หลักการความสม่ำเสมอของไปรษณียากรได้รับการปรับให้เข้ากับความเป็นจริงทางเศรษฐกิจของโลก ซึ่งอยู่ในช่วงทศวรรษที่ 1920 ณ ขณะนั้นแตกต่างไปจากทศวรรษก่อนหน้าอย่างเห็นได้ชัด การประชุมสภาคองเกรส ครั้งที่ 7 ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ได้มีทางเลือกแก่ฝ่ายบริหารในการเพิ่มหรือลดค่าธรรมเนียมพื้นฐานภายในขีดจำกัดร้อยละที่กำหนดใน ค.ศ. 1924 (ICAO. 2024: Online) และส่วนสำคัญในทศวรรษ 1929 การประชุมไปรษณีย์สากล (Universal Postal Congress) ครั้งที่ 9 ณ กรุงลอนดอน ประเทศสหราชอาณาจักร ได้จัดตั้งบริการพัสดุขนาดเล็ก (small packet)

สหภาพไปรษณีย์สากลกลายเป็นหน่วยงานพิเศษของสหประชาชาติ (United Nations) เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1948 โดย

สหภาพไพรซีมิย์สากลมีส่วนช่วยในการพัฒนานโยบายและริเริ่มกิจกรรมความร่วมมือกับหน่วยงานพิเศษเฉพาะทาง กองทุน และโครงการอื่น ๆ กับสหประชาชาติมากมาย เชื่อมโยงโดยตรงกับอำนาจหน้าที่และภารกิจในการส่งเสริมการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงการบรรลุวาระการพัฒนายั่งยืน ค.ศ. 2030 ซึ่งอภิตีของสหภาพไพรซีมิย์สากลจะเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการบริหารสูงสุดที่ประสานงานกิจกรรมของระบบองค์การสหประชาชาติ และคณะกรรมการชุดนี้มีเลขาธิการองค์การสหประชาชาติเป็นประธาน (UPU. 2020i: Online) ทำงานร่วมกับองค์กรพันธมิตรของสหประชาชาติหลายแห่งในโครงการที่เป็นรูปธรรมมากมาย ไม่ว่าจะเป็น สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (International Telecommunications Union - ITU) องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (International Civil Aviation Organization - ICAO) องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization - ILO) และองค์การการค้าโลก (World Trade Organization - WTO) เป็นต้น รวมถึงสหภาพไพรซีมิย์สากลยังรักษาความสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือสหประชาชาติ เช่น สมาคมการขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ (International Air Transport Association - IATA) องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Organization for Standardization - ISO) องค์การการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ (International Organization for Migration) และองค์การศุลกากรโลก (World Customs Organization - WCO) เป็นต้น (UPU. 2020j: Online)

ค.ศ. 1952 การประชุมสภาคองเกรส ครั้งที่ 13 ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม มอบบริการไปรษณีย์ฟรีให้กับบรรณกรรรมสำหรับผู้พิการทางสายตา โดยการประชุมครั้งนี้ยังนำเสนอการตีความไปพร้อม ๆ กันเพื่อประโยชน์ของผู้ได้รับมอบหมาย ซึ่งก่อนหน้านี้การประชุมสหภาพไปรษณีย์สากลทั้งหมดดำเนินการเป็นแต่ภาษาฝรั่งเศสเพียงอย่างเดียว โดยภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาทางการที่ใช้สื่อสารกันในระหว่างองค์กรสหภาพไปรษณีย์สากล หลังจากนั้นต่อมาอีกไม่กี่ปีภาษาอังกฤษก็ถูกเพิ่มเข้ามาเป็นภาษาในการทำงานเมื่อ ค.ศ. 1994 (UPU. 2020k: Online) สนธิสัญญาเบิร์นได้รับการแก้ไขอยู่หลายครั้งก่อนได้ข้อสรุป เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 1964 ที่การประชุมสภาคองเกรส ครั้งที่ 15 ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ด้วยการรับรองปรับโครงสร้างใหม่ สหภาพไปรษณีย์สากลได้ผนวกรวมสนธิสัญญาดังกล่าวเข้าไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งปัจจุบันเป็นสนธิสัญญาที่รัฐต่าง ๆ ต้องสัตยาบันเมื่อต้องการเข้าร่วมกับสหภาพไปรษณีย์สากล ประกอบด้วยระเบียบทั่วไป อนุสัญญา และข้อบังคับโดยละเอียด โดยมีพิธีสารเพิ่มเติมอีก 11 ฉบับและถูกนำมาใช้ในการประชุมสภาคองเกรสคราวต่อ ๆ ไปนับตั้งแต่นั้นมา นอกจากนี้ สภาคองเกรสยังได้จัดทำระบบกลุ่มภาษา ซึ่งช่วยให้ประเทศสมาชิกสามารถจัดการแปลงสิ่งพิมพ์ของสหภาพไปรษณีย์สากลเป็นภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาฝรั่งเศสได้เช่นเดียวกัน (UPU. 2020d: Online)

ที่สำคัญ ค.ศ. 1969 ในระหว่างรอบการประชุมสภาคองเกรส ครั้งที่ 16 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น สหภาพไปรษณีย์สากลได้กำหนดให้

วันที่ 9 ตุลาคมของทุกปีเป็น “วันไปรษณีย์โลก World Post Day” วัตถุประสงค์เพื่อรำลึกถึงวันครบรอบการก่อตั้งสหภาพไปรษณีย์สากล ซึ่งตรงกับวันที่ลงนามในสนธิสัญญา รวมถึงประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกก็ได้เข้าร่วมการเฉลิมฉลองประจำปี ตระหนักถึงบทบาทของไปรษณีย์ในชีวิต ตระหนักถึงบทบาทของไปรษณีย์ในชีวิตประจำวันของผู้คนและธุรกิจต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจโลก การประชุมเดียวกันนี้เองยังได้นำ ‘ระบบค่าธรรมเนียมปลายทาง’ มาใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1971 เพื่อเป็นการชำระเงินโดยประเทศผู้ส่งไปยังประเทศผู้รับสำหรับการดำเนินการและการจัดส่งไปรษณีย์ระหว่างประเทศ (ICAO. 2024: Online) และ ‘การแข่งขันการเขียนจดหมายนานาชาติของสหภาพไปรษณีย์สากล (the UPU’s International Letter-Writing Competition)’ ได้เริ่มต้นขึ้นนับตั้งแต่นั้นมาในปีเดียวกัน เยาวชนคนหนุ่มสาวหลายล้านคนทั่วโลกที่มีอายุ 15 ปีหรือต่ำกว่าได้เข้าร่วม (UPU. 2020d: Online)

เมื่อเวลาผ่านไปกว่าครึ่งทศวรรษ ค.ศ. 1974 การประชุมสภาคลองเกรส ครั้งที่ 17 ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ อำนาจในการเลือกอธิบดีและรองอธิบดีได้ถูกโอนไปยังสภาคลองเกรสเป็นครั้งแรก เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองครบรอบศตวรรษของสหภาพไปรษณีย์สากล ประเทศสมาชิกจำนวนมากหลายประเทศจึงออกดวงตราไปรษณียากรพิเศษ รวมถึงมีการสร้าง ‘ศูนย์เทคโนโลยีไปรษณีย์ (Postal Technology Centre - PTC)’ ขึ้นเพื่อพัฒนาเครื่องมือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นประโยชน์ของสมาชิกสหภาพไปรษณีย์สากล ค.ศ. 1993 และที่สำคัญ ค.ศ. 1999 มี

การจัดตั้ง ‘ความร่วมมือการบริการไปรษณีย์ด่วนพิเศษ (Express Mail Service - EMS)’ สำหรับเอกสารและสินค้าที่นำเสนอจัดทำโดยผู้ประกอบการผู้ให้บริการไปรษณีย์ของสหภาพไปรษณีย์สากล ซึ่งเชื่อมโยงประเทศและเขตดินแดนการปกครองมากกว่า 180 แห่งทั่วโลก

ขยับมาในต้นศตวรรษที่ 21 ค.ศ. 2004 ประชุมสภาองค์กรส ณ กรุงบูคาเรสต์ ประเทศโรมาเนีย ได้จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา (the Consultative Committee) เพื่อเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของภาคส่วนไปรษณีย์ระหว่างประเทศในวงกว้างขึ้นภายในสหภาพไปรษณีย์สากล หรืออย่าง ค.ศ. 2005 ‘.post’ ซึ่งเป็นโดเมนอินเทอร์เน็ตระดับบนสุดที่สหภาพไปรษณีย์สากลให้การสนับสนุนสำหรับอุตสาหกรรมไปรษณีย์ได้รับการอนุมัติจากองค์กรความร่วมมือด้านการจัดสรรชื่อและหมายเลขทางอินเทอร์เน็ต (Internet Cooperation for Assigned Names and Numbers – ICANN)

ค.ศ. 2009 สหภาพไปรษณีย์สากลดำเนินการจัดทำรายการการสำรวจปล่อยก๊าซเรือนกระจกประจำปีเป็นครั้งแรกจากกิจกรรมทางไปรษณีย์ของผู้ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายแต่งตั้ง เปิดตัว ‘ระบบตรวจสอบติดตามทั่วโลก (Global Monitoring System - GMS)’ ซึ่งเป็นระบบการวัดที่ทันสมัยในการประเมินคุณภาพการบริการสำหรับประเทศสมาชิก ค.ศ. 2010

หลังจากนั้น ค.ศ. 2013 สหภาพไปรษณีย์สากลเริ่มจัดทำรายงานรายบุคคลแต่ละฉบับโดยละเอียดเกี่ยวกับการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยให้

ภาพรวมที่ถูกต้องของสถานการณ์ของผู้ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายแต่ละราย ตลอดจนข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับมาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

และล่าสุด ค.ศ. 2016 เว็บไซต์ ‘oscar.post’ ได้ถูกสร้างขึ้นซึ่งเป็นเครื่องมือออนไลน์ที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานที่ได้รับการแต่งตั้งมอบหมายจากสหภาพไพรชณีย์สากลสามารถคำนวณและวิเคราะห์ปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยออกมาจากผลิตภัณฑ์หรือบริการตลอดวัฏจักรชีวิต (carbon footprint) ของตน เพื่อระบุมาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (OSCAR. n.d.: Online)

ปัจจุบันสหภาพไพรชณีย์สากลมีสมาชิกทั้งหมด 192 ประเทศ ถือเป็นเวทีหลักสำหรับความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการในภาคส่วนไพรชณีย์ ซึ่งประเทศสมาชิกใด ๆ ของสหประชาชาติสามารถเป็นสมาชิกของสหภาพไพรชณีย์สากลได้ ส่วนประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกของสหประชาชาติสามารถเป็นสมาชิกของสหภาพไพรชณีย์สากลได้ โดยต้องได้รับการอนุมัติคำร้องจากประเทศสมาชิกของสหภาพไพรชณีย์สากลอย่างน้อยสองในสาม ค่าใช้จ่ายของสหภาพจะได้รับการสนับสนุนร่วมกันโดยประเทศสมาชิกผ่านระบบชั้นเงินสมทบ เมื่อเข้าร่วมสหภาพแล้ว ประเทศสมาชิกใหม่จะสามารถเลือกชั้นเงินสมทบได้ 1 ใน 10 ชั้น ตั้งแต่ 1 ถึง 50 หน่วย ส่วนชั้นเงินสมทบเพิ่มเติมอีก 1 ชั้นครึ่งหน่วยจะสงวนไว้สำหรับประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุด (UPU. 2020l: Online)

ตามมาตรา 53 ของอนุสัญญาว่าด้วยไพรชณีย์สากล ICAO ได้จัดทำสถิติการเงินและปริมาณการขนส่งของการจราจรของสายการบิน

ระหว่างประเทศให้กับ UPU เป็นประจำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดอัตราค่าขนส่งไปรษณีย์ทางอากาศที่ UPU ยังคงรักษาความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในประเด็นต่าง ๆ เช่น การเร่งรัดการจัดการภาคพื้นดินของไปรษณีย์ทางอากาศ ความจำเป็นในการปรับปรุงการติดตั้งไปรษณีย์ในสนามบิน การขนส่งสารชีวภาพที่เน่าเสียง่ายโดยไปรษณีย์ทางอากาศ เป็นต้น โดยความจำเป็นในการทำงานร่วมมือกันระหว่างสององค์กรดังกล่าวในประเด็นการขนส่งวัตถุอันตรายทางไปรษณีย์นั้นชัดเจนมาตั้งแต่ทศวรรษ 1980 และจำเป็นต้องพัฒนา ปรับปรุงแผน และแนวทางการปฏิบัติฝึกอบรมเกี่ยวกับสินค้าอันตราย เพื่อรักษาความปลอดภัยทางไปรษณีย์ การป้องกันสินค้าอันตรายไม่ให้เข้าสู่กระแสจดหมายยังคงเป็นเรื่องท้าทายมาจนถึงปัจจุบันนี้ (ICAO. 2024: Online)

มาตรฐานการบริการไปรษณีย์ประเทศไทย: บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด

ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกสหภาพไปรษณีย์สากลวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1885 (UPU. 2020m: Online) ผู้ประกอบการที่ได้รับการแต่งตั้งคือ “บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด (ปณท.)” ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ดำเนินการอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสหภาพไปรษณีย์แห่งเอเชียและแปซิฟิก (Asian Pacific Postal Union - APPU) โดยทีมงานระดับภูมิภาคที่สำนักงานใหญ่ของ สำนักงานระหว่างประเทศ สหภาพไปรษณีย์สากลที่ถูกจัดตั้งขึ้น ค.ศ. 1961 การประชุมไปรษณีย์สากล ณ กรุงมะนิลา ประเทศ

ฟิลิปปินส์ (APPU. n.d.-a: Online) วัตถุประสงค์เพื่อการขยาย อำนาจความ
สะดวก พัฒนาความสัมพันธ์ด้านประโยชน์ระหว่างประเทศสมาชิก และ
ส่งเสริมความร่วมมือในด้านการบริการประโยชน์รวมถึงสนับสนุน
ผลประโยชน์ของสมาชิกที่มีรายได้น้อยผ่านการเป็นตัวแทนในการประชุม
สหภาพประโยชน์สากล ภายในองค์กรมีการจัดฝึกอบรมในด้านธุรกิจและ
ความสามารถด้านประโยชน์ที่หลากหลาย ซึ่งจะสร้างแรงบันดาลใจ เชื่อมโยง
และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้กับผู้แทนจากทั่วภูมิภาค (APPU. n.d.-b:
Online) และที่สำคัญสำนักงานสหภาพประโยชน์สากลระดับภูมิภาคหนึ่งใน
สามแห่งตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ประเทศไทย (UPU. 2020n: Online)

บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจภายใต้สังกัด
กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม¹⁹ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการ
ให้บริการไปรษณีย์ทั้งในและระหว่างประเทศตลอดจนบริการอื่น ๆ ที่
เกี่ยวเนื่องถือได้ว่าเป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของประเทศไทย ได้แก่
บริการไปรษณีย์ บริการโอนเงิน (เช่น ธนาณัติ และบริการเก็บเงิน
ปลายทาง) บริการตัวแทนขายหน้าและบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีความ

---

¹⁹ ‘บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด (ปณท.)’ หรือ ‘Thailand Post Co. Ltd (THP)’ ได้
แยกตัวออกจากกิจการโทรคมนาคมไทย เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2546 ปัจจุบัน
ถือหุ้นร้อยละ 100

มุ่งมั่นในการให้บริการเพื่อเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในสังคม รวมถึงเป็นหน่วยงานที่จะช่วยเหลือสนับสนุนในการขับเคลื่อนด้านการจัดส่งข่าวสาร สิ่งของ การเงิน และค่าบริการในภาคธุรกิจองค์กรที่ให้ประสบความสำเร็จ ด้วยผลิตภัณฑ์การให้บริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าภายใต้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “ส่งมอบการเติบโตอย่างยั่งยืนผ่านเครือข่ายไปรษณีย์” โดยมาตรฐานการบริการไปรษณีย์ของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ภายใต้ขอบเขตและคุณลักษณะของมาตรฐานสากลกำหนดโดยกฎหมายไปรษณีย์ จะให้บริการไปรษณีย์และโอนเงินทั่วประเทศในอัตราเดียวกัน บริการไปรษณีย์สากลประกอบด้วยบริการดังต่อไปนี้ 1.) สิ่งของไปรษณีย์ภัณฑ์ที่ส่งทางไปรษณีย์มีน้ำหนักสูงสุดไม่เกิน 2 กิโลกรัม²⁰ (ไปรษณีย์ไทย, 2566a: ออนไลน์) 2.) หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร/นิตยสาร และ 3.) พัสดุน้ำหนักสูงสุดไม่เกิน 20 กิโลกรัม (UPU. 2020o: Online)

---

²⁰ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด มีอำนาจผูกขาดจดหมายและไปรษณีย์ภัณฑ์ที่มีน้ำหนักสูงสุดไม่เกิน 2 กิโลกรัม ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช ๒๕๓๗, (2477). <https://www.mdes.go.th/law/detail/3600-พระราชบัญญัติไปรษณีย์-พุทธศักราช-๒๕๓๗>

มาตรฐานการให้บริการของ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ที่คำนึงถึงกระบวนการของเส้นทางการเดินทาง จุดสัมผัสบริการ และระยะเวลาของการใช้บริการของผู้ใช้บริการ (Customer Journey) เป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ได้กำหนดมาตรฐานเพื่อเสริมสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ให้บริการให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วในการบริการผลิตภัณฑ์และบริการที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น มาตรฐานบริการไปรษณีย์ด่วนพิเศษ (EMS) ในประเทศ (หมายความว่ารวมถึงการให้บริการพิเศษ เช่น ไปรษณีย์รับประกันหรือไปรษณีย์ตอบรับ) หากต้นทางและปลายทางในพื้นที่กรุงเทพฯ/ปริมณฑล ในพื้นที่ภูมิภาคเดียวกัน หรือระหว่างพื้นที่กรุงเทพฯ/ปริมณฑลและพื้นที่ภูมิภาค มาตรฐานบริการจะอยู่ที่ภายใน 1 วันทำการ แต่ระหว่างพื้นที่ภูมิภาค (ข้ามภาค) จะอยู่ที่ภายใน 2 วันทำการ นับถัดจากวันที่ฝากส่ง โดยแนวทางการประเมินผลได้จาก ‘การสำรวจอัตราสำเร็จต่อมาตรฐานการให้บริการ’ และมาตรฐานการปฏิบัติงานในการให้บริการเข้าคิวรับบริการต้องอยู่ภายใน 3-5 นาที (ขึ้นอยู่กับประเภทบริการ) หรือการตรวจสอบสถานะการจัดส่งแบบ Online Real-Time โดยแนวทางการประเมินผลได้จาก ‘วิเคราะห์เสียงของผู้ใช้บริการผ่านการให้บริการทุกจุดสัมผัส (Touch Points)’ (ไปรษณีย์ไทย, 2566b: ออนไลน์)

นอกเหนือจากหน้าที่หลักของการบริการไปรษณีย์ ในช่วงวิกฤตการณ์โรคระบาดโควิด-19 ที่ผ่านมา กระทรวงมหาดไทยร่วมกับ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ได้จัดส่งหน้ากากอนามัยทางการแพทย์จาก

บริษัทรายใหญ่ทั้งหมด 9 โรงงานในประเทศไทย มีจำนวนการผลิตอยู่ที่ 2.3 ล้านชิ้นต่อวัน โดยหน้ากากอนามัยทั้งหมดจะถูกจัดส่งแจกจ่ายไปตามกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุขตามลำดับ ผู้ว่าราชการจังหวัดต่าง ๆ มีอำนาจเต็มในการแจกจ่ายหน้ากากอนามัยเริ่มจากจัดหาหน้ากากอนามัยสำรองให้ผู้มีความเสี่ยงสูง เช่น แพทย์ พยาบาล บุคลากรโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตำรวจ เจ้าหน้าที่กักกันโรค และอื่น ๆ (Tanyaporn, 2020: Online)

สรุป

กล่าวโดยสรุปคือ หากวันนี้เราอยู่บนโลกที่ไม่มีสถาบันหรือองค์การอย่าง “สหภาพไพบรณียสากล” ประเทศต่าง ๆ ก็ไม่สามารถรับประกันว่า “การบริการไพบรณีย” จะสามารถส่งไปหรือรับกลับระหว่างประเทศภาคีเกือบทุกประเทศที่ลงนามทั่วโลกได้อย่างไรในภาวะอนาธิปไตย (anarchy) ของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้วยที่ทำการไพบรณียมากกว่า 650,000 แห่งและพนักงานกว่า 5.3 ล้านชีวิตที่ต้องเดินทางไปบริการถึงประชากรในพื้นที่ห่างไกล จึงไม่มีข้อสงสัยเลยว่า ทำไมเครือข่ายไพบรณียนี้เองถึงเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการเชื่อมโยงประชาชนและธุรกิจกับบริการที่พวกเราต้องการ (UPU. 2020p: Online) เมื่อเป็นเช่นนั้นข้อเสนอแนะประการหนึ่งของผู้เขียนคือ การรับมือกับความท้าทายของคู่แข่งผู้ประกอบการไพบรณียรายย่อยอื่น ๆ ใน

ปัจจุบัน ประกอบกับการสร้างการตระหนักรู้มาตรการคุ้มครองของ
ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติไปรษณีย์พ.ศ. 2477 มาตรา 31 ตลอดจน
กระบวนการโลกาภิวัตน์ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ตั้งแต่อดีตจนถึง
ปัจจุบันประเภทของระบอบภายใต้ความร่วมมือในระบบความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศของสหภาพไปรษณีย์สากลนั้นเป็น “ระบอบที่สมบูรณ์
แบบ” (Full-Blown Regime) จาก ‘การบรรจบกันของความคาดหวัง
(convergence of expectations)’ ของผู้ส่งสารในการที่ต้องการให้
จดหมาย พัสดุ หรือไปรษณีย์ภัณฑ์อื่น ๆ ให้ไปถึงมือผู้รับอย่างสมบูรณ์
และ ‘ความเป็นทางการ (formality)’ ที่สูงของสถาบัน องค์การระหว่าง
ประเทศได้หยั่งรากลึกลงในระบบสังคมโลกไปแล้ว ที่สำคัญยังเป็นแม่แบบ
ตกทอด (legacy) ให้นิสิตนักศึกษารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในการศึกษาระบบ
มิติต่าง ๆ ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อไป “*One world.
One postal network.*”

เอกสารอ้างอิง (References)

- พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ (2477, 10 กุมภาพันธ์).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 51 ตอนที่ 1226.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2550, เมษายน 16). *ไปรษณีย์ (๑๖ เมษายน ๒๕๕๐)*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledge=ไปรษณีย์-๑๖-เมษายน-๒๕๕๐#>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). *ไปรษณีย์*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://dictionary.orst.go.th>
- ไปรษณีย์ไทย. (2566a, ธันวาคม 1). *กฎบัตรการให้บริการของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด (Customer Service Charter)*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2567 จาก https://file.thailandpost.com/upload/content/2566_65829ef6c0592.pdf
- ไปรษณีย์ไทย. (2566b, ธันวาคม 1). *มาตรฐานการให้บริการของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด (Customer Service Standard)*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2567 จาก https://file.thailandpost.com/upload/content/2566_pdf
- ไพลิน กิตติเสรีชัย. (2567, กรกฎาคม 17). อธิบายกระบวนการโลกาภิบาล (global governance) ตามแนวคิดที่เสนอโดย Weiss และ Thakur.

Asian-Pacific Postal Union (APPU). (n.d.-a). *Background*. [Online]. Retrieved 2024, October 29 from <https://www.appu-bureau.org/background/>

Asian-Pacific Postal Union (APPU). (n.d.-b). *THE PURPOSE OF THE APPU*. [Online]. Retrieved 2024, October 29 from <https://www.appu-bureau.org>

International Civil Aviation Organization (ICAO). (2024, September 4). *THE POSTAL HISTORY OF ICAO*. [Online]. Retrieved 2024, October 29 from https://applications.icao.int/postalhistory/icao_and_the_universal_postal_union.htm

Krasner, S. D. (ed.) (1983), *International Regimes* (Ithaca, NY: Cornell University Press).

Norman, J. M. (2024a, July 15). *The Cursus publicus: The Courier Service of the Roman Empire*. [Online]. Retrieved 2024, October 28 from <https://www.historyofinformation.com/detail.php?id=1394>

Norman, J. M. (2024b, July 15). *Darius The Great Builds The Royal Road*. [Online]. Retrieved 2024, October 28 from <https://www.historyofinformation.com/detail.php?id=131>

Online Solution for Carbon Analysis and Reporting (OSCAR). (n.d.).

The carbon management tool for the postal industry.

[Online]. Retrieved 2025, February 13 from
<https://oscar.post/#/dc>

Silverstein, A. J. (2007). *Postal Systems in the Pre-Modern Islamic World*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:
10.1017/CBO9780511497520

Sundqvist, R. (2022, August 16). *A brief history of postal services*.
[Online]. Retrieved 2024, October 26 from
<https://www.hived.space/blog/a-brief-history-of-postal-services>

Tanyaporn, R. (2020, March 31). *2.3 Million masks per day to the Thai people*. [Online]. Retrieved 2024, October 31 from
<https://thairesidents.com/local/2-3-million-masks-per-day-to-the-thai-people/>

Universal Postal Union (UPU). (2020a). *Council of Administration*.
[Online]. Retrieved 2024, October 30 from
<https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/About-UPU/Bodies/Council-of-Administration>

Universal Postal Union (UPU). (2020b). *Postal Operations Council*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/About-UPU/Bodies/Postal-Operations-Council>

Universal Postal Union (UPU). (2020c). *International Bureau*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/About-UPU/Bodies/International-Bureau>

Universal Postal Union (UPU). (2020d). *Timeline*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/universal-postal-union/about-upu/history#timeline->

Universal Postal Union (UPU). (2020e). *Sir Rowland Hill*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/universal-postal-union/about-upu/history#sir-rowland-hill->

Universal Postal Union (UPU). (2020f). *Heinrich von Stephan*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/universal-postal-union/about-upu/history#heinrich-von-stephan->

Universal Postal Union (UPU). (2020g). *9 October*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/universal-postal-union/about-upu/history#9-october->

Universal Postal Union (UPU). (2020h). *About UPU*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union>

Universal Postal Union (UPU). (2020i). *Role in the UN*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/universal-postal-union/about-upu/history/role-in-the-un>

Universal Postal Union (UPU). (2020j). *Partner organizations*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/universal-postal-union/about-upu/history/role-in-the-un#partner-organizations->

Universal Postal Union (UPU). (2020k). *Languages*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/universal-postal-union/about-upu/history/languages>

Universal Postal Union (UPU). (2020l). *Member countries*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/About-UPU/Member-Countries>

Universal Postal Union (UPU). (2020m). *Countries' legal situation: THAILAND*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/aboutUpu/acts/10-memberCountriesLegalSituation/thaEn.pdf>

Universal Postal Union (UPU). (2020n). *UPU Regional Office - Bangkok*. [Online]. Retrieved 2025, February 13 from <https://www.upu.int/en/postal-solutions/capacity-building/development-cooperation/upu-presence-in-the-field/asiapacific>

Universal Postal Union (UPU). (2020o). *Status and structures of postal entities*. [Online]. Retrieved 2025, February 13 from <https://www.upu.int/UPU/media/upu/PostalEntitiesFiles/statusOfPostalEntities/thaEn.pdf>

Universal Postal Union (UPU). (2020p). *Postal social, financial and trade services during COVID-19*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/postal->

solutions/covid19 / postal-social-financial-and-trade-services-during-covid19

Universal Postal Union (UPU). (2022a). *Global or regional estimates*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from http://pls.upu.int/pls/ap/spp_report.CreateReport2020

Universal Postal Union (UPU). (2022b, November 1). *Constitution – consolidated version as last amended at the Abidjan 2021 Congress*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/aboutUpu/acts/01-actsConstitution/actsConstitutionConsolidatedVersionAmendedInAbidjan2021En.pdf>

Universal Postal Union (UPU). (2023). *Congress*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/About-UPU/Bodies/Congress>

Universal Postal Union (UPU). (2024a). *Current strategy*. [Online]. Retrieved 2024, October 31 from <https://www.upu.int/en/universal-postal-union/about-upu/strategy#current-strategy->

Universal Postal Union (UPU). (2024b). *Strategic pillars for 2021-2025*. [Online]. Retrieved 2024, October 31 from <https://www.upu.int/en/universal-postal-union/about-upu/strategy#strategic-pillars-for-2021-2025>

Universal Postal Union (UPU). (2024c, September 19). *Universal Postal Convention and its Final Protocol – consolidated version as last amended at the 2023 Riyadh Extraordinary Congress*. [Online]. Retrieved 2024, October 30 from https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/aboutUpu/acts/02-actsGeneralRegulations/11_Convention_1.pdf

Weiss, T. G. & Thakur, R. (2014). The United Nations Meets the Twenty-first Century: Confronting The Challenges of Global Governance. In M. B. Steger, P. Battersby & J. M. Siracusa (Eds), *The SAGE Handbook of Globalization* (pp. 489-504). London : SAGE.

Yale Law School. (2008). *General Postal Union; October 9, 1874*. [Online]. Retrieved 2025, February 13 from https://avalon.law.yale.edu/19th_century/usmu010.asp#2

เศรษฐกิจการเมืองเรื่องเสื้อผ้ามือสอง: ศึกษานโยบาย การลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มใช้แล้ว ของประเทศในกลุ่มประชาคมแอฟริกาตะวันออก

พงษ์พันธ์ ยอมิน¹

Received: 23 April 2025; Revised: June 13, 2025; Accepted: June 16, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาภูมิหลังและการดำเนินนโยบายลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มใช้แล้วของประเทศสมาชิกประชาคมแอฟริกาตะวันออก (East African Community - EAC) ในช่วงปี ค.ศ. 2016–2018 ซึ่งเป็นความพยายามในการปกป้องและพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในภูมิภาคผ่านมาตรการยกระดับภาษีนำเข้า โดยมีเป้าหมายที่จะยุติการนำเข้าสินค้าประเภทนี้ภายในปี ค.ศ. 2019 อย่างไรก็ตาม แรงกดดันจากสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะความกังวลเกี่ยวกับการสูญเสียสิทธิภายใต้กฎหมายกฎหมายการเติบโตและโอกาสของแอฟริกา (African

---

¹ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
Email: pongpan.yor@gmail.com

Growth and Opportunity Act: AGOA) ส่งผลให้ประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ยุตินโยบายดังกล่าว ยกเว้นรวันดาซึ่งยังคงยืนยันดำเนินการนี้ต่อเนื่อง บทความวิเคราะห์กรณีนี้ผ่านกรอบแนวคิดพาณิชย์นิยมใหม่ (Neo-mercantilism) และภูมิภาคนิยมแบบปิด (Closed Regionalism) เพื่ออธิบายแรงจูงใจเชิงรัฐชาติในการใช้มาตรการปกป้องทางเศรษฐกิจร่วมกัน และบทบาทของรัฐในการคงเสถียรภาพเชิงนโยบายของประเทศสมาชิกในบริบทของแรงกดดันระดับโลก

คำสำคัญ: เสื้อผ้ามือสอง, ประชาคมแอฟริกาตะวันออก, รวันดา, พาณิชย์นิยมใหม่, ภูมิภาคนิยมแบบปิด

The Political Economy of Second-hand Clothing: A Study of Import Reduction Policies on Used Garments in the East African Community

Pongpan Yormin²

Abstract

This article investigates the background and implementation of the East African Community (EAC)'s policy to phase out imports of used clothing and textiles between 2016 and 2018. The policy aimed to protect and develop the region's domestic textile industries by raising import tariffs, with the goal of banning such imports by 2019. However, fears of losing preferential trade benefits under the U.S. African Growth and Opportunity Act (AGOA) led most EAC member states to abandon the initiative—except Rwanda, which continued to uphold the policy. Drawing on the theoretical frameworks of

---

² Master of Arts in Political Science, Kasetsart University,
Email: pongpan.yor@gmail.com

neo-mercantilism and closed regionalism, the article analyzes how economic protectionism emerged as a regional strategy to safeguard national interests and how Rwanda maintained policy autonomy under global trade pressure.

Keywords: second-hand clothing, East African Community, Rwanda, neo-mercantilism, closed regionalism

บทนำ (Introduction)

ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 2018 สำนักข่าวต่างประเทศหลายแห่งในโลกตะวันตก อาทิ สำนักข่าว BBC, Reuters, CNBC, CNN Business และ Washington Post ได้มีการลงตีพิมพ์เผยแพร่รายงานข่าวเกี่ยวกับ “สงครามทางการค้า” (trade war) ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนี้ระหว่างประเทศมหาอำนาจกล่าวคือสหรัฐอเมริกา กับวันดาซึ่งเป็นประเทศเล็กที่ปราศจากทางออกทางทะเลประเทศหนึ่งในทวีปแอฟริกา (Crabtree, 2018; Fox & Kiernan, 2018; Harris, 2018; John, 2018; Uwiringiyimana & Bavier, 2018) โดยมูลเหตุของการเผชิญหน้าระหว่างกันนั้น มีสาเหตุมาจากการที่วันดายืนกรานในการดำเนินการตามมติของที่ประชุมกลุ่มผู้นำสูงสุดของประชาคมแอฟริกาตะวันออก (East African Community: EAC) ที่มีมติร่วมกันในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2016 ให้แต่ละประเทศสมาชิกในประชาคมเศรษฐกิจแห่งนี้ซึ่งในขณะนั้นประกอบไปด้วย

บุรุนดี (Burundi) เคนยา (Kenya) แทนซาเนีย (Tanzania) รวันดา (Rwanda) และยูกันดา (Uganda) ยกระดับอัตราภาษีนำเข้าสินค้าประเภทเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มและรองเท้าใช้แล้ว หรือ “เสื้อผ้ามือสอง” จากภายนอกภูมิภาคร่วมกันเพื่อเป็นการปกป้องและยกระดับความสามารถของอุตสาหกรรมสิ่งทอของประเทศต่าง ๆ ภายในภูมิภาคให้อยู่ในระดับที่สามารถแข่งขันได้ โดยที่ประชุมได้มีมติให้เริ่มดำเนินการกำหนดภาษีดังกล่าวในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2016 และมีเป้าหมายในการทยอยลดการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองจากประเทศและภูมิภาคอื่น ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไปจนกระทั่งสามารถยุติการนำเข้าสินค้าประเภทนี้ได้อย่างสิ้นเชิงได้ภายในระยะเวลา 3 ปี หรือเมื่อถึงปี ค.ศ. 2019 ซึ่งรวันดาก็เป็นประเทศหนึ่งในประชาคมแห่งนี้ที่ได้เห็นชอบและดำเนินนโยบายกำหนดภาษีดังกล่าวอย่างเข้มข้นด้วยการยกระดับอัตราภาษีนำเข้าเสื้อผ้ามือสองจากเดิมที่มีอัตรา 0.20 ดอลลาร์สหรัฐ ไปสู่อัตรา 2.50 ดอลลาร์สหรัฐต่อสินค้านำเข้าจำนวน 1 กิโลกรัม (Behuria, 2019, pp. 1050-1051; O'Reilly & Heron, 2023, p. 617)

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่มีการประกาศนโยบายดังกล่าวออกมาได้ไม่นาน กลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมแอฟริกาตะวันออกก็ได้รับแรงกดดันอย่างสูงจากผู้ประกอบกิจการส่งออกเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มใช้แล้วจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้ส่งออกสินค้าประเภทดังกล่าวเข้ามาสู่แอฟริกาตะวันออกรายใหญ่ที่สุดให้ยกเลิกนโยบายดังกล่าว โดยสมาคมผู้ส่งออกเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มใช้แล้วแห่งสหรัฐอเมริกา (Secondary Materials and Recycled Textiles: SMART) ได้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อสำนักงานผู้แทน

การค้าสหรัฐอเมริกา (United States Trade Representative: USTR) ให้ทำการตรวจสอบการขึ้นอัตรากำแพงภาษีของกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมแอฟริกาตะวันออก โดยร้องเรียนว่ามาตรการปกป้องอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในภูมิภาคของกลุ่มประเทศ EAC ดังกล่าวนั้น เป็นการละเมิดต่อสิทธิแห่งการค้าตามกฎหมายเพื่อโอกาสและการเติบโตของชาวแอฟริกัน (the 2000 African Growth and Opportunity Act: AGOA) ซึ่งได้เปิดโอกาสให้ประเทศในทวีปแอฟริกาที่มีคุณสมบัติตรงตามเงื่อนไขที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้มีสิทธิในการส่งออกสินค้าบางประเภทเข้าไปขายในตลาดภายในสหรัฐอเมริกาได้โดยปลอดภาษีและไม่มี การจำกัดโควตา ข้อเรียกร้องดังกล่าวได้ทำให้สำนักงานผู้แทนการค้าของสหรัฐอเมริกา มีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการดำเนินการของ EAC เป็นกรณีพิเศษ (out of cycle review) ซึ่งในที่สุดแล้วนั้น ประเทศสมาชิกประชาคมแอฟริกาตะวันออกก็มีการทยอยยกเลิกการยกอัตราภาษีตามมติของที่ประชุมผู้นำสูงสุดที่มีการตกลงกันไว้ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2016 ไปทีละประเทศ โดยจนกระทั่งถึงในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2018 ประเทศสมาชิก EAC ทุกประเทศได้แก่บูรุนดี เคนยา แทนซาเนียและยูกันดา ยกเว้นวันดาต่างก็หันกลับไปใช้อัตราภาษีนำเข้าเสื้อผ้าและรองเท้าใช้แล้วก่อนหน้าปี ค.ศ. 2016 (Wolff, 2021, pp. 1310-1311) จนกล่าวได้ว่า ความพยายามของ EAC ที่พยายามผลักดันนโยบายดังกล่าวในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกนั้นประสบความสำเร็จไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ความพยายามร่วมกันของกลุ่มประเทศสมาชิก EAC ในการผลักดันการลดและยุติการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก จะไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายนั้น รัฐบาลกลับเป็นประเทศเดียวที่ยังคงยืนยันดำเนินนโยบายดังกล่าว โดยยังคงยืนยันการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองตามที่ EAC กำหนดไว้ในปี 2016 และยังไม่เลิกดำเนินมาตรการดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าประเทศอื่น ๆ ใน EAC จะเลิกใช้มาตรการกีดกันการค้าแล้วก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงเกิดคำถามว่าเพราะเหตุใด รัฐบาลรวันดาจึงยังคงยืนยันการดำเนินนโยบายดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาในบทความนี้จึงมีความสนใจทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ประการแรก เป็นการทำความเข้าใจกับภูมิหลังของการกำหนดนโยบายดังกล่าวของกลุ่มประเทศประชาคมแอฟริกาตะวันออก จากนั้นจะเป็นการศึกษาความพยายามในการดำเนินนโยบาย “กีดกันการค้า” ของกลุ่มประชาคมแอฟริกาตะวันออก ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2016-2018 และอุปสรรคที่ส่งผลให้ประเทศส่วนใหญ่ต้องยุติการดำเนินนโยบายดังกล่าวในปี ค.ศ. 2018 และท้ายที่สุดจะเป็นความพยายามทำความเข้าใจว่าเพราะเหตุใดรวันดาจึงยืนยันการดำเนินนโยบายกีดกันการค้าในการสั่งห้ามการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองจากภายนอก แม้ว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคได้ตัดสินใจยกเลิกการดำเนินนโยบายดังกล่าวไปแล้วในปี ค.ศ. 2018 โดยการศึกษาในครั้งนี้จะเน้นการกำหนดและดำเนินนโยบายของกลุ่มประเทศที่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลา

ระหว่างปี ค.ศ. 2016-2018 ที่กลุ่มประเทศสมาชิก EAC ได้มีความพยายามในการดำเนินนโยบายการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองจากภายนอกเข้ามาสู่ภูมิภาคเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ ในการศึกษาการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเพื่อปกป้องอำนาจและผลประโยชน์ของชาติ อาทิ การดำเนินนโยบายกำแพงภาษีของกลุ่มประเทศแอฟริกาตะวันออกในกรณีนี้ นั้น แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศพื้นฐานที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ก็คือทฤษฎีพาณิชย์นิยม (Mercantilism) ซึ่งการกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินนโยบายอุตสาหกรรม การปกป้องอุตสาหกรรม การผลิตภายในประเทศของตนเองจากการแข่งขันกับภายนอก และการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมของตนเองโดยการจัดระเบียบและควบคุมกติกากการแข่งขันระหว่างภาคธุรกิจนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญของแนวคิดพาณิชย์นิยมในยุคสมัยใหม่ (Sørensen et al., 2022, p. 176) อย่างไรก็ตาม ดังเช่นในกรณีของการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองของกลุ่มประชาคมแอฟริกาตะวันออกที่สมาชิกขององค์กรเห็นชอบในการหาแนวทางร่วมกันเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาติที่เป็นสมาชิกองค์กรนั้น นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้เมื่อประเทศต่าง ๆ เห็นชอบในการใช้มติและการผลักดันขององค์กรในระดับภูมิภาคเพื่อปกป้อง “ประโยชน์แห่งชาติ” ที่ประเทศสมาชิกเห็นชอบร่วมกัน อาทิ เฮทท์นี (Hettne, 1993, pp. 211, 221) ซึ่งอธิบายการรวมกลุ่มทางการเมืองและเศรษฐกิจในระดับดังกล่าวไว้ว่าเป็นการสะท้อนลักษณะของ

แนวคิดพาณิชย์นิยมใหม่ (Neo-Mercantilism) ที่มีลักษณะเป็นการแสวงหาหรือสร้างเสริมความเป็นภูมิภาค (the pursuit of regionness) ซึ่งประเทศต่าง ๆ รวมตัวกันเพื่อรักษาอำนาจและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเองภายใต้ระเบียบโลกใหม่ การศึกษาในบทความนี้จะใช้กรอบแนวคิดดังกล่าวมาทำความเข้าใจการดำเนินนโยบายร่วมกันของกลุ่ม EAC โดยใช้กรอบทฤษฎีว่าด้วยภูมิภาคนิยมแบบปิด (Closed Regionalism) ซึ่งอธิบายการจัดทำข้อตกลงขององค์กรทางการเมืองและเศรษฐกิจระดับภูมิภาค ที่ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคมีการจัดทำข้อตกลงในการลดอุปสรรคทางการค้า และการแสวงหามาตรการในการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากภายนอกร่วมกัน (Buzdugan, 2007, p. 634) รวมถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดและวิธีการของชยสุริยะ (Jayasuriya, 2003, pp. 339-340) ที่เสนอให้ทำความเข้าใจการดำเนินนโยบายทางการเมืองเศรษฐกิจขององค์กรในระดับภูมิภาคว่ามีลักษณะของ “โครงการการอภิบาลในระดับภูมิภาค” (regional governance projects) ซึ่งมิติและโครงการของแต่ละองค์กรควรที่จะต้องถูกมองว่าเป็นโครงการทางการเมือง (political project) ที่ตัวแสดงและแนวร่วมที่สนับสนุนในแต่ละประเทศเห็นควรให้มีการดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของแต่ละรัฐชาติก่อนที่จะมีการใช้อำนาจในระดับภูมิภาคเป็นกลไกในการจัดทำโครงการความร่วมมือในกรณีที่ประเทศสมาชิกในองค์กรเห็นว่าโครงการดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันในเวลาต่อมา

ภูมิหลังของเศรษฐกิจการค้าและการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองของกลุ่มประเทศแอฟริกาตะวันออก

ธุรกิจการนำเข้าและส่งออกเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม รวมถึงรองเท้าใช้แล้วระหว่างประเทศนั้น มีแนวโน้มในการเติบโตและกลายเป็นหนึ่งในภาคธุรกิจที่มีการทำเงินอย่างสูงมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ในตลาดโลกตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา โดยจากข้อมูลสถิติขององค์การการค้าโลก (UN Comtrade) ในปี ค.ศ. 2019 นั้นได้มีการระบุว่า มูลค่าการค้าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มใช้แล้วในตลาดการค้าระหว่างประเทศมีลักษณะสูงขึ้นเรื่อย ๆ เป็นลำดับ จาก 0.75 พันล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. 1990 ได้เพิ่มสูงขึ้นเป็น 1.53 พันล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. 2001 และเพิ่มขึ้นไปจนถึง 4.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี ค.ศ. 2018 ซึ่งผู้ส่งออกเสื้อผ้ามือสองรายใหญ่ที่สุดสามลำดับแรกในปี ค.ศ. 2018 ได้แก่สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และเยอรมนีตามลำดับ (Lampel, 2020, p. 1) โดยที่ธุรกิจการส่งออกและนำเข้าเสื้อผ้ามือสองเหล่านี้เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ มีเครือข่ายการรวบรวมสินค้า การคัดแยก การนำเข้าและการส่งออกที่สลับซับซ้อนและเกี่ยวพันกับบทบาทของผู้คนหรือองค์กรจำนวนมาก อาทิ องค์กรการกุศลที่เป็นผู้รับบริจาค ผู้ประกอบการรับซื้อและรวบรวมเสื้อผ้าใช้แล้ว ผู้ประกอบการส่งออกที่ส่วนใหญ่มาจากกลุ่มประเทศโลกเหนือ (Global North) ผู้นำเข้าและผู้ประกอบการค้าในกลุ่มประเทศโลกทางใต้ (Global South) ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะนำเข้าสินค้าประเภทนี้จากกลุ่มประเทศโลกเหนือเนื่องจากมีราคาถูกกว่าเสื้อผ้าที่ผลิตขึ้นเองภายในประเทศ

ทั้งนี้ กล่าวได้ว่า ที่มาของเสื้อผ้าที่ใช้แล้วซึ่งต่อมาจะถูกส่งไปขายในตลาดโลกนั้น จำนวนมากเป็นเสื้อผ้าเหลือใช้แล้วที่มาจากการทิ้งและบริจาคของผู้คนในประเทศโลกเหนือ หรือในประเทศที่ร่ำรวย โดยเทคโนโลยีการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่มีการพัฒนาอย่างมากจนทำให้เกิดการผลิตได้อย่างรวดเร็วและมีราคาถูก รวมถึงมีการเปิดโรงงานการผลิตในประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งค่าจ้างแรงงานต่ำนั้น ก็ส่งผลให้มีการผลิตเสื้อผ้าออกมาในลักษณะเสื้อผ้าสำเร็จรูปตามกระแสที่ผลิตออกมาได้อย่างรวดเร็ว (fast fashion) จำนวนมาก ซึ่งกระแสการบริโภคและผลิตเปลี่ยนผลิตภัณฑ์โดยตลอด ทำให้สินค้าเหล่านี้กลายเป็นสิ่งของที่เหลือใช้และถูกทิ้งอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้คนในประเทศโลกเหนือซึ่งกล่าวได้ว่ามีปริมาณการผลิตเสื้อผ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสื้อผ้าสำเร็จรูปล้นเกินความต้องการ (Brooks, 2015) ทั้งนี้ ตัวแสดงสำคัญที่เป็นผู้รวบรวมและคัดแยกเสื้อผ้าที่ถูกทิ้งและบริจาคไว้ตามที่แตกต่างกัน ก็คือ องค์กรการกุศล หรือองค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นผู้รวบรวมและเคลื่อนย้ายเสื้อผ้าตามที่มีการจัดตั้งจุดรับบริจาคในที่ต่าง ๆ อาทิ ธนาคารเสื้อผ้า (clothing bank) ร้านขายของชำร่วยหรือร้านขายของมือสอง ชูเปอร์มาร์เก็ต รวมถึงจุดรับบริจาคและสถานที่รับทิ้งสิ่งของไม่ใช้แล้วที่มีอยู่โดยทั่วไป นอกจากนี้้องค์กรการกุศลหลายแห่ง อาทิ ในกรณีขององค์กรโครงการเพื่อการลงมือปฏิบัติเพื่อการกำจัดขยะและอนุรักษ์ทรัพยากร (Waste and Resources Action Programme: WRAP) องค์กรคณะกรรมการออกซฟอร์ดเพื่อบรรเทาความอดอยาก (Oxford Committee for Famine Relief: Oxfam) องค์กรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้

สูงวัย (Help the Aged) คณะกองทัพแห่งความรอด (Salvation Army) และสมาคมคนหนุ่มชาวคริสเตียน (Young Men's Christian Association: YMAC) ซึ่งเป็นองค์กรการกุศลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันดีโดยทั่วไปนั้น ก็จะมีบริการไปรับบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่ใช้แล้วถึงบ้านด้วย (Brooks & Simon, 2012, pp. 2-3) ซึ่งเสื้อผ้าเหล่านี้ก็จะถูกรวบรวมนำไปที่สถานที่คัดแยก และถูกคัดแยกโดยเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร หรือมีพนักงานจากบริษัทส่งออกเสื้อผ้าใช้แล้วมาคัดแยกเองโดยตรงก่อนที่จะถูกนำไปขายให้ผู้ประกอบการส่งออกเสื้อผ้ามือสองส่งออกสู่ตลาดโลกต่อไป (Lampel, 2020, pp. 33-40)

ทั้งนี้ แม้ว่าธุรกิจการค้าเสื้อผ้ามือสองอาจจะถูกมองได้ว่ามีข้อดีอยู่บ้างในแง่ของการเป็นธุรกิจซึ่งเป็นการนำเอาสิ่งของที่ไม่ถูกใช้และปราศจากมูลค่าแล้วกลับมาใช้ใหม่ รวมถึงเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ผู้คนจำนวนมากไม่น้อย อย่างไรก็ตาม การที่เสื้อผ้ามือสองจำนวนมากเป็นสิ่งของเหลือใช้ หรือขยะที่เกิดขึ้นจากการผลิตที่เกินความต้องการของผู้คนในประเทศที่ร่ำรวยและถูกนำไปสร้างมูลค่าในประเทศโลกใต้ที่ยากจนกว่านั้น ก็ก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมและสะท้อนความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างผู้คนที่ยากจนในประเทศที่กำลังพัฒนาแล้วและคนจนในประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างยิ่ง (Brooks, 2015) นอกจากนี้เสื้อผ้ามือสองจำนวนมาก ที่เดินทางไปถึงตลาดสินค้ามือสองในประเทศโลกใต้นั้นจำนวนมากมีสภาพที่เลวร้าย ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่และสร้างมูลค่าได้ ซึ่งเสื้อผ้าเหล่านี้ก็ได้กลายเป็นกองขยะจำนวนมากมหาศาลที่ก่อให้เกิด

ปัญหาในระบบนิเวศแก่ประเทศผู้เป็นปลายทางของเสื้อผ้าบริจาคเหล่านี้ อาทิ เคนยาซึ่งมีการนำเข้า “มิตูмба” (Mitumba) หรือเสื้อผ้าใช้แล้วกว่า 100,000 ตันต่อปี แต่มีการประมาณการว่าสินค้าเหล่านี้จำนวนกว่า 35,000 ตันนั้นชำรุดจนไม่สามารถนำไปขายหรือใช้งานต่อได้ ต้องถูกนำไปทิ้งตามที่ทิ้งขยะต่าง ๆ ทำให้เกิดพื้นที่ทิ้งขยะขนาดใหญ่ ตัวอย่างเช่นย่าน แดนโดรา (Dandora) ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของกรุงไนโรบี (Nairobi) นั้น ได้ชื่อว่าเป็นที่ทิ้งขยะที่ใหญ่ที่สุดในทวีปแอฟริกา (Hunt, 2021) การหลั่งไหลเข้ามาจำนวนมากของสิ่งของส่วนเกินจากประเทศโลกเหนือดังกล่าวนี้จึงก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศให้แก่ประเทศปลายทางเป็นอันมาก อีกทั้งยังถูกมองว่าเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในประเทศ นอกจากนี้ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม รวมถึงรองเท้าใช้แล้วที่ปราศจากการฆ่าเชื้อซึ่งหลังไหลเข้ามาจำนวนมากก็ถูกมองได้ว่าอาจจะเป็นภัยต่อสาธารณสุขได้เช่นกัน (Wetengere, 2018, pp. 129-130)

แอฟริกาเป็นทวีปที่เป็นผู้นำเข้าเสื้อผ้ามือสองรายใหญ่ที่สุดของโลก มีการประมาณการว่าร้อยละ 70 ของเสื้อผ้าที่มีผู้บริจาคทั้งหมดในโลก นั้นถึงที่สุดแล้วก็ถูกขนส่งนำเข้ามาสู่ทวีปแอฟริกาโดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ที่สุด โดยในปี ค.ศ. 2014 นั้น แอฟริกาทั้งทวีปมีการนำเข้าเสื้อผ้าใช้แล้วจำนวนทั้งสิ้น 1.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ และแอฟริกาตะวันออกก็เป็นภูมิภาคที่สัดส่วนการนำเข้าเสื้อผ้าและรองเท้าใช้แล้วเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ ในแอฟริกา โดยมีมูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นจาก 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 2000

สู่ปริมาณสูงกว่า 300 ล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. 2014 (Wetengere, 2018, p. 120) ส่งผลให้ในปี ค.ศ. 2015 นั้นภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก เป็นผู้นำเข้าเสื้อผ้ามือสองคิดเป็นร้อยละ 12.5 จากปริมาณการค้าเสื้อผ้ามือสองในตลาดโลกทั้งหมด โดยการสำรวจของหน่วยงานเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา (United States Agency for International Development: USAID) ในปี ค.ศ. 2017 นั้นพบว่า ผู้คนในภูมิภาคดังกล่าว นี้กว่าสองในสามซื้อเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายอย่างน้อยส่วนหนึ่งมาจากตลาด เสื้อผ้ามือสองในท้องถิ่น (USAID, 2017, pp. 6,9) ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่เลือกบริโภคเสื้อผ้าใช้แล้วดังกล่าว นั้น มาจากคุณภาพ รูปลักษณ์ การหาซื้อได้ง่าย นอกเหนือจากการเป็นสินค้าที่มีราคาถูกทั้งสำหรับผู้บริโภคและผู้ที่ต้องการเริ่มต้นทำธุรกิจ ("When industrial policy," 2022)

การหลั่งไหลเข้ามาของเสื้อผ้ามือสองในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาถูกมองว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดภาวะชะงักงันของอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในภูมิภาคซึ่งแต่เดิมเคยเฟื่องฟูเนื่องจากได้รับการผลักดันจากภาครัฐให้เป็นอุตสาหกรรมหลักเพื่อทดแทนการนำเข้าในช่วงทศวรรษ 1960 – 1970 หรือกล่าวได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมตั้งต้นจากประเทศเกิดใหม่ที่ต้องการก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจ โดยรัฐละทิ้งการสนับสนุนและการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศ แต่หันไปเปิดเสรีทางการค้าเพื่อให้ตอบรับกับกระแสการค้าเสรีตั้งแต่ทศวรรษ 1980 และ 1990 เป็นต้นมา ก็ส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่ออุตสาหกรรมสิ่งทอในทวีป

แอฟริกา ซึ่งรวมถึงในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกด้วยเช่นกัน ผลที่ติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือ การหลั่งไหลเข้ามาของสิ่งทอจากภายนอกภูมิภาคซึ่งรวมถึงเสื้อผ้ามือสองที่มีราคาถูกกว่าเสื้อผ้าและสิ่งทอที่ผลิตภายในประเทศและภูมิภาคแห่งนี้ ซึ่งส่งผลให้อุตสาหกรรมท้องถิ่นภายในประเทศต่าง ๆ ไม่สามารถแข่งขันได้ ปัจจัยดังกล่าวประกอบกับสาเหตุอื่น ๆ อาทิ ปัญหาวิกฤตินี้สารณะและราคาฝ้ายที่ตกต่ำ ทำให้ผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมดังกล่าวนี้จำนวนมากต้องทยอยปิดตัวลงไป และทำให้ขนาดของภาคการผลิตลดลงไปมาก จนส่งผลให้แรงงานจำนวนมากต้องสูญเสียโอกาสในการถูกว่าจ้างในภาคการผลิตไปด้วย อาทิ แทนซาเนียเมื่อรัฐบาลเปิดเสรีทางการค้าในทศวรรษ 1990 ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการสิ่งทอจำนวน 22 แห่ง จาก 24 แห่งต้องปิดตัวลงไปในที่สุด (Wetengere, 2018, p. 120) ในขณะที่ในเคนยา ซึ่งเคยมีแรงงานที่ถูกว่าจ้างในอุตสาหกรรมสิ่งทอใน 2-3 ทศวรรษก่อนกว่า 5 แสนคน หากแต่เมื่อถึงทศวรรษ 2010 ยังเหลือแรงงานในภาคการผลิตดังกล่าวอยู่เพียง 20,000 กว่าคนเท่านั้น (De Freytas - Tamura, 2017)

อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่ง ธุรกิจนำเข้าและค้าขายเสื้อผ้ามือสองก็ได้กลายมาเป็นกิจกรรมทางการค้าที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนจำนวนมากให้มีรายได้หล่อเลี้ยงชีวิตตนเองและครอบครัวต่อไป โดยรายงานจาก USAID ในปี ค.ศ. 2017 นั้นระบุว่าธุรกิจนำเข้าและซื้อขายเสื้อผ้ามือสองในแอฟริกาตะวันออกนั้นสร้างงานให้แก่ผู้คนทั่วไปได้ถึง 355,000 ตำแหน่ง ส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้กว่า 230 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี จนสามารถหล่อเลี้ยงชีวิต

ผู้คนกว่า 1.4 ล้านคนทั่วภูมิภาค ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลของประเทศในภูมิภาคก็มีรายได้จากการเก็บภาษีต่อสินค้าประเภนี้ร่วมกันแล้วกว่า 140 ล้านเหรียญต่อปีด้วยเช่นกัน (USAID, 2017, pp. 5, 11, 13-14)

อนึ่ง ถึงแม้อุตสาหกรรมสิ่งทอภายในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกจะเสียเปรียบคู่แข่งจากภายนอก หนึ่งในปัจจัยหลักที่ทำให้ผู้ประกอบการสิ่งทอจำนวนหนึ่งยังสามารถดำเนินกิจการอยู่ได้มีสาเหตุจากการที่ประเทศในภูมิภาคนี้ยังได้รับอภิสิทธิ์ทางการค้าจากประเทศโลกเหนือให้สามารถส่งออกสินค้าไปขายในประเทศกลุ่มนี้ได้โดยปราศจากอุปสรรคด้านภาษีหนึ่งในการให้สิทธิพิเศษที่สำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ประกอบการในแอฟริกาคือการให้อภิสิทธิ์ในการส่งออกสินค้าเข้าสู่ตลาดในสหรัฐอเมริกาโดยไม่ต้องเสียภาษีและไม่จำกัดโควตาตามอภิสิทธิ์ในกฎหมายการเติบโตและโอกาสของแอฟริกา (AGOA) ซึ่งผ่านสภาองเกรสในปี ค.ศ. 2000 โดยสหรัฐอเมริกามอบสิทธิพิเศษดังกล่าวให้แก่ประเทศในแอฟริกาที่รัฐบาลสหรัฐเห็นว่ามีความสัมพันธ์ตรงกับกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ การที่กฎหมายฉบับนี้มีการอนุญาตให้ประเทศในแอฟริกาสามารถใช้สิทธิพิเศษในการนำเข้าวัตถุดิบในกิจการสิ่งทอจากประเทศที่สาม (Third Country Fabric: TCF) ก็ทำให้ประเทศที่มีความสัมพันธ์กับสิทธิดังกล่าวสามารถนำเข้าวัตถุดิบและเครื่องมือในการผลิตจากประเทศภายนอกได้โดยไม่เสียสิทธิ AGOA ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมส่งออกสิ่งทอส่วนหนึ่งในแอฟริกายังดำเนินอยู่ต่อไปได้ แม้จะมีการวิเคราะห์ว่าสิทธิตามกฎหมาย AGOA ของ

สหรัฐอเมริกาเน้นเอื้อประโยชน์ให้แก่ทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในแอฟริกา มากกว่าอุตสาหกรรมท้องถิ่นเองก็ตาม (Behuria, 2019, pp. 1039-1040)

ที่มาและการดำเนินนโยบายกำแพงภาษีนำเข้าเสื้อผ้ามือสองของสมาชิก กลุ่มประชาคม EAC ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 2016 – 2018

องค์กรประชาคมแอฟริกาตะวันออก (East African Community: EAC) นั้นเป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่ก่อตั้งขึ้นมาครั้งแรกในปี ค.ศ. 1967 เพื่อเป็นกลไกประสานความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก ก่อนที่องค์กรนี้จะมีการยุติบทบาทลงไปในปี ค.ศ. 1977 และได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมามีอีกครั้งในปี ค.ศ. 2000 เพื่อเป็นกลไกที่สนับสนุนกระบวนการค้าเสรี และการแสวงหาแนวทางลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค โดยประเทศที่ลงนามร่วมกันก่อตั้ง EAC ขึ้นมาใหม่อีกครั้งในปี 1999 และมีผลให้เกิดการรื้อฟื้นองค์กรนี้ขึ้นอย่างเป็นทางการได้แก่ เคนยา แทนซาเนีย และยูกันดา ก่อนที่บุรุนดีและรวันดาจะลงนามเข้าร่วมเป็นสมาชิกในปี ค.ศ. 2007 ซูดานใต้ (South Sudan) เข้าร่วมองค์กรในปี ค.ศ. 2016 สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก (Democratic Republic of Congo) เข้าร่วมเป็นสมาชิกในปี ค.ศ. 2022 ในขณะที่โซมาเลีย (Somalia) เพิ่งจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรนี้ในปี ค.ศ. 2024

กล่าวได้ว่า เป้าหมายเบื้องต้นแรกของ EAC ก็คือการสนับสนุนการค้าเสรีและลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิก โดยผลการ

ดำเนินงานที่สำคัญที่ผ่านมา อาทิ การจัดตั้งสหภาพศุลกากรร่วมกันในปี ค.ศ. 2005 การจัดตั้งตลาดร่วมได้ในปี ค.ศ. 2010 และการลงนามในพิธีสารในการหาแนวทางจัดตั้งเงินสกุลร่วมในปี ค.ศ. 2013 เพื่อเป็นการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาสกุลเงินร่วมระหว่างภูมิภาคซึ่งมีเป้าหมายแล้วเสร็จในปี ค.ศ. 2024 (UN Economic Commission for Africa, 2018, pp. 4-5) อย่างไรก็ตาม ความถดถอยของสภาวะเศรษฐกิจโลกภายใต้ระบอบการค้าเสรีที่ผ่านมา และกระแสแนวคิดการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติทางเศรษฐกิจ (protectionism) รวมถึงในด้านการเมืองที่ได้รับการฟื้นกลับคืนขึ้นมาอีกครั้งในช่วง 1-2 ทศวรรษที่ผ่านมา ก็กระตุ้นให้ประเทศและองค์กรในระดับภูมิภาคต่าง ๆ ภายในแอฟริการวมถึงภูมิภาคอื่นทั่วโลกนับตั้งแต่ทศวรรษ 2010 เป็นต้นมาหันมาเริ่มต้นดำเนินนโยบายเพื่อการรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศและภายในภูมิภาคของตนเอง โดยหนึ่งในนโยบายที่ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาก็คือ การสนับสนุนอุตสาหกรรมภายในประเทศและในภูมิภาค ซึ่งภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกก็เป็นอีกหนึ่งในภูมิภาคในทวีปแอฟริกาที่ตกอยู่ภายใต้กระแสดังกล่าว โดยกลุ่มประเทศต่าง ๆ ภายในภูมิภาคได้เกิดแนวคิดในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจตามแนวทางชาตินิยม เน้นการพัฒนาและคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศต่าง ๆ ภายในภูมิภาค ซึ่งเป็นกระแสความคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการเข้าร่วมกับตลาดโลกที่เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจกระแสหลักภายในภูมิภาคในช่วงทศวรรษก่อน (O'Reilly, 2023, pp. 53-54, 59-60, 64-67) โดย EAC ก็เป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่ตกอยู่ภายใต้กระแสนี้ดังกล่าว

ด้วยเช่นกัน ดังปรากฏว่าในปี ค.ศ. 2012 EAC ได้มีการประกาศใช้แผนการที่ถือเป็นพิมพ์เขียวในการกำหนดนโยบายด้านอุตสาหกรรมในภูมิภาคไว้สองฉบับคือ ยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของ EAC ระหว่างปี ค.ศ. 2012 - 2032 (the East African Community Industrialization Strategy 2012 – 2032) และนโยบายการเปลี่ยนแปลงสู่ภาวะอุตสาหกรรมของ EAC ระหว่าง ค.ศ. 2012-2032 (the East African Community Industrialization Policy 2012 – 2032) ซึ่งแผนการทั้งสองฉบับครั้งนี้ กล่าวโดยสรุปได้ว่าเป็นการวางแนวทางให้ประเทศสมาชิก EAC ได้หันกลับไปรื้อฟื้นและสนับสนุนอุตสาหกรรมภายในประเทศต่าง ๆ ขึ้นมาอีกครั้ง โดย EAC จะแสดงบทบาทในฐานะผู้ประสานงานและให้ความช่วยเหลือ (O'Reilly & Heron, 2023, pp. 616-617)

แผนยุทธศาสตร์ในระดับภูมิภาคดังกล่าว กอปรกับกระแสการรื้อฟื้นและสนับสนุนการผลิตภายในประเทศที่เกิดขึ้นในทวีปแอฟริกาตลอด 1-2 ทศวรรษที่ผ่านมา ได้ส่งผลให้ประเทศสมาชิก EAC มีการจัดทำแผนวิสัยทัศน์ของประเทศต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นการผลิตและบริโภคภายในประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และนโยบายของ EAC ด้วยเช่นเดียวกัน อาทิ การจัดทำวิสัยทัศน์ยูกันดา 2035 (Uganda Vision 2035) วิสัยทัศน์เคนยา 2030 (Kenya Vision 2030) วิสัยทัศน์บุรุนดี 2025 (Burundi Vision 2025) วิสัยทัศน์แทนซาเนีย 2025 (Tanzania Vision 2025) และวิสัยทัศน์รวันดา 2020 (Rwanda Vision 2020) (Wetengere, 2018, p. 121) วิสัยทัศน์เหล่านี้ได้กลายเป็นพิมพ์เขียวของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายอุตสาหกรรมแห่งชาติที่มุ่งเน้นการผลิตและบริโภคภายในประเทศ อาทิ

ยูกันดาที่มีการเริ่มประกาศใช้นโยบาย Buy Uganda, Build Uganda (BUBU) ตั้งแต่ ค.ศ. 2017 (Uganda National Bureau of Standard, 2017) ส่วนเคนยาก็มีการประกาศยุทธศาสตร์ Buy Kenya, Build Kenya ในปีเดียวกัน (Tralac.org, 2017) ในขณะที่ในรวันดานั้น มีการประกาศการรณรงค์ในโครงการ Made in Rwanda มาตั้งแต่ ค.ศ. 2015 ซึ่งภายใต้ยุทธศาสตร์ใหญ่แห่งชาติเช่นนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่หลายประเทศในกลุ่ม EAC จะมีการจัดทำแผนพัฒนาและนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมสิ่งทอออกมา โดยเฉพาะด้วย อาทิ ยูกันดาที่มีการประกาศนโยบายสิ่งทอแห่งชาติออกมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2009 (the 2009 National Textile Policy) และแทนซาเนียซึ่งประกาศยุทธศาสตร์ “ผ้าฝ้ายสู่เสื้อผ้า” (Cotton to Clothing Strategy) ที่มีแผนการดำเนินงานในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2016-2020 เป็นต้น

บรรยากาศทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในภูมิภาค หรือแม้แต่ทั่วทั้งทวีปแอฟริกาเองที่อยู่ภายใต้กระแสรีโอพื้นอุตสาหกรรมภายในประเทศให้กลับมารุ่งเรืองขึ้นดังกล่าวจึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าเพราะเหตุใด EAC จึงได้ก้าวขึ้นมาแสดงบทบาทในการผู้นำในการกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายปกป้องอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก โดยที่เสื้อผ้ามือสองถูกมองว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเติบโตและรีโอพื้นอุตสาหกรรมดังกล่าวขึ้นมาในภูมิภาค ในการประชุมผู้นำสูงสุด EAC ในปี ค.ศ. 2015 ที่ประชุมจึงได้มอบหมายให้คณะมนตรีแห่ง EAC ไปแสวงหามาตรการในการสนับสนุนอุตสาหกรรมสิ่งทอในภูมิภาค พร้อมกับหาแนวทางในการสั่งห้ามการนำเข้าเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายใช้แล้วเข้ามาในภูมิภาคด้วย (Wolff, 2021, p. 1310) ต่อมาในเดือน กุมภาพันธ์ ค.ศ.

2016 สภาการค้า อุตสาหกรรม และการลงทุนแห่งแอฟริกาตะวันออก (the EAC's Sectorial Council of Trade, Industry, Finance and Investment: SCTIFI) ได้มีการประชุมและเห็นชอบร่วมกันให้กลุ่มประเทศสมาชิก EAC ใช้มาตรการกำแพงภาษีเพื่อลดการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองภายในภูมิภาค ซึ่งจะนำไปสู่การยุติการนำเข้าสินค้าประเภทนี้อย่างสิ้นเชิงในที่สุด ข้อเสนอแนะดังกล่าวสอดคล้องกันข้อเสนอข้อเสนอของคณะมนตรีแห่ง EAC และได้ถูกนำเสนอเป็นข้อเสนอแนะให้แก่ที่ประชุมผู้นำสูงสุดของ EAC ในเดือนมีนาคมจนทำให้ผู้นำรัฐบาลของแต่ละประเทศสมาชิก EAC ซึ่งมีอยู่ 5 ประเทศในขณะนั้น คือ บรูไนดี เคนยา แทนซาเนีย รวันดา และ ยูกันดา ได้มีมติเห็นชอบร่วมกันให้มีการอนุมัติแผนการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย รวมถึงรองเท้าที่ผ่านการใช้แล้วผ่านการยกระดับกำแพงภาษีในสหภาพศุลกากรร่วมกัน โดยกำหนดแผนการดำเนินงานในระยะเวลา 3 ปี ก่อนที่จะยุติการนำเข้าสินค้าประเภทดังกล่าวอย่างสิ้นเชิงในปี ค.ศ. 2019 (O'Reilly & Heron, 2023, pp. 617-618; USAID, 2017, p. 16; Wolff, 2021, pp. 1310-1311)

มาตรการกำแพงภาษีดังกล่าว ซึ่งมีการประกาศออกมาอย่างเป็นทางการในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2016 นั้น ได้กำหนดให้มีการเพิ่มอัตราภาษีนำเข้าสินค้าประเภทเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายที่ผ่านการใช้แล้วจากเดิมที่มีการจัดเก็บที่อัตรา 0.20 เหรียญสหรัฐต่อหนึ่งกิโลกรัม ให้เพิ่มขึ้นเป็น 0.40 เหรียญสหรัฐต่อหนึ่งกิโลกรัม หรือร้อยละ 35 แล้วแต่จำนวนใดในอัตราภาษีสองอัตรานี้จะมีมูลค่ามากกว่า นอกจากนี้ในช่วงระยะเวลาเดียวกันนั้น

รวันดาได้ขอใช้สิทธิ์ stay of application หรือการใช้สิทธิ์ผ่อนผันไม่ปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์กำแพงภาษีของ EAC ด้วยการให้สิทธิ์ในการขอยกระดับ กำแพงภาษีนำเข้าเสื้อผ้าและรองเท้าให้สูงกว่าที่ EAC ได้กำหนดไว้ กล่าวคือจากอัตรา 0.40 เหรียญสหรัฐต่อหนึ่งกิโลกรัม หรือร้อยละ 35 แล้วแต่จำนวนใดในอัตราภาษีสองอัตรานี้จะมีมูลค่ามากกว่ากันนั้น ไปสู่ อัตรา 2.5 เหรียญสหรัฐต่อหนึ่งกิโลกรัม และกำหนดอัตราสำหรับนำเข้า รองเท้าให้แล้วไว้ที่ 5 เหรียญสหรัฐต่อกิโลกรัม หรือจัดเก็บที่อัตราร้อยละ 35 แล้วแต่อัตราหนึ่งในสองอัตราดังกล่าวนี้จะมีมูลค่ามากกว่า (USAID, 2017, pp. 16-17)

การประกาศใช้นโยบายดังกล่าวได้สร้างความตื่นตระหนกและไม่ พอใจอย่างยิ่งแก่ผู้ประกอบการส่งออกสิ่งทอใช้แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้ส่งออกเสื้อผ้ามือสองเข้ามาสู่ภูมิภาคแอฟริกา ตะวันออกคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 19.5 จากจำนวนเสื้อผ้ามือสองที่ถูก นำเข้ามาในแอฟริกาตะวันออกทั้งหมดในปี ค.ศ. 2015 (USAID, 2017, p. 9) โดยในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2017 สมาคมผู้ส่งออกเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มใช้ แล้วแห่งสหรัฐอเมริกา (Secondary Materials and Recycled Textiles: SMART) ได้ยื่นร้องเรียนต่อสำนักงานผู้แทนการค้าสหรัฐอเมริกา (United States Trade Representative: USTR) ให้สอบสวนว่ามาตรการกำแพง ภาษีของ EAC ดังกล่าวนั้น เป็นการละเมิดต่อเงื่อนไขตามกฎหมาย AGOA ซึ่งกลุ่มประเทศสมาชิก EAC นั้นได้รับอภิสิทธิ์อยู่ตามกฎหมายนี้หรือไม่ (Wolff, 2021, p. 1311) USTR จึงได้ดำเนินการไต่สวนเป็นกรณีพิเศษ

(out of cycle review) ต่อวันดา แทนซาเนีย และยูกันดาในเดือน ก.ค. 2017³ ซึ่งถ้าหากว่า USTR พบว่าประเทศเหล่านี้ละเมิดเงื่อนไขของข้อตกลงตามกฎหมาย AGOA ด้วยการตั้งกำแพงภาษีที่เป็นอุปสรรคต่อการนำเข้าสินค้าอย่างเสรี ก็มีความเป็นไปได้ว่าประเทศกลุ่มนี้จะถูกยกเลิกสิทธิตามกฎหมาย AGOA โดยในการโต้สวนที่เกิดขึ้นนั้น ผู้แทนจากประเทศสมาชิก EAC ก็พยายามปกป้องการดำเนินนโยบายของตนเอง อาทิ ผู้แทนส่วนกลางจาก EAC ชี้แจงว่า นโยบายกำแพงภาษีต่อเสื้อผ้ามือสองนั้นไม่ได้ขัดกับกฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) เนื่องจากเป็นมาตรการที่ดำเนินการต่อทุกประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงไม่ใช่การละเมิดสิทธิตามกฎหมาย AGOA ในขณะที่ผู้แทนของ EAC รวมถึงยูกันดานั้น ยังแก้ต่างด้วยว่า การขึ้นภาษีดังกล่าวเป็นเพียงการปรับอัตราภาษีแค่เพียงเล็กน้อย ไม่ใช่มาตรการลดทอนการนำเข้าสินค้าประเภทนี้อย่างสิ้นเชิง ส่วนผู้แทนของสหพันธ์สิ่งทอและผ้าฝ้ายแอฟริกา (The African Cotton & Textile Federation: ACTIF) นั้นอ้างว่าเสื้อผ้ามือสองที่ EAC ต้องการลดการนำเข้านั้นไม่ได้มีที่มาตามกฎหมายที่ว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า (rules of origin) จากสหรัฐอเมริกาทั้งหมด ด้วยเหตุนี้

---

³ บุรุตติซึ่งดำเนินนโยบายกำแพงภาษีสินค้าต่อเสื้อผ้าใช้แล้วตาม EAC ด้วยนั้น ไม่ได้ถูกโต้สวนในครั้งนี้ด้วยเนื่องจากตนเองเสียสิทธิตามกฎหมาย AGOA ไปแล้วตั้งแต่เดือนมกราคม ปี ค.ศ. 2016 เนื่องจากปัญหาการปราบปรามฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองและการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ (Yanai, 2017, p. 4)

ผู้ประกอบการในกลุ่มประเทศ EAC จึงไม่ควรเสียสิทธิตามกฎหมาย AGOA ในขณะที่ผู้แทนจากรวันดาและแทนซาเนียนั้น ชี้แจงโดยตรงว่าการขึ้นภาษีนำเข้าเสื้อผ้ามือสองดังกล่าวมาจากความต้องการในการปกป้องผลประโยชน์ของชาติ (O'Reilly & Heron, 2023, pp. 622-623)

แรงกดดันจากสหรัฐอเมริกา และความหวาดเกรงในการสูญเสียสิทธิตามกฎหมาย AGOA ซึ่งในปี ค.ศ. 2016 กลุ่มประเทศสมาชิก EAC ได้ใช้สิทธิตามกฎหมายฉบับนี้ในการส่งสินค้าเข้าไปขายในสหรัฐอเมริกา มูลค่ากว่า 435 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยที่สินค้าจำนวนกว่าร้อยละ 88 ที่ส่งออกไปนั้นเป็นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ส่งผลให้กลุ่มประเทศสมาชิก EAC ส่วนใหญ่เกิดความลังเลในการดำเนินนโยบายขึ้นกำแพงภาษีต่อสินค้าประเภทเสื้อผ้ามือสอง โดยมีการประมาณการว่า หากกลุ่มประเทศ EAC ยืนยันในการดำเนินนโยบายดังกล่าวต่อไปจนเสียสิทธิตามกฎหมาย AGOA ก็จะทำให้ภาคธุรกิจการค้าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มใช้แล้วในภูมิภาคต้องเสียตำแหน่งงานไปกว่า 219,000 ตำแหน่ง และทำให้ผู้คน 500,000 คนปราศจากรายได้ (USAID, 2017, p. 9) จึงส่งผลให้ในท้ายที่สุด โครงการที่เป็นเป้าหมายในภูมิภาคร่วมกันดังกล่าวต้องยุติลงไปอย่างรวดเร็ว โดยในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2017 เคนยาเป็นประเทศแรกที่ขอใช้สิทธิ์ผ่อนผันไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กำแพงภาษี (stay of application) ของ EAC ด้วยการหันกลับไปใช้อัตราภาษีนำเข้าสินค้าประเภทเสื้อผ้ามือสองเดิมก่อนหน้าปี ค.ศ. 2016 ในขณะที่ทั้งแทนซาเนียและยูกันดานั้นในขณะนั้นก็ยังยืนยันที่จะดำเนินนโยบายกำแพงภาษีดังกล่าวต่อไป อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงการประชุมผู้นำสูงสุดของ EAC ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2018 นโยบาย

การลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองจากภายนอกภูมิภาคก็ไม่ได้ได้รับการกล่าวถึงในแถลงการณ์ของผู้นำสูงสุดในที่ประชุมอีกต่อไป โดยปรากฏแต่เพียงถ้อยแถลงจากที่ประชุมว่า EAC จะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอที่สามารถแข่งขันได้ภายในภูมิภาคเท่านั้น และภายในเดือนเดียวกัน ทั้งบรูไนดี แพนซาเนีย และยูกันดาต่างก็เปลี่ยนอัตราภาษีนำเข้าสินค้าประเภทเสื้อผ้ามือสอง ให้กลับไปอยู่ในอัตราเดิมก่อนหน้าปี ค.ศ. 2016 เช่นเดียวกับเคนยาที่ดำเนินการไปแล้ว ส่งผลให้เมื่อถึงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2018 ประเทศสมาชิก EAC ทุกประเทศ ยกเว้นวันดา ต่างก็ละทิ้งโครงการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองและเป้าหมายในการสั่งห้ามนำเข้าสินค้าประเภทนี้ต่อไปในอนาคตโดยปริยาย (O'Reilly & Heron, 2023, pp. 624-625; Wolff, 2021, p. 1311) แม้ว่าในช่วงระยะเวลา 3-4 ปีที่ผ่านมา EAC และประเทศในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกจะมีความพยายามปรับปรุงกลไกทางภาษีเพื่อปกป้องสินค้าในภูมิภาคหลายประการแต่โครงการสั่งห้ามนำเข้าเสื้อผ้ามือสองโดยการขึ้นภาษีนำเข้าโดยตรงนั้น ก็ยังไม่ได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกอย่างเป็นทางการจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

การกำหนดและดำเนินนโยบายของกลุ่มประเทศสมาชิก EAC ในการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกดังที่กล่าวมาแม้ว่าอาจจะสามารถพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศอื่น ๆ อาทิ ทฤษฎีเสรีนิยม (Liberalism) และสถาบันนิยมเสรี (Liberal Institutionalism) ซึ่งชี้ให้เห็นบทบาทของสถาบันระหว่างประเทศในการกำหนดและเป็นตัวกลางในการประสานนโยบายเพื่อเสริมสร้างประโยชน์

และความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในองค์กร การศึกษาในบทความนี้ที่ใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยพหุนิยมใหม่ และภูมิภาคนิยมแบบปิดกลับพยายามชี้ให้เห็นว่า นโยบายของ EAC และความพยายามของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจและความพยายามของรัฐบาลในการรวมกลุ่มทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของรัฐบาลเป็นสำคัญ โดยที่องค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค ซึ่งได้แก่ EAC ในกรณีนี้นั้น เป็นเพียงเครื่องมือหรือเวทีสำหรับการประสานนโยบายที่ประเทศสมาชิกเห็นว่าเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง ดังที่เฮทท์นี (Hettne, 1993) เห็นว่ากรอบแนวคิดและทฤษฎีพหุนิยมใหม่นั้น คือการมองการรวมกลุ่มระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคว่าเป็นพัฒนาการสืบเนื่องมาจากแนวคิดพหุนิยมเดิมที่เล็งเห็นว่านโยบายและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลชาตินั้นมีเป้าประสงค์หลักเพื่อการปกป้องและเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้พหุนิยมใหม่ในทัศนะของเฮทท์นีจึงเป็นการแสวงหาหรือการสร้างความเป็นภูมิภาคให้เกิดขึ้นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของรัฐบาล โดยพัฒนาการดังกล่าวเกิดขึ้นจากความจำเป็นของกระแสเศรษฐกิจการเมืองโลก ซึ่งระบบเศรษฐกิจโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 20 นั้นได้กลายมาเป็นเงื่อนไขที่ประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องรวมกลุ่มหรือสร้างความเป็นภูมิภาคขึ้นเพื่อปกป้องตนเอง เนื่องจากการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศโดยการดำเนินการของรัฐบาลแห่งหนึ่งแห่งใดแต่เพียงอย่างเดียวนั้น ไม่สามารถดำเนินการได้ภายใต้ระบบเศรษฐกิจโลกในยุคปัจจุบันได้อีกต่อไป การรวมกลุ่มหรือการสร้างภูมิภาค

นิยมจึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นกลไกในการปกป้องผลประโยชน์ของชาติ ซึ่ง “การปกป้องผลประโยชน์ของชาติ” ดังกล่าว ในทัศนะของเฮทท์นีมิใช้เพียงการแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้าระหว่างประเทศ หากแต่เป็นการสนับสนุนการสร้างอุตสาหกรรมภายในประเทศด้วยเช่นเดียวกัน (Hettne, 1993, pp. 218-219)

มาตรการกำแพงภาษีต่อเสื้อผ้ามือสองของ EAC ยังสามารถอธิบายได้ด้วยการวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดด้วยภูมิภาคนิยมแบบปิด ซึ่งนอกเหนือจากการใช้มาตรการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเองแล้วนั้น หนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของภูมิภาคนิยมในลักษณะนี้ก็คือการให้ความสำคัญกับการผลิตภายในประเทศในแต่ละภูมิภาคเพื่อทดแทนการนำเข้าจากภายนอก ซึ่งส่งผลให้การบริโภค และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในสินค้าและบริการบางประเภทนั้นมีความสัมพันธ์ที่ลดลงกับตลาดโลก (Kang, 2016, p. 247) แนวคิดเกี่ยวกับภูมิภาคนิยมในลักษณะดังกล่าวที่เคยปรากฏในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา อาทิ กลุ่มประเทศละตินอเมริกา และแอฟริกา ในช่วงทศวรรษ 1960 หากแต่ถูกละทิ้งไปในเวลาต่อมาภายหลังจากกระแสการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจนับตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ได้ปรากฏแนวโน้มในการถูกรื้อฟื้นขึ้นมามีอีกครั้งในกลุ่มประเทศโลกใต้ตลอดช่วง 1-2 ทศวรรษที่ผ่านมา การลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสอง ซึ่งเกิดขึ้นควบคู่ไปกับความพยายามของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกในการพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอเพื่อการบริโภคภายในประเทศและภูมิภาคของตนเองจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นแนวคิด

ภูมิภาคนิยมแบบปิดที่สินค้าและบริการบางประเภทนั้นถูกพิจารณาจากผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบายว่ามีความสำคัญเป็นพิเศษ และจำเป็นจะต้องได้รับการปกป้องและคุ้มครองจากภายนอก ซึ่งการให้ความสำคัญกับสินค้าและบริการบางประเภทเป็นพิเศษดังกล่าวนี้ ไม่ได้หมายความว่าองค์กรในระดับภูมิภาคและประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคจะดำเนินนโยบายภูมิภาคนิยมแบบปิดในทุกกรณี ตัวอย่างเช่นประเทศต่าง ๆ ในกลุ่ม EAC เอง ซึ่งสินค้าและบริการหลากหลายประเภทที่ถูกผลิตขึ้นได้ถูกบูรณาการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ทั้งภายในระดับภูมิภาคและในระดับโลกอยู่ในระดับหนึ่ง อาทิ สินค้าทางการเกษตรและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่แพร่หลายในห่วงโซ่มูลค่าในระดับภูมิภาค และผลิตภัณฑ์จากโรงงานอุตสาหกรรมในรูปแบบอื่น ๆ ที่เป็นกลายส่วนหนึ่งของสายการผลิตและเชื่อมโยงกับตลาดโลก ทั้งนี้ การจัดตั้งเขตการค้าเสรีแห่งทวีปแอฟริกา (the African Continental Free Trade Area: AfCFTA) ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2019 เป็นต้นมานั้น ก็อาจจะเป็นปัจจัยแปรผันที่สำคัญซึ่งส่งผลให้เกิดความเป็นไปได้ที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่มูลค่าของระบบเศรษฐกิจทั้งภายในทวีปแอฟริกาและในตลาดโลกในเชิงลึกมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต (Krantz, 2025, pp. 151-152)

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่กรอบแนวคิดภูมิภาคนิยมแบบปิด อาจจะสามารถนำมาใช้เพื่ออธิบายแรงจูงใจของชาติต่าง ๆ ในการใช้กลไกขององค์กรระดับภูมิภาคเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจบางประการ

ร่วมกันได้นั้น ในกรณีของการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองของ EAC ที่ประสบความล้มเหลวนั้น กรอบแนวคิดเกี่ยวกับภูมิภาคนิยมแบบปิดอาจจะไม่พอเพียงในการทำความเข้าใจว่าเพราะเหตุใดประเทศต่าง ๆ ในกลุ่ม EAC จึงตัดสินใจยกเลิกนโยบายดังกล่าว และเพราะเหตุใดรวันทาจึงเลือกตัดสินใจในการดำเนินนโยบายกำแพงภาษีต่อสินค้าประเภทเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มใช้แล้วจากภายนอกภูมิภาคต่อไป ด้วยเหตุนี้ ในหัวข้อถัดไปนอกเหนือจากการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายแล้วนั้น ผู้เขียนจะใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีในแนวทางพหุนิยมใหม่มาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตัดสินใจดำเนินนโยบายดังกล่าวต่อไปของรวันทา ซึ่งในทางกลับกันก็จะเป็นการวิเคราะห์ในเชิงทฤษฎีที่เป็นการอธิบายสาเหตุที่ประเทศสมาชิกกลุ่มประชาคม EAC อื่น ๆ ละทิ้งนโยบายการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองเข้ามาในประเทศของตนเองในท้ายที่สุดด้วยไปพร้อมกัน

รวันทากับการยืนกรานในนโยบายลดทอนการนำเข้า “เสื้อผ้ามือสอง”

ในขณะที่ประเทศสมาชิก EAC อื่น ๆ ต่างละทิ้งแผนการลดทอนและยกเลิกการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองในระยะเวลา 3 ปี ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น รวันทากลับกลายเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคที่ยืนกรานในการดำเนินนโยบายกำแพงภาษีเพื่อลดทอนการนำเข้าสินค้าประเภทดังกล่าวเข้ามาสู่ประเทศของตนเองต่อไป การยืนกรานดังกล่าวของรวันทาซึ่งยินยอมแม้กระทั่งการสูญเสียอธิปไตยในกฎหมาย AGOA ของสหรัฐอเมริกาภายใต้

หลังจากที่ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ได้มีคำสั่งเพิกถอนการให้สิทธิแก่
รวันดาในการส่งออกสินค้าประเภทเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มเข้ามาสู่
สหรัฐอเมริกาโดยไม่ต้องเสียภาษีตามอภิสหิทธิในกฎหมาย AGOA เมื่อวันที่
30 กรกฎาคม ค.ศ. 2018 (The White House, 2018) ส่งผลให้รวันดาตก
อยู่ในสภาวะ “สงครามการค้า” กับสหรัฐอเมริกามาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน
ทั้งนี้ เหตุผลที่รวันดาที่ยืนยันในการดำเนินนโยบายเช่นนี้ (แม้ว่าประเทศ
อื่น ๆ ในภูมิภาคจะละทิ้งโครงการดังกล่าวไปแล้วนั้น) สามารถประมวล
ออกมาได้สองเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ 1) สภาพของตลาดและอุตสาหกรรมสิ่ง
ทอภายในประเทศของรวันดาเอง และ 2) ความสามารถของรัฐบาลรวันดาใน
การบังคับใช้กลไกรัฐเพื่อดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่ตนเองเห็นสมควร

สาเหตุประการแรก อันได้แก่สภาพของตลาดและอุตสาหกรรมสิ่ง
ทอของรวันดาเองนั้น กล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมด้านนี้ในรวันดานั้นยังเป็น
อุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ยังมีมูลค่าการผลิตภายในประเทศและการพึ่งพา
การส่งออกยังไม่มากนัก ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์
ของรวันดาเองซึ่งไม่มีพรมแดนทางทะเล จำนวนประชากรที่ม่น้อย และ
กำลังซื้อในตลาดรวมถึงความสามารถในการผลิตของรวันดานั้นมีสัดส่วนที่
ไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ร่วมภูมิภาค อาทิ เคนยา
ยูกันดา และแทนซาเนีย ส่งผลให้การนำเข้าซึ่งรวมถึงกำลังซื้อและรายได้
จากธุรกิจนำเข้าและซื้อขายเสื้อผ้ามือสองของรวันดานั้นมีไม่มากนักเมื่อ
เปรียบเทียบกับประเทศสมาชิก EAC อื่น ๆ จากการสำรวจของ USAID
พบว่าในปี ค.ศ. 2016 มูลค่าการนำเข้าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มและรองเท้าใช้
แล้วของรวันดานั้นมีมูลค่าทั้งสิ้นจำนวน 17 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่

ประเทศร่วมภูมิภาคที่มีกำลังซื้อในตลาดและภาคการผลิตที่ใหญ่กว่าได้แก่ เคนยา แทนซาเนีย และยูกันดานำเข้าเสื้อผ้ามือสองเข้ามาในประเทศของตนเองโดยมีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 124, 64, และ 67 ล้านดอลลาร์สหรัฐตามลำดับ ซึ่งจากปริมาณการนำเข้าดังกล่าวนี้เป็นที่น่าสนใจว่าจำนวนของภาชีนำเข้าที่รัฐบาลของกลุ่มประเทศสมาชิก EAC จัดเก็บได้อย่างเป็นทางการกลับมีปริมาณไม่มากนัก อาทิ ในปี ค.ศ. 2015 ผลการสำรวจของ USAID พบว่า รัฐบาลสามารถจัดเก็บภาชีจากผู้นำเข้าเสื้อผ้ามือสองอย่างเป็นทางการได้เพียง 9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่เคนยา แทนซาเนียและยูกันดาสามารถจัดเก็บภาชีนำเข้าสินค้าประเภทเดียวกันได้ 63, 32 และ 34 ล้านดอลลาร์สหรัฐตามลำดับ (USAID, 2017, pp. 10,14) และเมื่อสำรวจมูลค่าการส่งออกสินค้าไปขายในสหรัฐอเมริกาตามสิทธิ AGOA ของกลุ่มประเทศแอฟริกาตะวันออกก็จะฉายภาพให้เห็นกำลังการซื้อและกำลังการผลิตขนาดเล็กของรวันดาได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อมูลค่าการส่งออกสินค้าของรวันดาสู่ตลาดสหรัฐภายใต้สิทธิตามกฎหมาย AGOA นั้นมีมูลค่าเพียง 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อเปรียบเทียบกับ การส่งออกของเคนยาและแทนซาเนียที่มีมูลค่า 394 และ 37 ล้านดอลลาร์สหรัฐตามลำดับ (p. 14)

ด้วยเหตุนี้ การที่รวันดายังคงมีอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในประเทศที่ยังอยู่ในระยะแรกเริ่ม และภาครัฐเองก็พึ่งพารายได้จากการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองและส่งออกสิ่งทอภายในประเทศสู่ตลาดภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาไม่มากนัก ส่งผลให้รัฐบาลรวันดาเลือกที่จะยื่นกรานในการใช้นโยบายกำแพงภาชีเพื่อปกป้องและสนับสนุนอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในประเทศของตนเอง รวมถึงการยินยอมเสียผลประโยชน์จาก

การส่งออกสิ่งทอที่ผลิตภายในประเทศไปสู่ตลาดในสหรัฐอเมริกาแม้ว่าจะนำมาซึ่งการเสียอธิปไตยในกฎหมาย AGOA ก็ตามเนื่องมาจากวันดาหวังผลในการพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในประเทศในระยะยาว การเลือกดำเนินนโยบายเช่นนี้สอดคล้องกับกรณีในปี ค.ศ. 2015 วันดาได้มีการประกาศแผนยุทธศาสตร์เพื่อบริหารฟื้นอุตสาหกรรมภายในประเทศ (Domestic market recapturing strategy - DMRS) ขึ้น โดยมีการรณรงค์ภายใต้คำขวัญ “Made in Rwanda” เพื่อให้ประชาชนบริโภคสิ่งของภายในประเทศเป็นหลัก ก่อนที่มีการยกระดับ “Made in Rwanda” จากการรณรงค์ (campaign) ให้กลายมาเป็นนโยบาย (policy) ในชื่อ “Made in Rwanda Policy” อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 2017 ซึ่งอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในประเทศก็ได้กลายมาเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ได้รับการแทรกแซงและผลักดันจากรัฐด้วยเช่นกัน (Fashion Revolution, n.d., p. 3)

เหตุผลประการที่สองที่ส่งผลให้วันดาขึ้นกรานในการดำเนินนโยบายลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองมาจากความสามารถของรัฐบาลวันดาในการบังคับใช้กลไกของรัฐในการดำเนินนโยบาย ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างจากบริบททางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก โดยในขณะที่รัฐบาลของประเทศอื่น ๆ อาทิ เคนยา ซึ่งพึ่งพารายได้จากการส่งออกสิ่งทอเข้าไปในสหรัฐอเมริกาโดยใช้สิทธิในกฎหมาย AGOA อย่างมากนั้น ส่วนใหญ่แล้วไม่มีความสามารถในการบังคับใช้กลไกของรัฐเพื่อกำหนดนโยบายเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างเต็มที่ เนื่องจากความอ่อนแอ การขาดเสถียรภาพทางการเมือง และการต้องคำนึงถึงความคิดเห็นและเสียงเรียกร้องจากตัวแสดงอื่น ๆ ที่มี

อิทธิพลและสามารถกำหนดทิศทางของนโยบายเศรษฐกิจ อาทิ กองทัพภาคธุรกิจภายในประเทศ บริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศ ประเทศและองค์กรระหว่างประเทศที่เป็นผู้บริจาคเงินสนับสนุนและให้อภิสติธิ์ทางการค้าเป็นพิเศษ ดังเช่นในกรณีของเคนยา ซึ่งเมื่อ EAC เห็นชอบร่วมกันในการขึ้นกำแพงภาษีเพื่อลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองในภูมิภาคนั้น รัฐบาลเคนยาก็ประสบกับการต่อต้านภายในประเทศจากภาคธุรกิจนำเข้าและส่งออกสินค้าสิ่งทอ ประชาชนทั่วไป รวมถึงการหว่านล้อมจากสหรัฐอเมริกาที่พยายามจูงใจผ่านเสียงร้องร้องของบริษัทผู้ส่งออก รายใหญ่ ส่งผลให้กลุ่มการเมืองฝ่ายรัฐบาลของเคนยาซึ่งมีความลังเลในการดำเนินนโยบายลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองและหาเหตุผลว่าตนเองจะสูญเสียความนิยมในการเลือกตั้งภายในประเทศที่กำลังจะเกิดขึ้นตัดสินใจยกเลิกนโยบายดังกล่าวในที่สุด ในขณะที่รัฐบาลของยูกันดานั้น แม้ว่าจะมีความตั้งใจจริงในการดำเนินนโยบายลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองแต่ก็ประสบปัญหาได้รับการต่อต้านจากบริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอในยูกันดาซึ่งพึ่งพาการส่งออกเข้าสู่ตลาดสหรัฐอเมริกาผ่านอภิสติธิ์ในกฎหมาย AGOA โดยเสียงเรียกร้องดังกล่าวได้ส่งผลให้ยูกันดาในที่สุดแล้วตัดสินใจยกเลิกนโยบายการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองเช่นเดียวกับเคนยาและประเทศสมาชิก EAC อื่น ๆ (Wolff, 2021, pp. 1314-1319)

สภาวะดังกล่าวเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับในรวันดาที่ภายหลังการสิ้นสุดสงครามกลางเมือง ในปี ค.ศ. 1994 อำนาจทางการเมืองตกอยู่กับผู้นำทางการเมืองที่มาจากพรรค Rwandan Patriotic Front (RPF) ซึ่ง

เดิมเป็นกองกำลังของเผ่าทุตซี (Tutsi) ที่ต่อสู้กับกับเผ่าฮูตู (Hutu) ในช่วงสงครามกลางเมืองระหว่างปี ค.ศ. 1990-1994 และสามารถถือครองอำนาจได้อย่างเด็ดขาดโดยตลอดภายหลังประสบชัยชนะในสงคราม โดยการปกครองของรัฐบาล RPF นั้นกล่าวได้ว่ามีลักษณะอำนาจนิยม มีการใช้กลไกรัฐในการรวบอำนาจ การปราบปรามฝ่ายตรงข้าม ลิตรอนสิทธิเสรีภาพทางการเมืองและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในขณะที่นโยบายทางเศรษฐกิจนั้น รัฐบาล RPF ดำเนินการทั้งการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในระดับมหภาค และการใช้กลไกของรัฐเข้าไปแทรกแซงและควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยตรงในชนบท เช่นการปฏิรูปที่ดิน การสนับสนุนการทำเหมืองแร่และเกษตรกรรม ซึ่งนอกจากเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจแล้วนั้น การบังคับใช้กลไกของรัฐเหล่านี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างอำนาจและเสถียรภาพให้แก่รัฐบาล RPF เอง อาทิ นโยบายปฏิรูปและจดทะเบียนที่ดินที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ชนเผ่าทุตซีซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรัฐบาล (Takeuchi, 2019, pp. 125-127) นอกจากนี้ การควบคุมกลไกและอำนาจทางเศรษฐกิจภายในประเทศของรัฐบาล RPF ยังปรากฏให้เห็นได้จากการที่พรรค RPF และกองทัพนั้นเข้าไปเป็นเจ้าของหรือให้การสนับสนุนแก่บริษัทชั้นนำหลายบริษัทในประเทศ อาทิ รัฐบาล RPF เป็นผู้ถือหุ้นทั้งหมดของบริษัท Cristal Ventures จำกัด (Cristal Ventures Limited: CVL) ซึ่งเป็นบริษัทผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดของประเทศ และมีบริษัทที่ประกอบธุรกิจชั้นนำภายในประเทศหลายบริษัทอยู่ภายใต้เครือของ CVL ดังที่มีการประมาณการว่าบริษัทในเครือ CVL ทั้งหมดนั้นมีรายได้รวมกันคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 3 ของจำนวนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross

domestic product: GDP) ทั้งหมดในปี ค.ศ. 2009 และเสียภาษีให้แก่รัฐ คิดเป็นร้อยละ 9 ในปีงบประมาณ ค.ศ. 2009/2010 ในขณะที่กองทัพนั้นก็เข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจด้วยการจัดตั้งกลุ่มบริษัทในเครือ Horizon (Horizon Group) โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินเบื้องต้นจากบริษัท Military Micro Finance Cooperative Society (Military Micro Finance Cooperative Society: ZIGAMA-CSS) ซึ่งกองทัพเป็นเจ้าของ นอกจากนี้ยังมีวิสาหกิจของรัฐที่สำคัญอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ อาทิ สายการบินรวันดา (Rwanda Air) เป็นต้น จนกล่าวได้ว่าการเติบโตของภาคธุรกิจในวันดาช่วงที่ผ่านมานั้น เกิดขึ้นผ่านการริเริ่มและผลักดันของพรรค RPF กองทัพ และรัฐบาลเป็นสำคัญ (p. 128)

การที่รัฐบาลวันดาควบคุมอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจได้ดังกล่าว ส่งผลให้รัฐบาลมีอำนาจและศักยภาพมากเพียงพอในการบังคับใช้กลไกของรัฐในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสม โดยภายหลังทศวรรษ 2010 เป็นต้นมา รัฐบาล RPF ก็เริ่มมีการกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างอุตสาหกรรมเพื่อการบริโภคภายในประเทศ ผ่านการรณรงค์ภายใต้คำขวัญ *agaciro* ซึ่งหมายถึง เกียรติหรือคุณค่าในตัวเองตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011 การจัดทำยุทธศาสตร์ DMRS ในปี ค.ศ. 2015 และนโยบาย *Made in Rwanda* ในปี ค.ศ. 2017 ที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว (Wolff, 2021, p. 1320) และเมื่อรัฐบาลประกาศความตั้งใจในการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองภายหลังจากที่ EAC มีมติเห็นชอบตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 นั้น เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลวันดาก็มีการวางแผนการดำเนินงานตามนโยบาย การศึกษาข้อกฎหมาย และการดำเนิน

มาตรการต่าง ๆ เพื่อลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้าใช้แล้วและการหาแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในประเทศอย่างรวดเร็ว อาทิ การรณรงค์กับผู้บริโภคให้ใช้ผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ การเชิญชวนให้บริษัทผู้นำเข้าสิ่งทอจากต่างประเทศจำนวน 10 แห่งมาพูดคุยเกี่ยวกับอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจกับภาครัฐ การจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษสำหรับโรงงานเสื้อผ้าและรองเท้า การลดภาษีไฟฟ้า และการแก้ไขกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ภาคอุตสาหกรรมในประเทศ (Wolf, 2021, p. 1320-1321)

นอกจากนี้ รัฐบาล RPF ยังมีการเจรจากับบริษัทสิ่งทอจากจีนที่เข้ามาลงทุนในวันดาให้ระงับการผลิตตามคำสั่งซื้อจากสหรัฐอเมริกาไปก่อน การพยายามแสวงหาตลาดส่งออกใหม่และการพยายามเจรจาต่อรองกับสหรัฐอเมริกาในกรณีการถูกเลิกสิทธิตามกฎหมาย AGOA (p. 1320-1321) ภาครัฐยังพยายามสร้างสถาบันการศึกษาเพื่อเสริมสร้างแรงงานที่มีทักษะและความชำนาญการในอุตสาหกรรมสิ่งทอ การดำเนินงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งชาติในการจัดทำโครงการให้เอกชนสามารถร้องขอการสนับสนุนทางวิชาการ การจัดหาและฝึกอบรมการใช้อุปกรณ์ในการผลิตและการให้เงินทุนสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการผลิตโดยใช้เส้นด้ายใยอ้อย เป็นต้น (Fashion Revolution, n.d., p. 10) มาตรการเหล่านี้ที่ยังดำเนินมาอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริงและความสามารถของรัฐบาลวันดาในการบังคับใช้นโยบายและการควบคุมกลไกทางเศรษฐกิจภายในประเทศเพื่อลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองซึ่งแตกต่างกับสภาพการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค

อาทิ เคนยาและยูกันดา ที่ปัจจัยภายในประเทศส่งผลให้รัฐบาลของประเทศเหล่านี้ไม่มีศักยภาพในการบังคับใช้นโยบายได้เช่นเดียวกับรวันดา

การดำเนินนโยบายของรวันดาที่ยังยืนยันในการใช้มาตรการกำแพงภาษีเพื่อลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองดังที่กล่าวมา เมื่อใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีพาณิชย์นิยมใหม่เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนั้น สามารถทำความเข้าใจการเลือกดำเนินนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลรวันดาได้ว่าเป็นการเลือกตัดสินใจทางนโยบายโดยผ่านการคิดคำนวณถึง “ผลประโยชน์แห่งชาติ” เป็นสำคัญ โดยรัฐบาลรวันดาเล็งเห็นว่าการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศเป็นทางเลือกที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมภายในประเทศมากกว่าการหันกลับไปใช้อัตราภาษีนำเข้าสินค้าประเภทเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มใช้แล้วก่อนหน้าปี ค.ศ. 2016 อีกทั้งยังคิดคำนวณแล้วว่าผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการดำเนินนโยบายกำแพงภาษีต่อไปนั้นเกิดประโยชน์มากเพียงพอจนทำให้วันดายินยอมในการเสียอธิปไตยการส่งออกสินค้าประเภทสิ่งทอตามกฎหมาย AGOA เข้าไปสู่ตลาดสหรัฐอเมริกา การยืงกรานในการดำเนินนโยบายที่เกิดขึ้นยังเป็นการสะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและอำนาจการต่อรองระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศสมาชิก EAC อื่น ๆ ที่ยังต้องพึ่งพิงตลาดการค้าในสหรัฐอเมริกามากกว่ารวันดา จนส่งผลให้ประเทศเหล่านี้เมื่อคิดคำนวณถึง “ผลประโยชน์ของชาติ” ก็ตระหนักว่าตนเองไม่สามารถสละอธิปไตยทางการค้าตามกฎหมาย AGOA ที่สหรัฐอเมริกากำหนดไว้ได้ ซึ่งภาวะดังกล่าวตรงกันข้ามกับรวันดาที่มองว่า

ตนเองนั้นมีการพึ่งพารายได้จากการนำเข้า และการส่งออกสิ่งทอเข้าไปสู่สหรัฐอเมริกาไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ

การยุติโครงการร่วมในระดับภูมิภาคของ EAC โดยที่เกือบทุกประเทศในภูมิภาคต่างถอนตัวจากการใช้มาตรการกำแพงภาษีเพื่อลดทอนการนำเข้าสินค้าประเภทเสื้อผ้าและสิ่งทอใช้แล้วดังกล่าว ยังได้สะท้อนลักษณะของ “ภูมิภาค” ตามกรอบแนวคิดพาณิชยนิยมใหม่ ซึ่งเฮทท์นี (Hettne, 1993) เห็นว่าการรวมกลุ่มเป็นองค์กรในระดับภูมิภาคของกลุ่มประเทศต่าง ๆ ในทางการเมืองและเศรษฐกิจนั้น โดยเนื้อแท้แล้วยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแสวงหาอำนาจและปกป้องผลประโยชน์ของชาติ ซึ่งแม้ว่าต่อไปในอนาคตการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคอาจจะเกิดการสร้างความเป็นภูมิภาคในเชิงลึกยิ่งขึ้นจนอาจจะนำไปสู่การก่อกำเนิดของรัฐระดับภูมิภาค (region-states) ที่เข้ามาแทนที่รัฐชาติ (nation-states) ก็ตาม (Hettne, 1993, p. 221) หากแต่ในปัจจุบันรัฐชาติยังคงเป็นตัวแสดงหลักในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการรวมกลุ่มขององค์กรในระดับภูมิภาค อาทิ EAC นั้น ก็ยังคงเป็นการรวมกลุ่มของประเทศที่ใช้องค์กรในระดับภูมิภาคดังกล่าวเพื่อเป็นเวทีสำหรับการปกป้องและแสวงหาผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ “ภูมิภาคนิยมแบบปิด” ที่เกิดขึ้นในกรณีความพยายามลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้าใช้แล้วของ EAC เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดในการสร้างภูมิภาคตามกรอบทฤษฎีพาณิชยนิยมใหม่ของเฮทท์นี ก็จะสามารถอธิบายได้ว่า “ภูมิภาคแบบปิด” ดังกล่าวก็ยังคงเป็นภูมิภาคที่ยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานในการรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของชาติเป็นหลักมากกว่าผลประโยชน์ร่วมของภูมิภาค

ดังนั้น การละทิ้งนโยบายร่วมของ EAC ในการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองของประเทศสมาชิก EAC เกือบทุกประเทศ โดยการใช้สิทธิพิเศษในการไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กำแพงภาษีของ EAC นั้น จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการคิดคำนวณผลประโยชน์ของชาติที่รัฐบาลในแต่ละประเทศคิดคำนวณแล้วว่ามีลำดับความสำคัญมากกว่าความสำเร็จเชิงนโยบายขององค์กรระดับภูมิภาค ท่าทีดังกล่าว รวมถึงนโยบายของรวันดาเองที่ยืนกรานในการดำเนินนโยบายกำแพงภาษีสืบต่อนั้น ก็เป็นการสะท้อนให้เห็นว่ารัฐชาติแต่ละแห่งนั้น มีการคิดคำนวณถึง “ผลประโยชน์ของชาติ” และเลือกดำเนินนโยบายที่เห็นว่าจะส่งผลประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุดที่แตกต่างกันออกไป โดยที่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ สามารถละทิ้งหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายที่องค์กรระดับภูมิภาคกำหนดไว้ได้ตลอดเวลา เมื่อเล็งเห็นว่านโยบายและโครงการเหล่านั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองอีกต่อไป

สรุป

โครงการของประเทศสมาชิก EAC ในการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองร่วมกันโดยการขึ้นอัตราภาษีนำเข้าสินค้าประเภทดังกล่าวในปี ค.ศ. 2016 และมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการยกเลิกการนำเข้าสินค้าประเภทนี้อย่างสิ้นเชิงเมื่อถึงปี ค.ศ. 2019 นั้น กล่าวได้ว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกาที่ตั้งแต่กลางทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา ประเทศและองค์กรในระดับทวีปและภูมิภาคเริ่มปรับทิศทางของการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจไปสู่

การสร้างอุตสาหกรรมและการผลิตเพื่อเน้นการบริโภคภายในประเทศ รวมถึงการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศและภูมิภาคของตนเอง

ในกรณีของประเทศสมาชิก EAC ที่พยายามดำเนินโครงการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองนั้น กล่าวได้ว่าโครงการนี้เกิดขึ้นได้เนื่องจากผู้นำทางการเมืองของแต่ละประเทศในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกเห็นประโยชน์ร่วมกันในการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้าใช้แล้วเพื่อเป็นการสนับสนุนอุตสาหกรรมสิ่งทอภายในประเทศ ด้วยเหตุนี้ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” จึงสอดคล้องกับผลประโยชน์ขององค์กรในระดับภูมิภาคที่ได้กลายมาเป็นเวทีให้ประเทศต่าง ๆ เห็นชอบในการกำหนดนโยบายร่วมกัน อย่างไรก็ตาม “ความล้มเหลว” ของ EAC ที่ไม่สามารถผลักดันโครงการให้สัมฤทธิ์ผล จนนำไปสู่การละทิ้งเป้าหมายดังกล่าวอย่างสิ้นเชิงเมื่อถึงปี ค.ศ. 2018 กล่าวได้ว่าสามารถสรุปสาเหตุออกมาได้สองประการ ประการแรกนั้นมาจากการที่โครงสร้างและลักษณะองค์กรของ EAC ที่ไม่มีกลไกและความสามารถอย่างเป็นรูปธรรม ในการบังคับให้ประเทศสมาชิกดำเนินการตามนโยบายที่มีการกำหนดมาจากส่วนกลางได้โดยไม่มีการแตกแถว และสาเหตุประการที่สอง เกิดจากการที่รัฐบาลในแต่ละประเทศมีการคิดคำนวณ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” และความตั้งใจในการดำเนินโครงการทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ร่วมในภูมิภาคไม่เท่ากัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากที่ปรากฏแนวโน้มว่าประเทศที่ยืนกรานในการคงอัตรากำแพงภาษีต่อเสื้อผ้านำเข้าใช้แล้วนั้นอาจจะสูญเสียโอกาสตามกฎหมาย AGOA การละทิ้งเป้าหมายเดิมที่มีการตั้งไว้ร่วมกันในระดับภูมิภาคจึงสามารถ

เกิดขึ้นได้ตลอดเมื่อประเทศต่าง ๆ ไม่พร้อม หรืออาจจะไม่มีความสามารถมากพอในการดำเนินโครงการที่อาจจะส่งผลเสียในระยะสั้น แต่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่ทุกฝ่ายในระยะยาว

ในกรณีของวันดา ในขณะที่ประเทศสมาชิก EAC อื่น ๆ ไม่มีความสามารถในการบังคับใช้กลไกรัฐ รวมถึงการถูกกดดันจากตัวแสดงอื่น ๆ ที่มีบทบาทในการกำหนดทิศทางเศรษฐกิจของประเทศจนไม่สามารถดำเนินนโยบายลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองได้นั้น วันดากลับเป็นประเทศเดียวที่ยืนยันกรานในการลดทอนการนำเข้าสินค้าประเภทนี้ จนส่งผลให้เสียสิทธิตามกฎหมาย AGOA ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2018 การที่วันดายึดมั่นในนโยบายดังกล่าวนี้ เป็นผลมาจากการที่รัฐบาลเห็นว่าอุตสาหกรรมสิ่งทอของตนเองยังมีขนาดเล็ก รัฐไม่จำเป็นต้องพึ่งพารายได้จากการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองและการส่งออกสิ่งทอสู่ตลาดต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกามากนัก รวมถึงการที่รัฐบาลมีความสามารถในการบังคับใช้กลไกเพื่อผลักดันนโยบายทางเศรษฐกิจในลักษณะดังกล่าว วันดาจึงเลือกที่จะลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองโดยยอมเสียผลประโยชน์ในระยะสั้นเพื่อส่งเสริมและปกป้องผลประโยชน์ในระยะยาวให้แก่อุตสาหกรรมสิ่งทอภายในประเทศของตนเอง

การศึกษาประเด็นปัญหาของบทความนี้ที่ใช้กรอบแนวคิดพหุนิยมใหม่และภูมิภาคนิยมแบบปิดเป็นแนวทางหลักในการศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงปรากฏการณ์ซึ่งประเทศต่าง ๆ เกิดแรงจูงใจในการรวมกลุ่มและใช้กลไกความร่วมมือในระดับภูมิภาคที่มีอยู่ร่วมกันเพื่อแสวงหาและปกป้อง

ผลประโยชน์ของตนเองภายใต้แรงกดดันทางการเมืองและเศรษฐกิจในระดับโลก อย่างไรก็ตาม ดังที่เฮทท์นี (Hettne, 1993) ได้เสนอว่าการรวมกลุ่มของประเทศต่าง ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือการสร้างและแสวงหาความเป็นภูมิภาค เมื่อพิจารณาโดยกรอบทฤษฎีพหุนิยมใหม่แล้วนั้น ควรจะถูกมองว่าเป็นการรวมตัวเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของชาติมากกว่าการสร้างสถาบันระหว่างประเทศที่มีความเป็นสถาบัน และมีกลไกในการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีอำนาจในการตัดสินใจในลักษณะองค์กรเหนือรัฐ ซึ่งรัฐชาติปราศจากอำนาจในการกำหนดทิศทางทางการเมืองและเศรษฐกิจด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้ การดำเนินนโยบายหรือโครงการทางการเมืองและเศรษฐกิจในภูมิภาคใด ๆ ทั้งที่มีลักษณะภูมิภาคนิยมแบบเปิด กล่าวคือ เป็นโครงการและแผนการที่มีการเปิดกว้างในการรับสมาชิก เป็นมิตรกับระบบตลาดและมีลักษณะเสรีทางเศรษฐกิจ รวมถึงการมีกลไกความร่วมมือระหว่างรัฐบาลที่มีอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบาย และภูมิภาคนิยมแบบปิด ซึ่งเน้นการคุ้มครองอุตสาหกรรมและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจภายในภูมิภาค (Kang, 2016, pp. 247, 249) จึงยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรักษาอำนาจและการแสวงหาผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ การเห็นชอบในการดำเนินการและการละทิ้งโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ภายในภูมิภาค แม้กระทั่งในกรณีที่โครงการและแผนการดังกล่าวได้ถูกเห็นชอบจากประเทศสมาชิกภายในองค์กรร่วมกันแล้ว จึงเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในกรณีที่ประเทศสมาชิกในองค์กรนั้นเล็งเห็นว่านโยบายหรือโครงการดังกล่าวเป็น

สิ่งที่ก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าประโยชน์ที่แต่ละประเทศพึงได้รับ ดังเช่นในกรณีของนโยบายการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองของกลุ่มประเทศ EAC ณ ที่นี้ ซึ่งเมื่อประเทศต่าง ๆ ภายในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกต้องเผชิญหน้ากับแรงกดดันทางเศรษฐกิจจากมหาอำนาจโลกที่อาจจะส่งผลในแง่ลบต่ออำนาจและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเองนั้น รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ก็คิดคำนวณและตัดสินใจเชิงนโยบายโดยอิงแอบกับ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ที่แต่ละประเทศคิดคำนวณและจัดลำดับความสำคัญแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นการละทิ้งแผนการดังกล่าวของประเทศอื่น ๆ ในแอฟริกาตะวันออกเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสายสัมพันธ์ในตลาดโลกกับประเทศมหาอำนาจ และการยืนยันในการดำเนินนโยบายลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองเพื่อหวังผลในการสร้างอุตสาหกรรมและสนับสนุนการบริโภคภายในประเทศต่อไปในกรณีของรวันดา

ข้อเสนอแนะ

1. ในแง่ของกรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิเคราะห์ของบทความนี้นั้น ผู้เขียนเลือกใช้กรอบทฤษฎีเกี่ยวกับพาดิชย์นิยมใหม่และภูมิภาคนิยมแบบปิดเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจการดำเนินนโยบายการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองของประเทศสมาชิกกลุ่มประชาคมแอฟริกาตะวันออก การศึกษาได้พยายามทำความเข้าใจเบื้องต้นถึงการสอดประสานระหว่างแนวคิด “พาดิชย์นิยม” ซึ่งให้ความสำคัญกับการรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของชาติ กับ “ภูมิภาคนิยม” ซึ่งเฮทท์นี

(Hettne, 1993) มองว่าเป็นปรากฏการณ์ที่รัฐชาติเห็นความจำเป็นร่วมกัน ในการรวมกลุ่มทางการเมืองและเศรษฐกิจที่มีเป้าหมายหลักเบื้องต้นในการ รักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของแต่ละรัฐชาติ ส่งผลให้การถอยห่าง หรือยกเลิก โครงการในระดับภูมิภาคในการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้ามือสองจาก ภายนอกของประเทศสมาชิก EAC นั้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการ สะท้อนลักษณะของภูมิภาคนิยมที่มีพื้นฐานมาจากการปกป้องผลประโยชน์ ของรัฐก่อนในเบื้องต้นอย่างที่เฮทท์นีได้เสนอ อย่างไรก็ตาม ในแง่ของการ ประยุกต์ใช้ทฤษฎีนั้น ผู้เขียนเห็นว่าการอธิบายความเป็น “การเมือง” ของ การกำหนดนโยบายและอภิบาลการดำเนินโครงการและเป้าหมายใน รูปแบบต่าง ๆ ระหว่างรัฐ และองค์กรระหว่างภูมิภาคนั้น สามารถ ดำเนินการวิเคราะห์ได้โดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีในรูปแบบอื่น ๆ อาทิ กรอบแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยเสรีนิยมนิยมใหม่ หรือสถาบันนิยมระหว่าง ประเทศ ซึ่งมีสาระสำคัญที่การสร้างสถาบันและกรอบความร่วมมือระหว่าง ประเทศในการอภิบาลประเด็นปัญหาต่าง ๆ ซึ่งในการศึกษาประเด็นปัญหา ต่าง ๆ ที่มีความใกล้เคียงกันกับประเด็นปัญหาที่บทความนี้ได้พยายาม ศึกษา นั้น ผู้ศึกษาก็อาจจะประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีในรูปแบบ อื่น ๆ มาใช้ในการศึกษาได้ โดยอาจจะก่อให้เกิดภาพความเข้าใจได้ชัดเจน มากกว่ากรอบทฤษฎีที่ผู้เขียนได้ใช้ในการอธิบายประเด็นปัญหาของ บทความนี้ ทั้งนี้ การเลือกใช้กรอบทฤษฎีใด ๆ ในการวิเคราะห์แต่ละ ประเด็นปัญหานั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและบริบทของแต่ละประเด็นที่ ทำการศึกษาเป็นสำคัญ

2. ในแง่ของประเด็นปัญหาทางวิชาการที่บทความนี้สามารถใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นที่สามารถขยายขอบเขตไปสู่การสำรวจและทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาและปรากฏการณ์อื่น ๆ ได้ต่อไปนั้น ผู้เขียนเห็นว่าประเด็นปัญหาที่สมควรได้รับการสำรวจ ทั้งในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกหรือกระทั่งภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วโลกก็คือ ความเป็น “การเมือง” ในการดำเนินการอภิบาลประเด็นปัญหาและโครงการต่าง ๆ ขององค์กรระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค และการดำเนินนโยบายของรัฐที่สอดคล้องประสานหรือมีความขัดแย้งกับโครงการที่ดำเนินการโดยองค์กรในระดับภูมิภาคดังกล่าว โดยการศึกษาที่ต่อเนื่องจากบทความนี้อาจจะดำเนินการผ่านการสำรวจการกำหนดและดำเนินนโยบาย รวมถึงประเด็นปัญหาในมิติเศรษฐกิจการเมืองเฉพาะด้านอื่น ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก ซึ่งแนวทางการศึกษา อาจจะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของการดำเนินนโยบายปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าในแต่ละกรณีขององค์กรและสถาบันระหว่างประเทศต่าง ๆ พร้อมกับการดำเนินนโยบายที่มีทั้งที่สอดคล้องประสาน และปรากฏความไม่สอดคล้องต่อผลประโยชน์ของรัฐชาติที่เป็นสมาชิกขององค์กรและสถาบันระหว่างประเทศแห่งนั้น

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาอื่น ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องเฉพาะกับภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก หรือภูมิภาคอื่น ๆ ที่บทความนี้สามารถเป็นตัวอย่างหรือจุดตั้งต้นของการสำรวจประเด็นปัญหาอื่น ๆ ได้ด้วยเช่นกัน อาทิ ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผลกระทบของเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศกับสิ่งแวดล้อมในประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ บทบาทของตัวแสดง

ที่ไม่ใช่รัฐในการผลักดันหรือต่อต้านนโยบายทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ผลกระทบจากระบอบเศรษฐกิจและนโยบายของประเทศมหาอำนาจต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจขององค์กรระหว่างประเทศ และประเทศต่าง ๆ รวมถึงในกรณีของรวันดาเอง ที่บทความนี้สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจบริบททางเศรษฐกิจและการเมือง รวมถึงการกำหนดเป้าหมายทางเศรษฐกิจในระยะยาวของรวันดาที่เกิดขึ้นภายหลังการสิ้นสุดสงครามกลางเมืองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ภายในประเทศ นับตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา

เอกสารอ้างอิง (References)

- Behuria, P. (2019). Twenty-first century industrial policy in a small developing country: The challenges of reviving manufacturing in rwanda. *Development and Change*, 50(4), 1033-1062.
- Brooks, A. (2015). *Clothing poverty: The hidden world of fast fashion and second-hand clothes*: Zedbooks.
- Brooks, A., & Simon, D. (2012). Unravelling the relationships between used-clothing imports and the decline of african clothing industries. *Development and Change*, 43(6), 1265-1290.

- Buzdugan, S. (2007). Open and closed regionalism. In M. Bevir (Ed.), *Encyclopedia of governance* (pp. 634 - 635). Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc.
- Crabtree, J. (2018, May 30). The US has another trade spat going on — and it's over old clothes. *CNBC*. Retrieved March 24, 2025 from <https://www.cnbc.com/2018/05/30/us-and-rwanda-trade-dispute-over-second-hand-clothes.html>
- De Freytas - Tamura, K. (2017, October 12). For dignity and development, East Africa curbs used clothes imports. *The New York Times*. Retrieved March 24, 2025 from <https://www.nytimes.com/2017/10/12/world/africa/east-africa-rwanda-used-clothing.html>
- Fashion Revolution. (n.d.). *An evaluation of made in Rwanda: A Policy dialogue on standards, quality and sustainability in fashion and textile*. Retrieved April 2, 2025 from https://issuu.com/fashionrevolution/docs/made_in_rwanda_policy_dialogue
- Fox, K., & Kiernan, E. (2018, July 12). The US is fighting one of the world's poorest countries over trade. *CNN Business*. Retrieved March 24, 2025 from <https://money.cnn.com/2018/07/12/news/economy/us-trade-fight-rwanda/index.html>

- Harris, G. T. (2018, June 6). The U.S. is punishing Rwanda for rejecting our old jeans and T-shirts. It's a shortsighted move. *The Washington Post*. Retrieved March 24, 2025 from <https://www.washingtonpost.com/news/posteverything/wp/2018/06/06/the-u-s-is-punishing-rwanda-for-rejecting-our-old-jeans-and-t-shirts-its-a-shortsighted-move/>
- Hettne, B. (1993). Neo-mercantilism: The pursuit of regionness. *Cooperation and Conflict*, 28(3), 211-232.
- Hunt, A. (2021). Does Africa want your second-hand clothes? Retrieved March 24, 2025 from <https://newseu.cgtn.com/news/2021-06-08/Does-Africa-want-your-second-hand-clothes--10UiZd3Di5G/index.html>
- Jayasuriya, K. (2003). Embedded mercantilism and open regionalism: The crisis of a regional political project. *Third World Quarterly*, 24(2), 339-355.
- John, T. (2018, May 28). How the US and Rwanda have fallen out over second-hand clothes. *BBC*. Retrieved March 24, 2025 from <https://www.bbc.com/news/world-africa-44252655>
- Kang, Y.-D. (2016). Development of regionalism: New criteria and typology. *Journal of Economic Integration*, 31(2), 234-274.

- Krantz, S. (2025). Patterns of global and regional integration in the East African Community. *Review of World Economics*, 161(1), 151-230.
- Lampel, L. (2020). *Value capture and distribution in second-hand clothing trade: The role of charity discourses, commercial strategies and economic and political contexts*. Retrieved March 24, 2025 from https://www.oefse.at/fileadmin/content/Downloads/Publikationen/Foren/forum72_lampel_web.pdf
- O'Reilly, P. (2023). African regionalism, economic nationalism and the contested politics of social purpose: the East African Community and the 'new developmentalism'. *The Journal of Modern African Studies*, 61(1), 49-71.
- O'Reilly, P., & Heron, T. (2023). Institutions, ideas and regional policy (un-)coordination: The East African Community and the politics of second-hand clothing. *Review of International Political Economy*, 30(2), 608-631.
- Sørensen, G., Møller, J., Jackson, R., Sørensen, G., Møller, J., & Jackson, R. (2022). International political economy: Marxism, Mercantilism, Liberalism. In *Introduction to international relations: theories and approaches* (8th ed., pp. 170-190): Oxford University Press.

- Takeuchi, S. (2019). Development and developmentalism in post-genocide Rwanda. In Y. Takagi, V. Kanchoochat, & T. Sonobe (Eds.), *Developmental state building: The politics of emerging economies* (pp. 121-134). Singapore: Springer Nature Singapore.
- The White House. (2018). *Presidential Proclamation to Take Certain Actions Under The African Growth and Opportunity Act for Other Purposes*. The White House Retrieved April 2, 2025 from <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/presidential-proclamation-take-certain-actions-african-growth-opportunity-act-purposes-3/>
- Tralac.org. (2017). *Buy Kenya, Build Kenya Strategy*. Retrieved April 2, 2025 from <https://www.tralac.org/documents/resources/by-country/kenya/576-buy-kenya-build-kenya-strategy-june-2017/file.html>
- Uganda National Bureau of Standard. (2017). Ministry Of Trade, Industry And Cooperatives launches Buy Uganda Build Uganda (BUBU) policy. Retrieved April 2, 2025 from <https://unbs.go.ug/news-highlights.php?news=31&read>

UN Economic Commission for Africa. (2018). *The East African Monetary Union: Ready or not?* : United Nations Economic Commission for Africa.

USAID. (2017). *Overview of the second - hand clothing market in East Africa: Analyses of determinants and implications*: USAID.

Uwiringiyimana, C., & Bavier, J. (2018, May 24). Trump versus Rwanda in trade battle over used clothes. *Reuters*. Retrieved March 24, 2025 from <https://www.reuters.com/article/world/trump-versus-rwanda-in-trade-battle-over-used-clothes-idUSKCN1IP0W5/>

Wetengere, K. K. (2018). Is the banning of importation of second-hand clothes and shoes a panacea to industrialization in east Africa? *African Journal of Economic Review* 6(1), 119-141. Retrieved April 2, 2025 from <https://www.ajol.info/index.php/ajer/article/view/166029>

When industrial policy meets African political realities: lessons from Uganda. (2022, January 10). *The Conversation*. Retrieved April 2, 2025 from <https://theconversation.com/when-industrial-policy-meets-african-political-realities-lessons-from-uganda-172528>

- Wolff, E. A. (2021). The global politics of African industrial policy: the case of the used clothing ban in Kenya, Uganda and Rwanda. *Review of International Political Economy*, 28(5), 1308-1331.
- Yanai, A. (2017). *Current issues on the African Growth and Opportunity Act (AGOA)*: Institute of Developing Economies.

ปรัชญาและหลักการพัฒนาชุมชน

ประภัศร ทองยินดี¹

Received: April 29, 2025; Revised: June 19, 2025; Accepted: June 20, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับ ปรัชญาและหลักการพัฒนาชุมชน แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยบทความนี้ได้กล่าวถึงความเป็นมาในการพัฒนาชุมชน ตั้งแต่การรวมตัวของชุมชนในยุคแรกเริ่มจนถึงปัจจุบันที่เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ยังได้นำเสนอหลักการและแนวทางในการพัฒนาชุมชน เป้าหมายในการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนา, ชุมชน, ปรัชญา

---

¹ อาจารย์ประจำ สำนักวิชาการ กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย Email: prapatsorn@eau.ac.th

Philosophy and Principles of Community Development

Prapatsorn Thongyindee²

Abstract

This article presents the philosophy and principles of community development, focusing on the concept of participatory development based on active citizen involvement. It aims to create positive changes in economic, social, cultural, and environmental aspects in a sustainable manner. The article discusses the history of community development, from the early stages of community organization to the present day, which emphasizes sustainable development through the promotion of public participation. Additionally, it outlines the principles, approaches, and goals of community development aiming at building strong and sustainable communities.

Keywords: Development, Community, Philosophy

---

² Office of Academic Affairs Eastern Asia University Email: prapatsorn@eau.ac.th

บทนำ

ในอดีตการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีจุดเริ่มต้นจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น รากฐานของการพัฒนาชุมชนสามารถย้อนกลับไปในอดีตจะเห็นได้จากการรวมตัวกันของกลุ่มคนในชุมชนในเขตสังคมชนบทและสังคมเมือง ซึ่งล้วนมีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น เช่น การขาดแคลนทรัพยากร เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ตัวอย่างสำคัญในอดีตที่เห็นได้ชัดเจน การช่วยเหลือร่วมกันในงานสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานในหลายประเทศ (Gilchrist และ Taylor, 2016) ยุคแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรม ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของแนวคิดสมัยใหม่ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 การพัฒนาชุมชนเริ่มปรากฏชัดในบริบทของการแก้ไขปัญหาและการปฏิรูปสังคม โดยเฉพาะในเขตเมืองที่ประสบปัญหาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม เช่น ความยากจน การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาสุขอนามัย การเคลื่อนไหวเพื่อการตั้งถิ่นฐาน เช่น Hull House ในชิคาโก ซึ่งก่อตั้งโดย Jane Addams และ Ellen Gates Starr ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวอย่างสำคัญของการริเริ่มแนวคิดที่เน้นการเสริมสร้างและแก้ไขปัญหาทางสังคมและชุมชนผ่านการศึกษาและการสนับสนุนทางสังคม (Gibson, 2016) ต่อมาในปี ค.ศ. 1948 คำว่าการพัฒนาชุมชน มีความชัดเจนมากขึ้น หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากการพัฒนาชุมชนได้รับการสนับสนุนในระดับสากล

มากขึ้น โดยมีการจัดตั้งองค์กร เช่น องค์การสหประชาชาติ (UN) เพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ขยายไปสู่การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาการศึกษา และการเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในปัจจุบัน การพัฒนาในยุคศตวรรษที่ 21 การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นไปที่ ความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น เน้นการสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงสิ่งแวดล้อม (Craig, 2007)

ในประเทศไทย เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 การพัฒนาชุมชนได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนา โดยเฉพาะการพึ่งพาในมิติต่าง ๆ จากต่างประเทศ เช่น การผลิต การส่งออก และการนำเข้า เป็นต้น โดยมาเน้นการพึ่งพาตนเองมากขึ้น มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับครอบครัว ไปจนถึงระดับประเทศ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งให้กับชุมชน และสังคมอย่างยั่งยืน ในยุคปัจจุบัน การพัฒนาชุมชนได้ก้าวเข้าสู่การพัฒนาที่เน้นการบูรณาการและนวัตกรรม มีการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาที่คำนึงถึงความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาชุมชน เช่น การส่งเสริมการค้าออนไลน์ การพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน และ

การใช้นวัตกรรมทางสังคมในการแก้ไขปัญหาชุมชน เป็นต้น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาชุมชนในประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้แก่ นโยบายของรัฐ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อิทธิพลจากต่างประเทศในด้านเศรษฐกิจ และการค้า การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ (สนธยา พลศรี, 2545) โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาชุมชนไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการที่ตอบสนองต่อความต้องการและการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ระดับพื้นฐานของสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกต่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของชุมชนได้รับความสำคัญมากขึ้นในการพัฒนาชุมชนและในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการพัฒนาชุมชน จึงช่วยเปิดมุมมองของนักพัฒนา และผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้สามารถเห็นถึงความเป็นมาในการพัฒนา และแนวทางในการพัฒนาที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาชุมชน และสังคมให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ความหมายของการพัฒนาชุมชน และเป้าหมายในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ครอบคลุมในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม กระบวนการพัฒนาชุมชนนี้ไม่ได้จำกัดเพียงการจัดการหรือแก้ไขปัญหาในระยะสั้นเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการวางรากฐานเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

สิ่งสำคัญของการพัฒนาชุมชนคือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ให้ได้มีโอกาสแสดงบทบาทในการค้นหาปัญหา วางแผน และดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่ตอบสนองความต้องการ และศักยภาพเฉพาะของชุมชนตนเองมาใช้ในการพัฒนา การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในระดับชุมชน แต่ยังสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในการร่วมมือกันพัฒนาชุมชน โดยกระบวนการดังกล่าวจะช่วยเสริมความเข้มแข็งและความยั่งยืนในระยะยาวให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังเตรียมความพร้อมให้ชุมชนสามารถปรับตัวและรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในอนาคต ความหมายในการพัฒนาชุมชน มีนักวิชาการได้ให้ความหมายคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน Anderson (2019) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการที่มีการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็น

ระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น และยังมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ส่วน Taylor (2019) ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชน เพิ่มเติมว่า หมายถึง แนวทางการทำงานร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อจัดการกับปัญหาทางสังคม และพัฒนาความเป็นอยู่ในชุมชน แนวคิดของ Taylor ได้แสดงให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันในการพัฒนาชุมชนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นแนวคิดในการพัฒนาจากล่างขึ้นบนเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชน และตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ Eversley (2018) ได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาและส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนผ่านการดำเนินการร่วมกันของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่สำคัญก่อนการดำเนินการพัฒนา คือ การทำความเข้าใจหลักการของการพัฒนา กลยุทธ์การส่งเสริมมีส่วนร่วม และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา Petersen (2010) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการดำเนินการทางสังคมที่เริ่มต้นโดยกลุ่มคนในชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลและกลุ่มบุคคลในชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยให้ทักษะที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนของตนเองเพื่อการปรับปรุงเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ Adekola และ Uzoagu (2022) ได้ให้นิยามเพิ่มเติมว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการที่มุ่งเน้นการ

ปรับปรุงและพัฒนาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน โดยผ่านการดำเนินการร่วมกันของสมาชิกในชุมชน โดยสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ คือ การที่ชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนโครงการพัฒนา รวมถึง Westoby, Shevellar และ Connor (2015) ได้ให้นิยามเพิ่มเติมว่า การพัฒนาชุมชน ควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการดำเนินกิจกรรมในโครงการพัฒนาร่วมกัน และสิ่งที่สำคัญคือ การเสริมพลังชุมชน นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญ คือการให้ให้ความสำคัญกับเสียงของกลุ่มคนชายขอบ เพื่อให้พวกเขามีโอกาสเข้ามามีบทบาทและเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ โดยเป้าหมายที่สำคัญ คือ การสร้างความยั่งยืน (sustainability) และความเป็นธรรม (equity) ในการพัฒนา จากที่ได้กล่าวไป ผู้เขียนสามารถสรุปความหมายของการพัฒนาชุมชน ได้ว่า หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน รวมไปถึงประชาชน โดยการพัฒนานั้นจำเป็นต้องให้คนในชุมชนมีบทบาทหลักเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การส่งเสริมและสนับสนุน เนื่องจากชุมชนเป็นผู้ที่เข้าใจในภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนได้ดีที่สุด และมีพลังในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปรัชญาการพัฒนาชุมชน (Philosophy of Community Development)

ปรัชญาการพัฒนาชุมชนเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญในการกำหนดทิศทางและวิธีการพัฒนาชุมชน เป็นแนวคิดที่สะท้อนถึงหลักการและแนวทางในการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ปรัชญาในการพัฒนาชุมชนไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาแต่ยังมุ่งสู่การสร้างรากฐานที่มั่นคงของการพัฒนาในทุกมิติ ซึ่งสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในระยะยาวได้อย่างแท้จริง การพัฒนาชุมชนมุ่งหวังให้เกิดการสร้างความเท่าเทียมและการเสริมสร้างศักยภาพให้กับสมาชิกในชุมชน โดยการเสริมสร้างความรู้ความสามารถ และการพึ่งพาตนเองของชุมชน นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและบรรลุเป้าหมายร่วมกันทั้งในระยะสั้น และในระยะยาว ผู้เขียนสรุปปรัชญาการพัฒนาชุมชน ที่จำเป็นต้องทำความเข้าใจก่อนจะเริ่มดำเนินการพัฒนาชุมชน สรุปได้ดังนี้ (สนธยา พลศรี, 2545)

1. มีความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพและมีคุณค่าในตัวของตัวเอง สามารถพัฒนาได้หากได้รับโอกาสที่เหมาะสม การพัฒนาชุมชนจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเป็นอันดับแรก เนื่องจากบุคคลเป็นผู้รับผลจากการพัฒนาที่สำคัญ

2. ปรัชญาการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนความเชื่อว่าชุมชนมีพลังและความสามารถในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาควรเริ่มจากการค้นหาและใช้ประโยชน์จากศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนทางสังคมต่างๆ โดยกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้นจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ และดำเนินการ รวมถึงการติดตามและประเมินผลอย่างอิสระและสมัครใจ

3. การพัฒนาชุมชนควรยึดหลักการพึ่งพาตนเองเป็นแนวทางสำคัญ ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน เนื่องจากชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนจะต้องมีความสามารถในการจัดการปัญหา หรือความต้องการพื้นฐานของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพารายานอกในระดับที่มากเกินไป ซึ่งหน่วยงานภายนอก บทบาทที่สำคัญที่ควรมี คือ การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนโดยให้อิสระ และคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้น ในการพัฒนาจึงต้องมีเป้าหมายในการเสริมสร้างขีดความสามารถภายในของชุมชนให้สมาชิกทุกคนสามารถร่วมมือและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งหมายความว่า การพัฒนาแบบองค์รวมเน้นการมองทุกมิติของการพัฒนาในเชิงบูรณาการ ซึ่งหมายถึงการรับรู้ว่า ทุกด้านของการพัฒนามีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือ

สิ่งแวดล้อม การพัฒนาแต่ละด้านจึงต้องดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุล โดยไม่มุ่งเน้นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง แต่ต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงและคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อกันในแต่ละด้านอย่างครบถ้วน การพัฒนาแบบองค์รวมคือการทำให้ทุกมิติของชุมชนเติบโตและพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับลักษณะของชุมชนและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้นๆ โดยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมที่ยั่งยืน และต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมและค่านิยมของคนในชุมชน เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างยั่งยืนและสามารถนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาว

5. การพัฒนาชุมชนต้องยึดมั่นในหลักการของประชาธิปไตยและความเท่าเทียม ซึ่งหมายความว่า ทุกคนในชุมชนควรมีสติและโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง ผู้สูงอายุหรือเยาวชน หรือแม้แต่ผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน การพัฒนาจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชน ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการพัฒนา (Richardson, 2000)

6. ความยั่งยืน เป็นหลักการสำคัญในปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว ไม่เพียงแต่ต่อคนรุ่นปัจจุบัน แต่ยังต้องคำนึงถึงรุ่นอนาคตด้วย การพัฒนาชุมชนจึงต้องรักษาสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปกป้องสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มั่นใจว่า ทรัพยากรที่มีอยู่จะยังคงเพียงพอ

สำหรับคนรุ่นหลังในอนาคต นอกจากนี้ การพัฒนาในมิติของความยั่งยืนยังรวมถึงการสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นรากฐานสำคัญของชุมชน โดยการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการสอนคนรุ่นใหม่ให้เข้าใจคุณค่าของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรับผิดชอบ โดยมีการอนุรักษ์และฟื้นฟู ถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีความยั่งยืนทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

นอกจากนี้ ปรัชญาการพัฒนาชุมชน ไม่ได้คำนึงถึงการมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือสภาพเศรษฐกิจ แต่มุ่งเน้นพัฒนาการเปลี่ยนแปลงโดยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการทำงานร่วมกัน เน้นกระบวนการตัดสินใจโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย และแบ่งปันทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังรักษาและคำนึงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน

หลักการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน นั้นเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิต และการตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน โดยการส่งเสริมและเสริมสร้างศักยภาพ และความเข้มแข็ง ผ่านความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยหลักการขั้นพื้นฐานของแนวคิดนี้คือ การพัฒนาชุมชนต้องมาจากคนในชุมชนเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมกันคิด ร่วมกันดำเนินงาน ร่วมกัน

แสดงความคิดเห็น รวมถึงร่วมกันตัดสินใจ รวมถึงการนำศักยภาพที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาชาวบ้าน วัฒนธรรม ประเพณี หรือความสามารถของคนในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชน การพัฒนาจะเกิดประสิทธิภาพ หรือสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือที่ระหว่างสมาชิกในชุมชนเอง รวมถึงการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและสามารถสร้างความยั่งยืนในระยะยาวได้ โดยหลักการพัฒนาชุมชนที่ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วม การพัฒนาชุมชนให้ความสำคัญกับความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยเฉพาะจากสมาชิกทุกคนในชุมชน โดยทุกคนควรมีโอกาสเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นการระบุปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนโครงการ การดำเนินงาน รวมถึงการประเมินผลอย่างอิสระ และสมัครใจ การมีส่วนร่วมช่วยสร้างความเชื่อมโยงและความไว้วางใจจากคนในชุมชนที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มโอกาสในการพัฒนาหรือการหาแนวทางแก้ไขที่ตรงจุดและสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน

2. การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามารถให้แก่บุคคล หรือกลุ่มในชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาภายในชุมชน เป็นต้น การตระหนักถึงศักยภาพของตนเองในการแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถช่วยเพิ่ม

ความภาคภูมิใจและความยั่งยืนของผลลัพธ์ในระยะยาว การเสริมพลังอำนาจยังช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่หลากหลายหลาย เช่น ผู้หญิง คนพิการ หรือชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ เป็นต้น โดยเฉพาะการเน้นการใช้ทรัพยากรและศักยภาพท้องถิ่นช่วยส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและความยั่งยืน ทำให้ชุมชนสามารถเติบโตได้อย่างเป็นอิสระ (Zganec and Opacic, 2021)

3. ความยั่งยืน การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องคำนึงถึง ความยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับความสมดุล โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด และฟื้นฟูอยู่เสมอ เพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่เบียดเบียนคนรุ่นต่อไป

4. ความเท่าเทียม เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชน เพื่อให้มั่นใจว่าสมาชิกในชุมชนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก และผู้ด้อยโอกาส ได้รับการดูแลอย่างเท่าเทียมกัน การสร้างระบบที่ทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสได้อย่างเสมอภาค โดยการพัฒนาชุมชนต้องสอดคล้องกับหลักการของสิทธิมนุษยชน สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาที่ทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์เท่าเทียมกัน

5. ความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ การพัฒนาชุมชนนั้นความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคส่วนอื่น ๆ ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อ

ความสำเร็จในการพัฒนา ความร่วมมือและการบูรณาการร่วมกันมีผลต่อการช่วยเพิ่มทรัพยากรและสร้างความเข้มแข็งให้โครงการพัฒนา

6. การพัฒนาแบบองค์รวม เป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยคำนึงถึงทุกมิติที่สำคัญของชีวิตและสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม การพัฒนาควรเกิดขึ้นในทุกมิติอย่างเชื่อมโยงกัน ไม่ควรแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกัน

7. การค้นหาทรัพยากรที่มีอยู่ การค้นหาทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่มุ่งเน้นไปที่การค้นหาและใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในชุมชน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทักษะของคนในพื้นที่ หรือเครือข่ายความสัมพันธ์ เป็นต้น การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ช่วยลดการพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอก ทำให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองมากขึ้น (Olaniran and Perumal, 2021)

8. การประเมินผลและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ช่วยให้โครงการพัฒนาได้รับการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ การสร้างกลไกการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ผลลัพธ์เป็นกุญแจสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนา ซึ่งเป็นการตรวจสอบผลลัพธ์ของโครงการ การปรับปรุงกระบวนการทำงาน และการเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลเพื่อปรับกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานพัฒนาให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

จากที่ได้กล่าวไป สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างความยั่งยืนและความสมดุลในทุกมิติของชีวิต โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ทุกคนมีบทบาทในการระบุปัญหา วางแผน และดำเนินการพัฒนาอย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเอง การเสริมสร้างพลังอำนาจช่วยให้ชุมชนตระหนักถึงศักยภาพและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ขณะเดียวกันการพัฒนาแบบองค์รวมนั้นความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเจริญที่สมดุลและยั่งยืน ความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และการร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการพัฒนา นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างชาญฉลาด โดยมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างสม่ำเสมอ สมและการประเมินผลอย่างต่อเนื่องยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยปรับปรุงกระบวนการพัฒนาให้ตอบสนองต่อความต้องการและส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เป้าหมายในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคม โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป้าหมายหลักของการพัฒนาชุมชนไม่ได้จำกัดเพียงการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการ

เสริมสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็น การดำเนินงาน และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน สามารถสรุปเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนได้ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนถือได้ว่าเป็นเป้าหมายหลักที่มุ่งเน้นการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น ระบบสาธารณสุข การศึกษา เป็นต้นปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมการจ้างงาน การสนับสนุนการประกอบอาชีพ การดูแลกลุ่มเปราะบางในสังคม เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ และครอบครัวที่มีรายได้น้อย เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน

2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเป้าหมายที่เน้นการเสริมสร้างความร่วมมือ ความสามัคคี และความสามารถในการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3. การพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมให้สมาชิกและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน มีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการประกอบอาชีพ (สนธยา พลศรี, 2545)

4. การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นเป้าหมายที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การพัฒนาในปัจจุบันไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถของคนรุ่นต่อไป ในการดำรงชีวิต เช่น การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน และประเมินผลโครงการพัฒนา อย่างอิสระและสมัครใจ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมนี้เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากคนชุมชนเป็นผู้ที่เข้าใจและรับรู้ปัญหาดีที่สุด ซึ่งมีผลต่อการเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการพัฒนา (Taylor, 2019; Bowns and Silva, 2011)

เป้าหมายในการพัฒนาชุมชน เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง ยั่งยืน และเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผ่านความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชน และการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาและเติบโตได้อย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว โดยมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนา โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ยังถือได้ว่าเป็นเป้าหมายสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนมี

ความเข้มแข็งและไม่ต้องพึ่งพากายนอกมากเกินไปอีกทั้งยังมุ่งเน้นการสร้าง
ความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับสังคม โดยมีเป้าหมายหลักในการยกระดับ
คุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของผู้เขียน เป้าหมายในการพัฒนาชุมชนนั้นในบริบทของ
พื้นที่ชุมชนอาจมีความแตกต่างกัน หรือคล้ายคลึงกันขึ้นอยู่กับบริบททาง
สังคม ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดย
ผู้เขียน ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาชุมชน ไว้สามารถสรุปได้ดังนี้

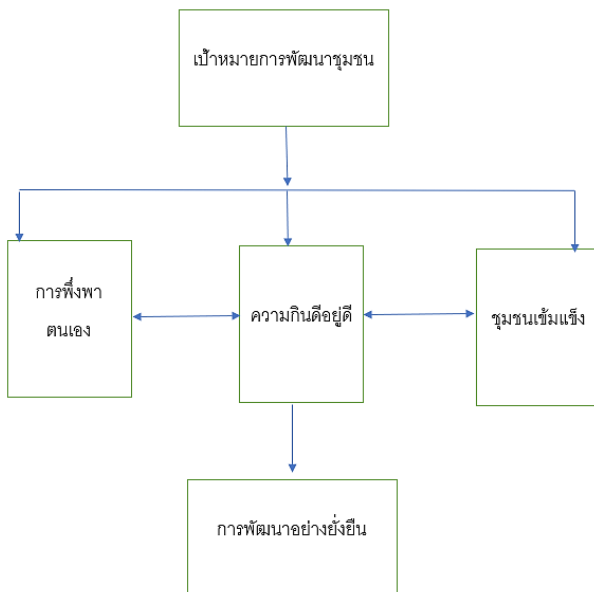
1. ชุมชนเข้มแข็ง เป็นการมุ่งพัฒนาชุมชนให้มีความสามารถในการ
จัดการปัญหาและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยมีการรวมกลุ่มของคนใน
ชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมแบบสมัครใจ เพื่อทำกิจกรรมหรือโครงการ
ในการพัฒนาต่าง ๆ หรือการจัดตั้งองค์กรชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่
เป็นทางการที่สามารถช่วยเหลือกันและกัน โดยมีจุดมุ่งหมายในการมุ่ง
แก้ไขและพัฒนาชุมชน

2. ความกินดีอยู่ดี เป็นการมุ่งพัฒนาชุมชนเพื่อมุ่งเน้นให้คนใน
ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในด้านการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม
เพื่อให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เช่น การมีรายได้ที่
เพียงพอต่อการดำรงชีวิตผ่านการนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิด
ประโยชน์สูงสุด และมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์

3. การพึ่งพาตนเอง เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาชุมชน
เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองทั้งในการจัดการกับปัญหา และ

พัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ให้การสนับสนุนการพัฒนาน เพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืนระยะยาว โดยการพึ่งพาตนเองของชุมชนนั้นครอบคลุมทั้ง มิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ

การพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต้องมาจากการความต้องการของชุมชน โดยทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ดังภาพที่ 1 เป้าหมายการพัฒนาชุมชน

ภาพที่ 1 เป้าหมายในการพัฒนาชุมชน

มิติในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในระยะยาว แบ่งออกเป็น 3 มิติ

1. มิติทางสังคม ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การส่งเสริมความเสมอภาค การเคารพสิทธิมนุษยชน และการสร้างสังคมที่ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ประชาชนมีสุขภาวะที่ดี และสามารถเข้าถึงการให้บริการพื้นฐานของรัฐ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข และสวัสดิการสังคมได้อย่างเสมอภาค โอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน ตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาควรส่งเสริมความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน รวมถึงยังเกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งพิจารณาจากความรู้สึกเป็นหนึ่งในสังคมนั้น ๆ หรือสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ ความทุพพลภาพ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ หรือสภาพทางเศรษฐกิจ (ทิพย์ปริญญ์ ปัญญามิ, 2567)

2. มิติทางเศรษฐกิจ มุ่งเน้นไปที่การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่สร้างผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการผลิต การสร้างงาน และการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เพื่อให้ประชาชนสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจจึงไม่ใช่เพียงการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมหรือการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เท่านั้น แต่ต้องมุ่งเน้นไปที่การสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ นอกจากนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจควรให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการกระจายโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร และการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เน้นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การส่งเสริมเศรษฐกิจสีเขียวที่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

3. มิติทางสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศเพื่อให้คนรุ่นหลังสามารถใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว มุ่งเน้นความสมดุลของธรรมชาติ และต้องไม่ส่งผลกระทบในเชิงลบต่อคนรุ่นหลัง การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ควบคู่กับการอนุรักษ์ และฟื้นฟู เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในมิติทาง

สิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่ได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมักนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น มลพิษทางอากาศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงให้ความสำคัญกับแนวทางที่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้พลังงานหมุนเวียน การใช้พลังงานสะอาด การพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการลดขยะ เป็นต้น (Sharma and Singh, 2020)

นอกจากนี้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ และความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งไม่เพียงส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะในด้านการอุปโภคและบริโภคในระยะยาว การพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิตินี้จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ และทำให้การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เกิดความสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่กับการอนุรักษ์และฟื้นฟู

การพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งสร้างสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยในมิติทางสังคมเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความเสมอภาคให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการได้รับการพัฒนา มิติทางเศรษฐกิจมุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่ส่งผลกระทบในเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และ

สิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนมิติทางสิ่งแวดล้อมมุ่งรักษาทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว

บทสรุป

จากการศึกษาแนวคิดและปรัชญาในการพัฒนาชุมชน พบว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยการพัฒนาไม่ได้จำกัดเพียงการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว หลักการสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องดำเนินไปพร้อมกับการคำนึงถึงมิติในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และชาวนา และส่งเสริมความเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน และส่งเสริมความเท่าเทียมในกระบวนการพัฒนา รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งส่งผลให้เกิดความยั่งยืนและความสมดุลในการพัฒนา และช่วยสร้างสังคมที่ยั่งยืนและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้

เอกสารอ้างอิง (References)

- Sanya Polsri. (2002). *Theory and principles of community development* (4th ed.). Bangkok: Odeon Store. (in thai)
- Adekola, G., & Uzoagu, I. F. (2022). Exploring approaches to community development towards national development in Nigeria. *European Journal of Education Studies*, 9(12).
- Alan, Petersen. (2010). Community development in health promotion: empowerment or regulation? *Australian Journal of Public Health*, 18(2), 213-217.
- Anderson, B. (2019). Community-driven development: A field perspective on possibilities and limitations. *Development Policy Centre Discussion Paper*, (82).
- Bowns, C., & da Silva, C. P. C. (2011). Community practice, the Millennium Development Goals and civil society measures in Brazil. *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 5(2), 7.

- Craig, G. (2007). Community capacity-building: Something old, something new...? *Critical Social Policy*, 27(3), 335–359.
- Eversley, J. (2018). Social and community development: An introduction. *Bloomsbury Publishing*.
- Gibson, S. (2016). Settlement Houses in the Progressive Era. *Digital Public Library of America*. Retrieved from <https://dp.la/primary-source-sets/settlement-houses-in-the-progressive-era>
- Gilchrist, A., & Taylor, M. (2016). *The short guide to community development*. Policy Press.
- Olaniran, S. O., & Perumal, J. (2021). Enacting Community Development Principles in Women Empowerment Projects: A Case Study in Ondo State, Nigeria. *Global Social Welfare*, 8(2), 151-158.
- Shevellar, L., Westoby, P., & Connor, M. (2015). Flirting with danger: Practice dilemmas for community development in disaster recovery. *Community Development*, 46(1), 26-42.

Sharma, P., & Singh, K. (2020). Sustainable development: Dimensions, intersections and knowledge platform. *Sustainability: Fundamentals and Applications*, 43-68.

Taylor, M. (2019). The Potential of Community Development. In *Whose Government Is It*. Bristol University Press.

Thippaprin Panyamee. (2024). *Sustainable Development Based on the Concept of Social Inclusion*. Journal of Integrated Innovation and Development Administration, 58(4), 58 - 73. (in thai)

Zganec, N., & Opacic, V. (2021). Community empowerment as a sustainable development strategy: A focus on empowerment and resource management. *International Journal of Community Development Studies*, 6(1), 1-15.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์ เป็นวารสารทางวิชาการที่เปิดโอกาสให้นักวิชาการ คณาจารย์ นักรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ นิสิต/นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ลงบทความและผลงานวิจัยของตน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้ทางวิชาการในสาขา

- 1) การปกครองและการบริหารจัดการท้องถิ่น
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
- 3) การบริหารงานยุติธรรมและความปลอดภัย
- 4) รัฐประศาสนศาสตร์
- 5) สังคมศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแก่วงการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ และเผยแพร่สู่สาธารณชนผู้สนใจทั่วไป

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยมีกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) และผลงานที่ส่งมาต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์

1) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์วิจารณ์ หรือเสนอแนวคิดใหม่จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่นหรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบและมีความมุ่งหมายชัดเจนเพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้า หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น มีการตั้งสมมติฐานหรือมีการกำหนดปัญหาที่ชัดเจนสมเหตุสมผลโดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่เด่นชัดมีการรวบรวมข้อมูล พิจารณาวิเคราะห์ ตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์

3) บทความพิเศษ (Special Articles) บทความพิเศษทางวิชาการที่นำเสนอองค์ความรู้ทางวิชาการอย่างเข้มข้นและผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการหรือวิชาชีพ

4) บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำราหนังสือและวารสารหรือประสบการณ์ของผู้มีพินัยมาเรียบเรียงขึ้นใหม่

5) ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปลย่อความจากวารสารต่างประเทศการแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำรา หรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจหรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและนานาชาติ

3. รูปแบบการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 15-17 หน้ากระดาษ A 4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK เท่านั้น ตั้งค่าหน้ากระดาษเว้นขอบบน ขอบขวา ขอบล่าง 0.98 นิ้ว และ ขอบซ้าย 1.38 นิ้ว (ระยะขอบเพื่อการเย็บเล่มหนังสือ) กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัด แบบบรรทัดเดียว ระยะห่างก่อนเท่ากับ 0 pt หลังเท่ากับ 0.6 pt และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอตารางต้องนำเสนอตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับตารางไว้ด้านบน ส่วนการนำเสนอรูปภาพหรือแผนภาพระบุหมายเลขกำกับไว้ด้านบน พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 โดยรูปภาพหรือแผนภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษพิมพ์ไว้หน้าแรก ตรงกลางหน้ากระดาษ

3) ชื่อผู้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดรูปแบบตามแบบของวารสาร พร้อมระบุหน่วยงานต้นสังกัดของผู้เขียน และ email ที่สามารถติดต่อได้

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษควรอยู่ระหว่าง 150-250 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
จำนวน 3-5 คำ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อ
ย่อยเว้นหัวข้อใหญ่ 6 ตัวอักษรพิมพ์ (0.5 นิ้ว) พิมพ์อักษรตัวที่ 7 และหัวข้อ
ย่อยขนาดเดียวกันต้องพิมพ์ให้ตรงกันเมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้น 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด
ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระนี้ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการ
วิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปมีความกะทัดรัด สั้นกระชับ และครอบคลุม

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย

3) วัตถุประสงค์ การวิจัย (Research Objectives) ระบุ
วัตถุประสงค์การวิจัย

4) การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) อธิบายถึงผล
การสืบค้นเอกสาร บทความ การวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นถึง
“ช่องว่างของความรู้” (knowledge gap) ที่ยังไม่ถูกพิจารณา ซึ่งการวิจัย
ครั้งนี้สามารถเติมเต็มช่องว่างของความรู้นี้ได้ การทบทวนวรรณกรรมต้อง
มีการอ้างอิงอย่างครบถ้วน รวมทั้งควรมีการวิเคราะห์และจัดระบบ
ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมเหล่านั้นด้วย

5) กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) แสดงถึงแนวคิดสำคัญ หลักการสำคัญ ที่กำหนดขึ้นจากการประมวลมาจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอเป็นแผนภาพที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา

6) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

7) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจนควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

8) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

9) สรุป (Conclusions) สรุปในภาพรวมของบทความโดยนำเสนอประเด็นสำคัญผลการวิจัย และแสดงผลลัพธ์ว่าผลการวิจัยความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป

10) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) ระบุข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

11) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเนื้อหาของบทความเท่านั้น (ใช้ระบบ APA 6 th)

**บทความวิชาการ บทความพิเศษ บทความปริทรรศน์ ปกิณกะ บทความ
วิจารณ์หนังสือ** ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปมีความกะทัดรัด สั้นกระชับ และครอบคลุม โดยบทคัดย่ออาจจะประกอบด้วยเนื้อหาสามส่วน คือ เกริ่นนำถึงวัตถุประสงค์ สิ่งที่ทำ (วิธีในการศึกษา) สรุปผลสำคัญที่ได้ ซึ่งอ่านแล้วต้องเห็นภาพรวมทั้งหมดของงาน

2) บทนำ (Introduction) เป็นการกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) และต้องมีการอ้างอิงที่มาของข้อมูลตามรูปแบบที่วารสารกำหนด

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion) สรุปโดยเลือกประเด็นสำคัญของบทความมาเขียนรวมกันไว้อย่างสั้น ๆ ซึ่งอาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่าสิ่งที่กล่าวมามีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรืออาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทิ้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปสืบเสาะแสวงหาความรู้ หรือคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป

5) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเนื้อหาของบทความเท่านั้น (ใช้ระบบ APA 6 th)

โดยผู้เขียนสามารถดาวน์โหลด Template บทความ ได้ที่:
https://drive.google.com/drive/folders/19aZLfc6qllE5KvMHOFbdR8lm_isYtSfO?usp=drive_link

4. รูปแบบของการอ้างอิง และตัวอย่างการใช้เอกสารอ้างอิง

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Journal of Political Science and Public Administration, Kasetsart University (JPSPAKU)) กำหนดรูปแบบการอ้างอิงตามมาตรฐาน APA 6th Edition โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation) และ การเขียนบรรณานุกรม (References) ซึ่งมีรายละเอียดและตัวอย่างสำคัญดังนี้

1) การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (In-text Citation)

กรณี	ตัวอย่างรูปแบบ	ตัวอย่างจริง
ผู้แต่ง 1 คน	(ชื่อ, ปี: หน้า)	(ชัยวัฒน์ รัชสีนังค์วงศ์, 2559: 89)
ผู้แต่ง 2 คน	(ชื่อ และ ชื่อ, ปี: หน้า)	(Nichols and Ronald, 1958: 842-851)
ผู้แต่งมากกว่า 2 คน	ใช้ชื่อผู้แต่งคนแรก และ คณะ หรือ et al.	(ชาติ ประสิทธิ์รัฐสิทธิ์ และคณะ, 2551: 88)
หน่วยงาน	(ชื่อหน่วยงาน, ปี: หน้า)	(ราชบัณฑิตยสถาน, 2543: ออนไลน์)
ไม่มีปีพิมพ์	(ชื่อ, ม.ป.ป.) หรือ (ชื่อ, n.d.)	(อัศวิน วสันต์, ม.ป.ป.)
เอกสารทุกตีพิมพ์	(ชื่อ, ปี/อ้างอิงในชื่อ, ปี)	(นฤมล สุขุม, 2560 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556)
หลายแหล่งอ้างอิง	แยกด้วย “;”	(พัฒน์, 2560: 80; ษัณห์นันท์, 2561: 45)

2) การเขียนรายการอ้างอิง (References) แบ่งตามประเภทแหล่งข้อมูล เช่น

2.1) หนังสือทั่วไป

รูปแบบ: ชื่อผู้แต่ง. (ปี). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์). เมือง: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง: ถิตรีตน์ พิมพาภรณ์. (2557). การพัฒนาบุคลิกภาพสำหรับผู้ให้บริการ. กรุงเทพฯ: ท็อป.

2.2) บทความในวารสาร

รูปแบบ: ชื่อผู้เขียน. (ปี). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่าง: อริญญา ออมสินสมบูรณ์. (2559). ภาวะผู้นำ... วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 7(2), 87–98.

2.3) วิทยานิพนธ์

รูปแบบ: ชื่อผู้เขียน. (ปี). ชื่อวิทยานิพนธ์. (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญา...). ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง: มนต์ชัย ลีลาถาวรสุข. (2554). ผลกระทบของเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

2.4) บทความออนไลน์

รูปแบบ: ชื่อผู้เขียน. (ปี). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้า. สืบค้นเมื่อ... จาก URL

ตัวอย่าง: ชัยวัฒน์ รังสิมันต์วงศ์ และทิพย์วิมล วงแก้วศิริ. (2561). การพัฒนาหลักสูตร... วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ, 3(2), 94-102. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2562 จาก <http://kuojs.lib.ku.ac.th>

โดยผู้เขียนสามารถดาวน์โหลด รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม
แบบ APA 6th Edition ได้ที่:

https://drive.google.com/drive/folders/19aZLfc6qIIIE5KvMHOFbdR8lm_isYtSfO?usp=drive_link

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

5.1 ส่งต้นฉบับบทความมาที่ polscikuj@gmail.com

โดยระบุหัวข้อ email: ส่งบทความเพื่อขอรับการตีพิมพ์-ชื่อ
บทความ ชื่อไฟล์: ชื่อบทความ-ชื่อผู้เขียน

5.2 ส่งด้วยตนเองหรือทางไปรษณีย์เอกสาร ประกอบด้วย

1) ต้นฉบับจำนวน 3 ชุด ได้แก่

- ต้นฉบับที่ไม่ระบุชื่อผู้แต่ง จำนวน 2 ชุด

- ต้นฉบับที่ระบุชื่อผู้แต่งจำนวน 1 ชุด โดยเอกสารต้อง

ระบุรายละเอียดผู้เขียนบทความAuthor(s) ได้แก่ ชื่อ ตำแหน่ง
และสังกัด หรือวุฒิการศึกษาสูงสุด อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยให้มีทั้ง
ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ผู้รับผิดชอบบทความ
(Corresponding Author) ให้ระบุที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ Email ที่
สามารถติดต่อได้ ในกรณีที่ต้นฉบับดังกล่าวมาจากหรือเป็นส่วน
หนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษาโปรดระบุชื่อหลักสูตร
สาขา และสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

2) แผ่นซีดีบรรจุข้อมูลต้นฉบับจำนวน 1 แผ่น (ระบุชื่อ
บทความ-ชื่อผู้เขียน)

3) แบบเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์และรัฐ
ประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์

4) ส่งต้นฉบับบทความเพื่อเสนอตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์และรัฐ
ประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์มายังกองบรรณาธิการวารสาร
รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์ ภาควิชา
รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร
กรุงเทพมหานคร 10900 โทร. 02-561-3480, 02-561-3484
ต่อ 2 โทรสาร. 02-942-8579

กองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
แห่งเกษตรศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แขวงลาดยาว
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900 โทร. 02-561-3480,
02-561-3484 ต่อ 2 โทรสาร. 02-942-8579

The Desired Leadership of Administrators Influencing Innovation
in Development Administration for Local Personnel Development
in Mueang District, Maha Sarakham Province.

ความคิดเห็นของนิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2
ต่อการดำเนินงานของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

แนวคิดก้อนหิมะแห่งความรู้ (S-know Ball)

แรงงานข้ามชาติกับอคติทางชาติพันธุ์: ความเกลียดชัง “คนอื่น”
ในสังคมไทยที่กลายเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองแรงงาน

โลกาภิวัตน์มาตรฐานการบริการไปรษณีย์

เศรษฐกิจการเมืองเรื่อง “เสื้อมือสอง” :
ศึกษานโยบายการลดทอนการนำเข้าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม
ใช้แล้วของประเทศในกลุ่มประชาคมแอฟริกาตะวันออก

ปรัชญาและหลักการพัฒนาชุมชน

